

[Faint handwritten scribbles]

n° 4/163

177/

26 8⁰⁰ 78555

Ch. 165093

Confession

7 163

Completed

CONFESSIO
FIDEI ET
RELIGIONIS CHRIS-
TIANÆ, QVAM SERE-
NISS. ET POTENTISS. RO-
manorum, Vngariæ & Bohemię, etc. Re-
gi Ferdinando, obtulerūt Viennæ in Au-
stria XIII. Die IXbris, Anni IESV Chri-
sti M. D. XXXV, Barones, & ex nobi-
litate in regno Bohemiæ ij, qui puriori
doctrinæ in piis Ecclesiis, quas commu-
nitate Fratrum Bohemicorum no-
minant, dediti sunt &
coniuncti:

*Quæ eadem & Imperatori Maximiliano II.
AVG. & Sereniss. Regi Polonia Sigis-
mundo, etc. oblata est:*

Recognita, & conuersa in linguam La-
tinam noua interpretatione, Anno
Christi M. D. LXXIII.

PSAL. CXIX.

*Loquebar de testimoniis tuis coram Regibus,
& non confundebar.*

B A S I L E Æ,
M. D. LXXV.

ACTOR. XXIIII.

Hoc vero tibi confiteor, me secundum viam illam, quam sectam dicunt, ita seruire patrio Deo, vt qui credam omnibus quæ in Lege & in Prophetis scripta sunt.

PSAL. XXXIIII. IOH. XV.

Oderunt me immerito.

PSAL. LXVIII.

Propter te Deus sustinui opprobrium, operuit confusio faciem meam. Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filiis matris meæ. Tu scis improprium meum, & confusionem meam, & ignominiã meam. In cõspectu tuo sunt omnes, qui tribulant me.

PSAL. XCIII.

Non repellet Dominus plebem suam, & hæreditatem suam non derelinquet. Ad iusticiam enim reuertetur iudicium, & eam sequentur omnes, qui recto sunt corde.

PSAL. CXXXIX.

Cognoui quia faciet Dominus iudicium afflicti, & vindictam pauperum, & confitebuntur iusti nomini tuo, & habitabunt recti coram te.

P R A E F A T I O
D O C T O R I S M A R -
T I N I L V T H E R I .

Vanquam Fratres hi,
per Bohemiã & Mo-
rauiam agentes, feli-
cius & eruditius suam
Confessionem & doctri-
nam ediderint, quam vt mea vel com-
mendatione vel præfatione opus habe-
ant, tamen cum iam multis annis odio-
so nomine Picardi, ceu hæretici et schi-
smatici, sint traducti, visum est meo quo-
que testimonio, quantum possum, illis
seruire, si tamen quid valet meum testi-
monium, præsertim apud nostros, & o-
mnes veræ pietatis studiosos. Nam quid
de me sentiãt Papistæ, hominum genus
iamdudum reprobum, & mente corru-
ptum, & vt iterum Paulus dicit, pec-
cans, vt per seipsum et volenter damna-

tum, cur me moueret? Sum illis crucifixus, & ipsi crucifixi mihi.

Sane cum essem Papista, amulator scilicet longe feruentissimus Romanarũ traditionum, (Nam qui nunc Papistæ sunt & contra nos scribunt, serio tales non sunt, qualis ego fui, sed toti frigent, & vel odio vel quæstu capti, faciunt quod faciunt, facturi idem contra papatum, si opes & gloriam maiorem apud nos sperare possent.) Ipse inquam cum essem Papista, vere & ex animo istos Picardos fratres oderam magno zelo Dei & religionis, nullius omnino lucri aut gloria studio.

Denique cum aliquando in aliquot libros Iohannis Hus imprudens incidissem, & scripturas tam potenter & pure tractatas vidissem, vt stupere inciperem, cur talem ac tantum virum exussissent Papa & Concilium, mox terri-

territus clausi codicem, suspicatus venenum sub melle latere, quo simplicitas mea infici posset, tam violentum regnabat in me fascino Papalis nominis & Concilij.

Sed postquam illi placuit, qui me segregavit ex utero matris meae, ut reuelaret mihi filium illum perditionis, satis multis disputationibus contuli cum carne & sanguine, & quos habere potui, viris optimis, metuens ne lumen, quod in me erat, tenebrae essent, adeo diffidebam mihi ipsi propter longitudinem, latitudinem & profunditatem Pontificiae maiestatis, quam hactenus & ipse non segniter credideram à Spiritu sancto regi, & errare non posse, donec confirmatior paulatim fiebam, dum ad meas leuiculas velitationes & quaedam praeludia, Papistae, velut fluctus feri maris (ut Iudas ait)

despiciant suas confusiones. Tum cœpi Papam suspectum habere, & pedetentim contemnere, & tandem, pro-
dentibus, imo destituentibus eum suis
defensoribus, per libros ipsa vanitate va-
niores, pro ipsa abominatione in loco
sancto agnoscere.

Ibi cœpit gaudium cordis mei, &
circumspectis omnibus, ego, quos Papa
pro hæreticis damnauerat & perdide-
rat, pro sanctis & martyribus lauda-
bam, præsertim quorum pia scripta
vel confessiones potui reperire. Cete-
ros vero suspicabar, vel non esse con-
uictos, vel aliquo lapsu infirmitatis er-
rasse, qui venia dignus fuisset, si Pa-
pistæ voluissent S. Pauli consilium se-
qui, dicentis: Si homo præoccupatus
fuerit in delicto, vos qui spirituales
estis, instruite huiusmodi in spiritu le-
nitatis, considerans te ipsum, ne & tu.

ten-

tenteris. At ipsi Satanae furorem secuti, cum austeritate & potentia imperabant ouibus Christi, ut Ezechiel loquitur, quod & adhuc facere non cessant.

Inter hos autem occurrebant & isti fratres, quos Picardos vocabant, iam mihi non ita inuisi, ut antea erant in papistitate mea. Denique offendi in eis vnum illud & magnum miraculum, in Ecclesia Papa pene inauditum, scilicet, quod omiſſis hominum doctrinis, quantum poterant meditentur in lege Domini die & nocte, esseque eos in scripturis peritos & paratos, cum in papatu ipsi Magistri nostri prorsus negligerent scripturas, quarum titulo iactabantur, nonnulli vero ex ipsis, ne vidissent quidem Biblia sacra unquam. Quanquam fieri aliter non potuit, iacentibus linguis, non modo Grae-

ca & Ebraica, sed & Latina, quin aliquot loci illis necessario obscuri manerent, Et illud apud eos vitij haerebat, ideo quod dum vitare voluerunt spineta & paludes Sophistarum & monachorum, prorsus ab omnibus studiis artium abstinuerunt, simul etiam inopia coacti, quam labore manuum leuabant.

Sed nunc prodeunt non paulo cultiores & liberiores, ne dicam etiam illustriores & meliores, vt sperem non ingratos neq; inamabiles fore omnibus verè Christianis, ita vt & gratias nos agere oporteat quam maximas Deo & patri Domini nostri IESV Christi, qui secundum diuitias gloriae suae iussit è tenebris splendescere lumen hoc verbi sui, quo denuo in nobis destrueret mortem, & illuminaret vitam. Et gratulari tum illis, tum nobis, quod qui inter

nos ipsos quoque longe abfuimus, destructo nunc interstitio suspicionis, qua nobis mutuo haeretici videbamur, facti sumus prope, & reducti simul sumus in vnum ovile sub vnum illum pastorem & Episcopum animarum nostrarum, qui est benedictus in secula, Amen.

Quod si quæ differentia in hac eorum Confessione occurrent, de ritibus & ceremoniis, vel de cœlibatu, meminerimus nunquam fuisse, neq; potuisse omnium Ecclesiarum omnes ritus & observationes esse æquales vel easdem, Id enim non permittunt hominum, regionum, temporum rationes & varietates, modo salva sit doctrina fidei & morum. Hæc enim debet esse eadem, vt Paulus sæpe monet, Idem dicatis (inquit) omnes. Rursus, vt vno ore

honorificetis Deum & patrem Domini nostri IESU Christi. Nam vt coniugium sit apud eos eo modo liberum, vt apud nos, non finit eorum status & conditio. Interim satis est, quod cuilibet licitum, & nulli peccatum esse docetur & creditur, salua vniuscuiusque fide & conscientia. Commendo igitur in Domino omnibus piis, & hanc Confessionem fratrum, in qua videbunt clarè, quanta iniuria haectenus à Papistis fuerint damnati & vexati.

*REUERENDIS VIRIS,
PIETATE ET DOCTRINA
præstantibus, Senioribus Ecclesiæ Fratrum
Bohemicorum, docentibus Euangelium Chri-
sti per Bohemiam, Morauiam & Poloniam,
amicis & fratribus in Christo colendis: Gra-
tiam & pacem per Christum saluato-
rem nostrum vnicum.*

Trunq; in scriptura Spiritus sanctus præcipit, vt & veritas doctrinæ cœlestis integra & incorrupta retineatur ac propagetur, & vt eandem profitentes in Christo fidẽ cum omni mansuetudine & animi lenitate alij alios per charitatem tolerant, ac vnitatem Spiritus per vinculum pacis tueri studeant. In quam sententiam Apostolus Paulus Timotheo præcipit, vt exemplar teneat sanorum sermonum, quos ab ipso didicerit in fide & charitate. Et nota est grauis illa & plena Spiritus sancti ad Philippenses exhortatio, quos vnanimis, iisdẽmque sententiis coniunctos & inter se mutuò affectos esse, eandẽmq; charitatẽ habere iubet, ne priuatim sua, sed quæ etiam aliorum sint vnusquisq;

spectet, atq; ita communionem eiusdem
 spiritus, eundemq; qui in Christo IESU
 fuit affectum, in semetipsis probâtes sin-
 guli gaudiû ipsius expleât. Alibi Ga-
 latas etiam periculorum, si diuersum
 agant præmonet, videant, ne si distractis
 animis & voluntatibus alij alios mor-
 deant & deuorent, vicissim ab aliis con-
 sumantur. Itaq; & filius Dei prospiciens
 certamina & æumnas Ecclesiæ nouissi-
 morum temporû, quas cumulatatura tum
 piis essent, partim diaboli & organorum
 eius immani odio persequentium veri-
 tatem, rabies, partim inquietorum homi-
 num leuitas & intemperies, quæ affecti-
 bus priuatis prætendens sanctum verita-
 tis nomen, sæpe certat de rebus non ne-
 cessariis, & tantum nô hosti externo cor-
 poris eiusdem membra obiicit: paulò
 ante agonem ardentissimis votis preca-
 tur æternum patrem, vt sanctificet disci-
 pulos suos, in veritate, verbo videlicet,
 vtq; omnes vnum in ipso sint & maneât,
 sicut ipse & pater sunt vnû. Hæc re-
 uerendi viri, fratres in Christo dilecti, vt
 aliàs sæpe, ita nunc maximè cùm confes-
 sionis vestræ nobis oblata est repetitio,
 non sine gemitu, quæ est temporum ini-
 quitas & tristis Ecclesiæ præsentis facies,
 ani-

animo reputantes, toto pectore gratias
 agimus Deo, quòd in hac mundi fēce in-
 ter tot & tantos furores Diaboli, premē-
 ris Euāgelij lucem, cædibus, mendaciis,
 & sophistica, ipse tamen spiritu sapien-
 tiæ roboris & mansuetudinis, aliquorū
 adhuc in Ecclesia animos, ad cognitio-
 nem & professionem veritatis excitat,
 simúlq; ad studium concordiaē flectit, vt
 quærētes ipsius gloriam & salutem pro-
 ximi, cælos in terris plantēt. Agno-
 scimus etiam ingens Dei beneficiū esse,
 quòd iam tot annos inter vos etiam ali-
 quem sibi collegit cætum, quē inter ido-
 latrias, superstitiones & errores mundi
 multiplices custodem doctrinaē suæ esse
 voluit: eundemq; in mediocri tranquil-
 litate hucvsq; clementer adeò tuetur. Ac
 gratulamur vobis & Ecclesiae vestrę eum
 animum, quòd laudabili maiorum ve-
 strorum exemplo in hanc potissimum
 curam incumbitis, vt in agnitione Chri-
 sti proficiatis in dies, & preciosum verbi
 depositum fideliter ad vestros quoq; vi-
 cinos & posteros trās mittatis. Legimus
 formam à vobis repetitæ confessionis,
 & iudicamus eam in fundamento cum
 scriptis prophetis & Apostolicis, eóq;
 doctrinaē genere, quod in Ecclesiis harū

regionum sonat cōgruere, omnesq; piōs qui sine sophistica iudicāt & pacem atq; simplicē veritatē amant in ea acquiescere posse & debere. Etsi enim in ritibus nonnullis vtpote cœlibatu sacerdotum, et paucis quibusdā aliis pro diuersa rerū apud vos conditione à nobis discrepatis, phrasium etiā alicubi apparet dissimilitudo, tamen cum in doctrina & fundamento vtrinq; sit consensus, de iis pugnare nec volumus nec debemus. Nec videmus causam cur à societate & gremio Ecclesiarū nostrarū ad quas cōfugitis et vestrū cū iis cōsensum profiteamini, temerè (id quod ab aliquib. obiici vobis conquerimini) excluderemus, cū & dilectio disciplinę Christianę symbolū, & exēpla præceptorū nostrorū, reuerēdi patris & Doctoris Lutheri, & Philippi Melanchthonis, eorundē nos iudicia & moderationem hac in parte imitari iubeāt, q̄ iā olim ipsi quoq; honorifico testimonio cōfessionē vestrā primū editā, publicè cōtra calumnias & suspiciones maleuolorū ornarūt, à qua repetitionē hāc aliquāto nūc scriptā dilucidius nihil quoad sententiā et res ipsas attinet discrepare videmus. Et tot iā antea vulnerib. distractū, tot scādalis deformatū est miserū

Eccle-

Ecclesiæ corpus foris & intus, vt præter
mandatum Dei, vel publicæ salutis ratio
côiunctis animis & virib. mutuas trade-
re operas ad cõseruationem & propaga-
tionē purioris doctrinæ, cogat oēs qui à
scelere immanium parricidiorū & reatu
innoxij sanguinis, qui nunc maiore sæui-
tia, quã vnquã antea effunditur in mem-
bris Christi, liberare cõsciētias & nomē
Christianū corã Deo & hominib. volunt
sonare. *χειροθεσία* & ordinatio ministrorū
facta in vestris Ecclesiis cur minus legiti-
ma habenda sit, quã quæ in nostra cõfer-
tur, causas nō videmus, cum quelibet Ec-
clesia sonās incorruptã Euāgelij doctri-
nam, & retinens legitimū sacramentorū
vsum ius habeat vocandi ministros ido-
neos, & quidē mādaturū cõstituēdi legiti-
ma iudicia & examina in quib. fiat inq̄-
sitio in studia & mores eorū, qui in fun-
ctione Ecclesiastica, aliis doctrina & exē-
plis virtutū, prælucere debēt. Nec inter-
est vbi facta sit ordinatio, modo fiat se-
cundū verbū Dei, & eo quidē ordine de
quo inter eos penes quos est vocationis
ius cõuenit, vt decēter & sine scādalo in
Ecclesia fiant omnia. Probamus & disci-
plinæ Ecclesiasticæ, quã exēplo veteris
Ecclesiæ sine superstitione & laqueo cõ-

scientiarū apud vos retinetis seueritatē,
 cūm ex officio ministri inquirere debeāt
 in conscientias eorū, qui enormibus de-
 lictis societatem hominum turbāt & of-
 fendant alios vt ad seriam pœnitentiam
 conuertantur, auditores verò, obedi-
 entiam ministris in iis quę sunt secundum
 Euangelium omnino debeant.

Filius Dei sedens ad dexteram æterni
 patris & dona dans hominibus *ἡ ἐξ ἁπλῶς καὶ
 ἀγνοοῦντος* ministerij sui opus quod in vo-
 bis cœpit spiritu suo clementer conser-
 uet, vt in vera ipsius agnitione nobiscū
 crescatis, & sub vmbra alarum suarū Ec-
 clesiam exutā omnibus præsiidiis huma-
 nis aduersus insidias & insultus Diaboli
 clementer protegat, ac mutuo charitatis
 vinculo docētium animos vniat, vt vnū
 in ipso sint & maneant, facturi ipsi grata
 & hominibus salutaria. Nos vt cū omni-
 bus quibus doctrinæ puritas & pia con-
 cordia curæ est pacem quantum in no-
 bis est, colere optamus. Ita vobis omnia
 pietatis & humanitatis officia, quocūq;
 tempore apud nos prompta erunt & para-
 ra. Valete in Christo. Datæ Vitebergæ
 8. Februarij, Anno M. D. LXXIII.

Decanus, Senior, & collegæ
 facultatis Theologicæ in
 Academia Vitebergensi.

PIO LECTO,

R I.

NTE annos plures centum et quinquaginta, excitavit propicius Deus in gente Bohemica, vrbeq; sedis Regiæ, & Academia Pragensi, virum piū, & sanctum IESV Christi martyrem, Iohannem HVS SV M, popularē nostrū, qui in illis locis instauracionem quandam veritatis Euangelicæ inchoaret, & vindicare hanc à superstitionibus & corruptelis Pontificijs inciperet, adiutus autem hic fuit quasi iudicio librorum Vuicleui Angli, qui circitè XX annis ante quam Hussensis nostras veritatem docere inciperet, in patria terra, post multas exagitationes, & exilia etiā perpeffa, placida morte diem suū obiit.

Etsi autem agnoscimus quæ per Hussum & successores eius Dominus fecit in terra nostra, initia tantum quædam fuisse, neq; cum ijs cōferenda, quæ postea in Electoratu Saxonie, & schola Vuitebergensi, Viri Dei, Martinus Lutherus & Philippus Melanchthon, & alij pij et docti alibi præstiterūt, qui corpus doctrinæ Christianæ instauratæ constituerunt integrum, & erudite etiam conscriptum, Ante tamen quā Deus excitaret tales Doctores Ecclesiæ suæ, visum ei fuit in nostra terra Bohemiæ, nostrarum Ecclesiarum opera interea vti, ad initia illa præceptoris nostri Iohannis Husi excolenda,

conseruanda, propaganda, à morte enim Hussi nostratis vsq; ad annum Christi M. D. XXX, quo Augustana Confessio Imperatori Carolo V. exhibita est, intercedunt anni CXV. quo toto tempore, vt in terra Bohemica cōseruarentur semina doctrinæ veræ eius quam hodie eandem profitemur, per nostros antecessores Dominus præstitit, qui quanto cum periculo, & perpetuò quidem suo, inter exilia continua, & persecutiones maximas hoc fecerint, quātum etiam sanguinis horum profusum sit, historiæ gentis nostræ docent. Postquam enim Concilium Constantiense Hussum condemnauit, non desierunt Pontificij & clerus totus regni Bohemici, in eos, qui puriorem doctrinam profitebantur, quasi reliquias Hussi sæuire, neq; quietam his sedem vllam concesserunt.

Et quanquam ex regibus nostris alij aliis clementiores fuerunt, nunquam tamen incitare eos aduersus pios Pontificij omiserunt, etiam si non ab omnibus idem obtinerēt, & pietas & sapientia quorundam obsequi eis recusaret.

Statim autem post mortem Hussi, diuortia quedam existere inter auditores ipsius cœpere. Vna enim pars contenta Sacramento Cœnæ Domini integro, cætera neglexit omnia.

Altera zelotarum quorundam fuit, qui zelo veritatis & scientiæ sanctorum excitati, cum cætera magistri sui sectari, tum quas ipsi in studio sacrarum literarum continuo suo deprehendebant supersti-

perstitutiones & corruptelas Pontificias, extirpare vniuersas studuerunt, & violentiæ, aduersus Ecclesias ipsorum grassanti, se opponere conati sunt. Vtraque tamen pars communiter, odio erga Pontificios, ex dolore propter sublatum ab his Iohannem Hussum, & persecutiones perpetuas, quas sustinebant, flagrabat immani, quod à disputationibus, maledictis, & conuiciis, ad cædes priuatas, & frequentissimas quidem, progressum, ab his in seditiones & bella, atque prælia teterrima erumpere cœpit, anno à morte Hussi quarto, & circiter, quo tempore Zisca ille, ductor esse cœpit contra Pontificios copiarum vtriusque partis, tam zelotarum illorum, quam alterius, quæ partes tum, etsi sententiis in plerisque discrepabant, quod tamen vnius magistri discipuli essent, communiter & coniunctis opibus sub Zisca duce militabant. Vim autem & iniuriam Pontificiorum, & mortem Hussi, sanè grauius hic, & in sua gente, & vicinis huius, cum terrore esset toti Romano Imperio, vltus est, & multis magnis præliis aduersarios vicit domi & foris, etsi cursus huius fuit non totius quinquennij, anno enim M. CCCC. XXIII, in expeditione Morauiica ad Pribislaum, quod est Bohemiæ oppidum, in exercitu peste mortuus est. Quos autem discriminis causa zelotas hætenus nominauimus, ij, quod motus illius tempore, Bohemicum quoddam oppidum hostium suorum, in tractu Bechimensi situm, euertissent, & castris ibi

habitis, cōdidissent in vicinia aliud, cui nomen fecerant Tabori, ex eo Taboritæ appellati sunt, qui quam periti fuerint doctrinæ orthodoxæ veteris Ecclesiæ, scripta ipsorum docent, & disputationes cum Magistris Pragensibus, cōscriptæ lingua vernacula nostra & Latina. Alterum autem Hussitarum genus, nomen gentis retinuit, vt Bohemi nominarentur, qui postea, quod poculo Domini in sacramento integro, & calice vterentur, etiã Calixtini nominati sunt, quasi Calicij quidam seu Calicini, Et quod Pragæ sedem haberent, Pragenses etiam vocati sunt, præcipui enim horum Theologi, Magistri Pragenses & fuerunt, & in historiis nominantur, & hi soli quidem tum liberos conuentus, & quietam sedem in regno Bohemiæ, inter & apud Pontificios obtinuerunt, quæ & nunc obtinent, & facile illi quidem, cum, nisi quod poculo Domini, & in sacris suis vernacula lingua vtuntur, nihil habeant aut doceant, vlla in parte, à Pontificijs diuersum, & in Sacramento etiam hoc cœnæ Domini, omnes idolatrias & superstitiones Pontificias retinent, easq; augent communicatione huius cum infantibus, atq; ita ex quatuor pactorum cōmunium capitibus hæc duo sola, neq; integra quidē, seruant. Sed & Taboritæ post Ziscam mortuum suos duces habuerunt, & per annos multos cum reliquis Bohemis, coniunctis viribus, & domi apud suos, & occurrentes in vicinas terras, Morauiam, Austriam, Misniam, Voitlandiam, Bauariam, exercitibus

iis qui contra ipsos, vt Husſi reliquias, mittebantur, maximis præliis & ingente ſtrage edita eos vicerunt, A morte ſcilicet Zifcæ uſque ad initia concilij Baſilienſis, quod & ad placandos Bohemos, cum armis parum aduerſus ipsos proficere-
 tur, coactum fuit. Sed tandem, occasione etiam compactatorum (ſic enim vocarunt capita quædam, ſecundum quæ inter Calixtinos & Pontificios res componeretur, quæ Synodus Baſilienſis approbavit & confirmavit) horum igitur etiam pactorum communium occasione oppreſſi ſunt Taboritæ. Hæc oppreſſio Taboritarum incidit in annum à morte Husſi circiter XXVIII, id eſt, IESV Chriſti circiter M. CCCC. XLIII, amiſſis enim ducibus & omni copia & facultate defendendi ſe aduerſus Pontificios & Calixtinos, à bellis quidem neceſſario, decem fermè annis antè, cum deſtitiffent, ad diſputationes ſe converterunt, quibus per totum fermè decennium illud, poſtquam à bellis quieuerunt, cum Calixtinis quaſi velitari non deſierunt, donec tandem circa ea tempora, quibus Georgius Bodebradius in interregno Bohemiæ pro rege vt eſſet decretum fuit, Rokyzanæ conſiliis callidis & veteratoriis, hæ etiam reliquiæ horum prorsus oppreſſæ fuerunt & deletæ, vt nulli amplius uſpiam Taboritæ ſuperreſſent.

Hoc eodem tempore, & circa quidem annum Chriſti, M. CCCC. LVII. ſub Ladislao primo,

secesserunt à Calixtinis noua secessione, ij qui nostras Ecclesias fundarunt, in quibus fuerunt omnium ordinum homines. Cum enim pij illi viri & intelligentes, conuiciis tantum & cadibus rem geri, inter Taboritas, Calixtinos & Pontificios, longam iam tempore viderent, & Taboritis oppressis, cum Pontificiis suos committi, neq; quicquam vllis tractationibus aut disputationibus profici, interq; hæc neque veritatis doctrinam excoli, neq; disciplinam Ecclesiasticam constitui, & Rokyzanum, concionatorem Calixtinorum, dubia fide sua, magis etiam implicare omnia, vt periculum esset, ne veritas, quam Hussus instaurare cœperat, prorsus opprimeretur, secesserunt ab his omnibus, & à zelo Taboritarum diuersum hi zelum cœcipientes, hoc vnum egerunt, vt missis omnibus certaminibus, doctrinam conseruarent puram, & semina huius ad posteritatem propagarent, & cum bona conscientia Deum inuocarent & colerent, quicquid eis accideret ab humana potentia, & aduersariorum grassationibus. Hi sunt fundatores & maiores nostri, quorum doctrinam & studia nos huc vsque sequimur, & hæc initia sunt Ecclesiarum nostrarum, quæ Fratrum nomen, ab illis primis assertorum veritatis in Bohemia temporibus ad se propagatum, hodie etiam retinent, neque ipsi sibi superstitione aliqua, aut religionis ostentatione vlla sumserunt aut imposuerunt, cum per se quidem minime sit inuidiosum, neque à professione Christiana alienum,

quo & ante Christianorum nomen Antiochicum, appellati fuere fideles, & Paulus hoc nomine compellat Ecclesias suas, publicè & priuatim, atque ipsum etiam S. Martyrem Hussum fratrum nomine compellare solitum fuisse collegas & auditores suos, ex concionibus & Epistolis eius cognoscitur. Hi antecessores nostri, cum quantis periculis suis ad nostra vsq; tempora doctrinam veritatis produxerint, non decet à nobis iactari verbis, Perpetuæ enim fuerunt Pontificiorum aduersus nos molitiones hostiles, & Calixtinorum etiam minimè fraternæ, cum hi, originis etiam communis consideratione, fraternam nobis fidem debeant, & fratres sint nostri ab antiquo.

Etsi autem, sicut Christianos homines facere par est, & Apostolus mandat, semper reddiderunt nostri rationes fidei suæ omnibus, qui hoc ab ipsis postularunt, Certis tamen certorum temporum vrgentibus accusationibus & insimulationibus, Confessionem doctrinæ suæ aliquoties edere necesse habuerunt. Primum autem omnium, capitibus certis comprehensam, Ecclesiæ nostræ exhibuerunt M. Ioh. Rokyzanæ, & paulo post Regi Georgio, ante annos plures centū, statim inter initia sua, cum admodum adhuc essent teneræ, & minimè quietis regni temporib. Sed cum postea, non longo interiecto tempore, è ciuitatibus regis eiicerentur nostri, iisdem expulsoribus suis obtulerunt tum aliquanto luculentius scriptam Confessionem. Annis pluribus

post, Regi Ladislao secundo, rebus ita flagitantibus, duplicem Confessionem exhibuerunt, vnã breuem Anno Christi M. D. IIII. Et alteram copiosiorẽ, anno tertio post, id est Christi M. D. VII. quæ typis expressæ extant in lingua Bohemica nostra & Latine. Scripserunt & Regi Ludouico Ladislai filio breuem Confessionem, anno M. D. XXIIII. Tandem VIII. annis post, id est, Anno Christi M. D. XXXII, Cum illustrissimus & optimus Princeps Georgius Marchio Brandenburgensis, etc. à Generoso Domino Conrado Craieccensi nostro, de Ecclesijs nostris doceri se cuperet: tum igitur primum à nostris Germanicè aliquid editum est, (cum ante hoc tempus omnia nostra scriberentur lingua vernacula Bohemica, pauca Latine,) quod Confessionis instar haberet, & mox anno proximo sequenti, id est M. D. XXXIII, denuo Vuitebergæ excusum est, etiam D. Luthero curante, postea anno Christi M. D. LXVIII, nescimus vbi, rursus in Germania, nostris non procurantibus, recusum fuit, cum titulo etiam ambitiosiore, quam qualibus nostri vti solent. Anno tamen M. D. XXXVIII, auctum illud scriptum & recognitum, & in Latinam linguam conuersum, Vitebergæ expressum est, cum indice Apologiæ veræ doctrinæ, eorum qui vulgo Vualdenses appellantur, etc. Cui narratio de scripto illo & diuersis editionibus eius copiosa est præposita.

Cum autem sub illa tempora iniustissimis criminationibus premerentur nostræ Ecclesiæ ab aduersariis, adeo quidem vt de manifesta vi periclitarentur, quæ à vulgo ipsis afferretur, & ad cædem etiã nostram seditiosis vocibus incitarentur homines, octauam, vt antea semper, ita tum etiam, de capitibus iis tantum, de quibus potissimum controuersia nobis est cum aduersariis, Confessionem hanc Ecclesiarum nostrarum, reliquis pleniorẽ, Bohemica Lingua à nostris conscriptam, Anno M. D. XXXV. exhibuerunt Regi tum Romanorum & Bohemiæ Ferdinando, ij Domini, qui Ecclesiis nostris coniuncti sunt, & in sua ditione locum nobis cõcedunt, qui Rex & accepit eam, & respõdit Dominorum nostrorum legatis benignissimè, eaq; Confessio mox typis expressa Bohemicè, & paulo pòst in linguam Latinam conuersa, vt Vitebergæ typis exprimeretur, digna à schola & Ecclesia illa iudicata fuit, qua occasione & Magni illius Lutheri elogio ornata est, quod præfationis loco ei addidit, & nunc etiam à nobis ostentatur, Etsi nostris Ecclesiis antiquior etiam cum Luthero intercedit necessitudo, ad quem & ante illa tempora ex nostris quosdã ablegauimus, cum quibus colloquium habuit pium & fidele, et peramanter eos complexus fuit, atq; & de sermonibus ipsius, nobis honorificis, referre, & literas eius ad nostros scriptas proferre possumus, de quibus intelligatur, quo loco nos Vir ille habuerit, & quid de nobis senserit. Illud autem elogium,

quo tum Ecclesias nostras & Confessionem harum ornauit, opponimus omnibus iis, si humanis iudiciis agendum est, qui autoritate nominis & scriptorū ipsius quocunq; modo premere nostros conati hactenus fuerunt, aut conabuntur deinceps. Ab eo enim iudicio, (quod nunc etiam huic Confessioni nostræ adiecimus,) non potest planum fieri postea diuersum vnquā de nostris eum scripsisse, id quod & à grauitate summi Viri & Theologi alienissimum esset. Quod si ante ea tempora, vt ex aduersariis nostris aliqui iactitant, aliter aut aliud de nostris scripsit aut dixit, satis ostendit illa postrema de nostris lata sententia sua, se improbare quæ antea de nobis iudicia fecerit omnia, & errore fecisse si quid fecit. Neq; enim dissimulare possumus, Lutherū aliquando ea de Ecclesiis nostris credidisse, & scriptis suis inseruisse, quæ nequaquā ita se haberent, de quo & Ecclesiæ nostræ cū ipso agere necesse habuerūt. Sed ita tum respōdit nostris, vt quid factū esset, agnosceret et excusaret, & se vulgi rumores secutū diceret, suo tamē loco & tēpore, sicut & fecit, ea correcturum, quod luculētis testibus planū facere possumus.

Postea anno Christi M. D. LXIII. à nobis repetita & recognita illa quam Regi Ferdinando exhibueramus, Confessio nostra fuit, & aliquanto plenior & exquisitior Bohemicè, & mox in Linguam Germanicam à nostris conuersa, quam conuersionem ad incliti patris in Imperio Germanico & Regno Bohemiæ successorem filium, Imperato-

rem Maximilianum II. August. attulimus, eidem hanc exhibentes, vna cum libro cantionum sacrarum nostrarum germanico, Cumq; in regno Poloniae, multi etiam illustres Domini, nostris Ecclesiis hospitia concedant, causae ibi etiam allatae sunt, vt tum potentissimo Poloniae Regi Sigismundo, hoc eodem exemplo, in Polonicam linguam conuerso, nostra haec Confessio Vuarsauiæ, in conuentu regni exhiberetur. Hanc eandem editionem, Latina etiam lingua interpretandam curauimus, hoc modo, quoniam iam editur.

Hæc & obiter & breuiter ex commentariis nostris, de Origine Ecclesiarum nostrarum, & Confessionibus ab his editis, commemorare, & huic Latinae editioni huius Confessionis nostrae præfari, multis de causis necesse habuimus, & præcipue vt constet omnibus, qui historias nostras ignorant, nos posteritatem esse germanam, vel reliquias potius discipulorum Husi, & eius lucis, quæ illis temporibus existere, maior quam à multis iam creditur, in doctrina Veritatis Christianæ cœpit, propagatores esse, neq; temerè à nobis fieri, quod in magna copia bonorum scriptorum nostram tamē Confessionem edimus, & hoc tempore recudimus. Scimus enim quod multi boni viri & veritatis Euangelicæ instauratæ cultores & sectatores pij, seducti & indicationibus falsis & criminationibus aduersariorum, pro Vualdensibus nos habeāt: Vulgus autem, quod probrum tetrius multo est, pro Picardis nos

habeat, cum quidem qui sint aut fuerint Picardi, dicere non possit. Neq; desunt qui ne ab Anabaptistarum quidem hæresi nos immunes esse suspicentur. Quidā etiam turbulentus autor adeo ignorari originem Ecclesiarū nostrarum censet, vt superioribus annis persuadere nostris conaretur, vt in Italiam, et nescio quo, legatos nostri mitterent, qui de origine ibi sua inquirerent, Cum vt quærant de hac, minime nobis opus sit, & *ωληροφορία* sciētiae in hac parte præstent nobis annales nostri, & libri nostrorū, editi lingua vernacula nostra & Latina. De Vualdensibus tamen, vt breuiter referamus, sunt horum Ecclesiæ nostris multò antiquiores, quæ nomen habent à Vualdo quodam, ciue Lugdunensi, vt perhibent, Vnde & à loco pauperes Lugdunenses nominati sunt, qui dispersas hinc inde in orbe Christiano Ecclesias habuerunt, & nunc etiam habere alicubi dicuntur, ab annis iam trecentis, aut multo etiam pluribus. Circa initia autem Ecclesiarum nostrarum, in vicinis Bohemiæ terris fuerunt Vualdensium Ecclesiæ aliquæ, Austria imprimis & Marchia, sed cum oppressæ tyrannide Pontificia cōuentus publicos nullos haberent, neque scripta horum extarent vlla, ignotæ nostris fuere prorsus. Itaq; cū & ipsi se tunc nostris indicarent, & ab aliis de his ad nostros referretur, factum fuit, vt sub initia illa, vt diximus, nascētis Ecclesiæ nostræ, legati ad Vualdenses à nostris in vicina loca mitterētur, qui de doctrina ipsorum quæ esset, cognoscerent.

Etſi autem quod ſuperſtitiones & corruptelas Pontificias iſti boni Viri fugerint, demonſtrat ſecefſio ipſorum à Pontificiis, quorum ſubiectionibus & Vuiclefus excitatus atq; adiutus putatur, de doctrina tamen vniuerſa & profeſſione horum, referre nihil nobis ſumimus. Hoc quidem conſtat, multum in ipſis lucis fuiſſe, & de pleriq; eos rectè ſenſiſſe & docuiſſe, & propter veritatem grauiffima perpeſſos, in Gallia imprimis, neq; dubitamus antiquiſſimos hos veritatis Chriſtianæ à Pontificiis corruptelis vindices eſſe & aſſertores, quorum doctrina & exemplis excitati ſint poſteri. Sed hoc docere poſſumus, Cum noſtris illos Eccleſiis nunquam coaluiſſe, neque noſtros vnquam cum his ſe coniungere voluiſſe, & duabus quidem de cauſis, ſicut in annalibus noſtris legimus: Primum enim offēdebantur noſtri in Vualdenſibus, quod nulla publica extare vellent doctrinæ & fidei ſuæ teſtimonia, atq; ita occultare veritatem viderentur, & ſubter modio collocare lumen huius. Secundo, quod miſſa Pontificia, quam Idolatricam eſſe ſcirent & profiterentur, pacis tamen & tranquillitatis cauſa vterentur, atq; ita hac in parte cum Pontificiis coludentes, ſcandalo eſſent aliis. His enim duabus de cauſis non tantum non coniunxerunt ſe noſtri cum his, ſed cum conſcientia etiam bona ſe non poſſe hoc facere ſemper iudicarunt, ideoq; & in cætera horum vt inquirerent, non habuerunt neceſſe, neq; nunc etiam qualia ſint quicquam noſtra refert, ſed

Deo rem permittimus, neq; quæ ignoramus suspēta facere, multo minus vllis præiudiciis nostris gra uare illas Ecclesias possumus aut debemus. Non dubitamus autem quæ bona & vera in Ecclesiis horum deprehenderunt, nostros eos inde assumpsisse, & in suas transtulisse, sicut hoc vnum studium nostrorum semper fuit, & nunc est, veritatem inquirere & colere, vt hoc nomine etiam gratia aliqua à nobis Ecclesiis illis debeatur, præsertim cum Vuiclefius à Vualdensibus adiutus dicatur, qui Hussum nostrum excitauit. Timidiores tamen isti boni Viri tum, aut nimis saltem cauti fuisse videntur.

Picardorum autem nomen, quo nostri infamantur, quale sit, aut vnde, vix suspicando colligere possumus, & sunt diuersæ diuersorum cōiecturæ. Aliqui Picardiam Galliæ habuisse eos perhibent, qui Adamitæ vocabantur, inde, vt apparet, quod contra constitutionem coniugij diuinam impiè & flagitiosè congressus vsurparent promiscuos, ex verbo benedictionis diuinæ, factæ primis parentibus, Crescite & multiplicamini. Aliqui Beghardū quendam talem nomināt, & sectatores eius Beghardos, eoq; nomine Rokyzanæ temporibus nominari cœpisse à Pontificiis religiosiores inter Calixtinos, cum antea qui à Pontificiis Husi temporibus secessissent, Vuiclefitæ, & post Hussum Husitæ, ab externis autem & domesticis, gentis nomine, Bohemi cognominarentur, postea extinctis Taboritis cum
aliud

aliud nomen nouæ, vt ipsi iudicabāt, sectæ non sup-
 peteret, *Vulgus*, ex *Beghardis*, corrupto nomine,
Picardos fecit, & nostris Ecclesiis per contumeli-
 am, & odio veritatis, imposuit, cui occasione præ-
 buisse videntur nocturni & occulti conuentus Ec-
 clesiastici nostrorum, quando à vi aduersariorum
 diurni & manifesti atq; publici nulli concedeban-
 tur, sicut & hodie nimis multis in locis nostris ac-
 cidit, quod & in prima Ecclesia Christiani, metu
 Tyrannorum, facere necesse habuerūt, vnde & ad-
 huc maxima ex parte cereorum vsus, superstitiosus
 ille & diurnus, in Ecclesias Pontificias inuectus es-
 se videtur, etsi occasiones & exempla hunc habere
 alia etiam non ignoramus. Alij antiquius etiam
Husso Picardorum nomen docent, ex scriptis Bohe-
 morum veterum nostrorum, & imprimis *Mathiæ*
Parisiensis, qui in Collegio Canonorum Pragæ
 clariuit, circiter annum Christi M. CCC. XC. illis
 igitur etiam temporibus à vulgo *Picardos* appella-
 tos, qui in religione ab aliis in peculiarem sectam
 secederent. Quod si est à *Beghardo* factum, nimi-
 rum hunc vnum hæreticum tum nouit ibi *vulgus*,
 siue *Adamita* hic, siue alius sectæ fuerit, nihil enim
 refert in præsentia. Sed qualiacunque hæc nomi-
 na sint, aut vndecunque extiterint, aut in nostris Ec-
 clesiis cœperint, hoc quidem manifestum, odio ve-
 ritatis & in contumeliam Christi, cuius doctrinam
 profitemur, & docemus, cuiusque vnus sectam se-
 quimur, in nos conficta esse, & prædixit Christus

suis, futurum vt propter nomen ipsius contumeliis
 afficiantur. Quod si vero argumenta aut testimo-
 nia nulla suppetent alia, hæc præsens Confessio et
 professio, de omnibus capitibus doctrinæ nostræ,
 calumnias omnes has & alias, luculente refutaret,
 in quibus tamen bonos hæctenus viros quosdam, sed
 nimis in re incognita et inexplorata ad credendum
 faciles, hæere audimus, cum eadem opera & Tur-
 cos & Iudæos nos appellare possint, si qui conuiciis
 delectantur, quem tamen morem Ecclesia Christi
 non habet. Ad Confessionem autem nostram quod
 attinet, non possumus aliter facere, quam vt in tan-
 tis accusationibus, insimulationibus, criminationi-
 bus, & calumniis hostium nostrorum, doctrinam
 eam, quam Ecclesiæ nostræ docent & profitentur
 iam ab annis pluribus centum, omnibus qui cogno-
 scere voluerint, publicè ad legendum proponamus.
 Nam etsi non tam sumus nullo iudicio præditi, vt
 non intelligamus Germanica & Latina lingua ex-
 tare multò doctiora, disertiora atq; copiosiora in
 hoc genere scripta, Nobis tamē nō quid alij scribāt,
 aut scripserint, aut deinceps etiam scripturi sint, vi-
 dendū, sed quid nostri cōtinenter iam ab annis cen-
 tum docuerint, demonstrandū. Quod cū multis de
 causis superiorib. tēporib. ad domesticos & popula-
 res, gentēq; nostrā, vernacula lingua facere necesse
 habuerimus, quib. & summa doctrinæ aliqua præ-
 scribēda fuit, postea, & nūc quidē imprimis, ad exte-
 ros, qui neq; vernaculam nostram neq; Germanicā

Linguam intelligunt, hoc facere nos oportuit, præsertim cum multi etiam à nobis hoc flagitarent, quod Latina exempla nulla prorsus ab annis iam multis, Germanica autem perpauca extent. Quod aliæ autem Ecclesiæ facere consueverunt, ut certis occasionibus repetant Confessiones suas, id cur nos in præsentia faciamus, causas habemus non minores, quam habuerunt hætenus aliæ. Quæcunq; autem aut qualiacunq; hæc nostra iudicentur à legentibus, hoc affirmare possumus, & demonstrare vernaculis scriptis nostrorum, quorum & quædam typis apud nos expressa sunt, eam doctrinam, quæ in hac Confessione nostra exponitur, in nostris Ecclesiis sonare iam annos, ut dictum est, plures centum, & à Taboritis etiam pleraq; eodem modo aliquando tradita & explicata fuisse, quos viros doctos & antiquitatis peritos fuisse, ostendunt scripta ipsorum, quæ apud nos extant non pauca. Cum autem ab eorum scriptis, quæ post illa tempora, & his nostris, à Viris piis & sanctis edita sunt, iuuari aut doceri maiores nostri non potuerunt, tanto magis & ignoscendum ipsis, si alicubi non præstiterunt id, quod à doctrina & eruditione instructiores alij Ecclesiæ Christi postea præstiterunt, & agnoscendum hoc, quod eandem doctrinam veritatis Christianæ, tam longo tempore, antequam nostro hoc aliæ gentes idem agerent, & his eadem illucescerent, nostræ Ecclesiæ tenuerint & conseruarint, & in his communibus omnium orthodoxorum spaciis, cum con-

timentibus periculis & calamitatibus suis, etiam cū multi sanguinis profusione maiores nostri decurrerint, Quicquid tamen à nobis & antecessoribus nostris, terræ Bohemiæ, aut exteris etiam aliquibus, præstitum est, id Dominus præstitit, non nos, cuius virtus in imbecillitate perficitur. Res autem ostendit, vnum & idem fundamentum à nobis teneri cum Saxonis, Augustanam Confessionem profitentibus, & orthodoxis Ecclesiis omnibus, qui post nostros maiores in suis quoque terris Veritatem Christianam instaurarunt, Et, quod nobis gratulamur, nostram doctrinam cum ipsorum conuenire, neque contemni nostra ab eruditione ipsorum, quæ nostris hæctenus defuit, Etsi veritas vnum quiddam & quasi punctum est, in qua omnes Christi fideles omnibus temporibus cōuenire, & vnum esse necesse est, Sicut & Augustanam Confessionem & repetitionem huius, quæ Saxoniarum Ecclesiarum nomine, concilio Tridentino opposita est, nostræ Ecclesiæ recipiunt, & idem nos sentire & credere singulos & vniuersos profiteamur, & quæ ab his recedunt, omnibusq; hæreticis & schismaticis dogmatibus & opinionibus alienissimos esse, quod & hic libellus noster demonstrat, in quo, & cuius sententiæ verbis, & quo ordine à nostris omnia tradantur, perscriptum est. Et ne esset vlla in doctrina veritatis cum repurgatis Ecclesiis discrepantia, colloquiis habitis cum D. Martino Lutero, aliisq; piis Theologis, Vuitebergæ & alibi, piè placi-

placideq; contulimus, & sanctam concordiam in Christo cum ipsis iniuimus, quam & hactenus constanter tuemur, & tuebimur deinceps, Deo iuuantem, omni tempore. Quod si qua non prorsus verbis conueniunt cum aliorum doctrinae formulis, eo nemo pius aut intelligens Christianus offendetur, aut offendi debet, siquidem in fundamento conuenimus. Inprimis tamen offendi quosdam audimus, eo quod nostri pastores aliqui, vel ipsi, vel familiae horum, officia exercent officinarum certarum, & quod pleriq; cœlibes sint, Item quod in disciplina, & gubernanda vita moribusq; nostrorum, seueriorem, atq; vt aliqui autumant, superuacaneam etiam operam ponere videamur. Qui vero hæc nostra legent, non poterunt à nobis apologiam expectare, quam & nullam commentamur in præsentia, Ita enim exponitur de his omnibus capitibus doctrina nostra, vt ipsa per sese calumnias aduersariorum nostrorum refutent, Ministris quidem nostris optaremus eam felicitatem, vt se & suos absq; illis admiculis operarum honestarum alere possent, Ita enim plus temporis saltem ad studia sua ipsis suppetere, & occasio maior esset instruendi nostros doctrina & eruditione necessaria, Non enim superstiosè certè, vel dementer potius, manibus opus facere mādamus nostros, quod nisi hoc faciant, peccare eos iudicemus, sicut de quodā memorari audimus, qui ex Sacerdote agricola factus fuerit, quod scriptū esse diceret, In sudore vultus comedes panē tuū,

Ad eum modum, Christo gratia, non est passus labi nostros Dominus, sed pleriq; ex nostris necessitate eò adiguntur, vt opus faciant, & honestæ officinæ operas exerceant, ne esuriant, cum stipendia certa nulla habeant, quibus se & suos alant.

Coelibatus autem exercitia apud nos aliqua esse malumus, quam nulla, ne Iouinianam coniugij necessitatem introducere aut stabilire videamur. Disciplina verò sanctæ curam, & vt doctrinæ professioniq; Christianæ vita ac mores respondeant, si quis superuacaneum iudicat, is ostendit se doctrinã Christianam neq; tenere, neq; intelligere, cum pietatis, quæ intus in corde est, in veritate fidei, professio fiat per bona opera, secundum Apostolum. Nisi autem Ecclesiastica disciplina vsurpetur ea quam Deus instituit, politica etiã esse nulla potest. Etsi sanè hac in parte inclementer exercentur nostræ Ecclesiæ ab iis, qui hæc intelligunt, & in propagatione veritatis Christianæ, quam nobiscũ profitentur, coniunctissimi nobis esse debebant. Qui si exemplis etiam mouerètur, dicere possemus, quam disciplinæ hoc studiũ, Luthero & Philippo in nostris probatum fuerit, atq; optare meminimus Lutherum, in ipsorum Ecclesiis similem institui posse, & accusare mores & tempora, quæ hanc apud ipsos excuterent. Ab hac igitur si secederemus, proderemus fidem Christianam & maiores nostros, Et scriptum reliquit ex presbyteris nostris quidam, ante annos LX. non à persecutione periculum

culum esse Ecclesiis nostris, sed tum has ruituras, sicut obsequentes aliis, & in abusu libertatis Christianæ, de disciplina remitterent, & vitam inter ipsos dissolutam permetterent. Neque dissimulare possumus aut debemus, nos non acquiescendum iudicare in doctrinæ veræ sola professione, sed hanc alteram etiã partem disciplinæ à nobis postulari, & hanc qui negligunt, & peccata mortalia in moribus, atque impunita in Ecclesia & Curia esse patiuntur, cum iis quod coniungere nos non possimus. Nam etiam si verbis unam & eandem doctrinam cum iis profiteamur, res tamen nos discriminat: qui enim doctrinam, quam profiteamur, veram esse credunt, disciplinam etiam, quam hæc complectitur, non possunt negligere: ubi etiam disciplina nulla est, ibi Ecclesia an aliqua esse possit, querat qui dubitat. Sed ut dictum est, non instituimus Apologiam in presentia, neque facile usurpare has solent nostri, aut his indulgere, contenti bonitate causæ, & conscientia pijs studij.

Vt iterum igitur atque iterum dicamus, nulla alia de causa hanc Confessionem nostram edimus, quam ut hoc modo demonstratur, iniuriam nobis facere omnes, qui aliud, quam quod in hoc libello perscriptum est, nos sentire, credere & viuendo sequi, vel suspicati sunt, aut persuasi fuere aliquando, vel adhuc etiam suspicantur aut persuaderi sibi sinunt. Nam Apologias texere non libenter solemus, & nulla esse potest ad pios & bonos in hoc genere

efficacior apologia, quam fidei suæ rationem reddere, Qui vero non sunt tales, eis nulla apologia satisfacere, aut conciliare eos nobis potest.

Atque ut concludamus proœmium nostrum, hoc vnum iam inde ab initiis suis agunt Ecclesiæ nostræ, ut verbum Dei rectè discant & doceant, vitamq; Christi sequantur, & corruptelas impietatemq; omnem fugiant & refutent. In quo studio iuuari nos par fuerit ab omnibus, qui idem agunt, id est, piis singulis, & communitatibus horum vniuersis, quorum benevolentiam, opem & operam in præsentia nobis expetimus, Etiam propter gentem nostram, quæ non malè est de veritatis Euangelicæ instauratione merita, neque ante hæc tempora ex Europæis aliqua plus sanguinis ei impendit, sed hoc tempore vicit nostros Gallica natio. Itaque humaniter accipi, & benignè ab omnibus, in quorum manus venerint, hæc nostra cognosci petimus, & hinc potius, quam ex aduersariorum aut vulgi sermonibus, aut historicorum etiam quorundam, & aliorum minimè veracibus scriptis, de rebus nostris statuere.

Volumus autem hanc Confessionem esse documentum ad omnes, fidei nostræ, quam à maioribus nostris accepimus, & hæctenus profiteamur, Et si qua obscurius minúsve commode aut perperam etiam, vel ab ipsis olim, vel à nobis ante hoc tempus, exposita sunt, ea hoc scripto correctæ, &
secun-

secundum hoc corrigi & intelligi volumus. Deum oramus ut in hac fide nos conseruet, cum veram esse & orthodoxam, quam omnibus temporibus Ecclesia Christi professa est, non dubitemus, id quod & piorum omnium, qui hæc legent, iudiciis permittimus.

Perscriptum D. X. Decembr. Anno IESV Christi M. D. LXXII.

Seniores & Ministri Ecclesie Fratrum, puram doctrinam Euangelij per Bohemiam, Morauiam & Poloniam docentes.

PROOEMIUM D.
D. BARONVM ET EX NO-
bilitate in Regno Bohemiæ eorum
qui sunt ex Communitate Or-
thodoxorum fra-
trum.

*Um hoc tempore eiusmodi ru-
mores de nobis sparsi sint, vt
qui populo cuidam in errori-
bus versanti, et qui à veritate defecerit,
assentiamur, eiusq₃ errores sectemur,
defendamus, asseclasq₃ huius promouea-
mus, etiamsi nequaquam metuimus,
ne forte hoc aliquis de nobis planum fa-
cere, aut nos talis facinoris conuincere
possit, par tamen esse censuimus, vt ad-
versus inclementem insimulationem ta-
lem, responsionem nostram ad nos defen-
dendum ederemus. Et si autem libenter
libereq₃ confitemur, quod cum eius po-
puli cœtu nos coniunxerimus, qui vul-
go Fratres, ab aduersariis autem per cō-
tem-*

temptum Picardi, ab aliis vero per ignorantiam Ualdenses nominantur, publicè tamen in præsentia testamur corã Deo, per animas nostras, quod non cum sectarum à veritate aberrantium spiritibus, sed cum eiusmodi hominibus nos coniunxerimus, quos certò, re & veritate, atq; usu ipso comperimus, quod se prorsus piè, sicut Christianos decet, beneq; gerant, vitam degentes incorruptam, in omni simplicitate & integritate, doctrinamq; & religionem per omnia, quæ consentanea sit sancto Christi Euãgelio, secundumq; communem Symboli Apostolici sententiam, duodecim capitibus comprehensam, sincerè & fideliter, fundamentisq; his nitentem vsurpent.

Cum igitur verbum Dei ex ipsis habetenus audiuerimus, hoc modo etiam, quantum per gratiam suam Deus no-

*bis concessit, veritatem eam quæ salutē
 nobis conferre potest, didicimus, & per
 fidem accepimus, tandemq; in hac ipsos
 veros fructus salutis æternæ animarum
 nostrarum in corde, percipiendo sensi-
 mus. Prorsus itaq; in ea sumus senten-
 tia (sicut & verbum Dei, quod est ve-
 ra illa explorationis coticula, nostraq;
 propria conscientia, coram Deo hoc te-
 stantur) quod non tantum nullis sint
 erroribus implicati, aut hæretici homi-
 nes, sed veri ministri Christi, veraq;
 membra sanctæ Christianæ Ecclesiæ,
 cum qualibus decet nos sanctam con-
 iunctionem colere, & eos audire, sicut
 communis fides Christiana postulat, in
 cuius formula profitemur his verbis:
 Credo sanctam Ecclesiam, communio-
 nem sanctorum.*

*Quod si iam his omnibus posthabi-
 tis, pro hæreticis haberi deberemus, hac
 sola*

*sola de causa, quod tam pijs Christianiq³
 populi cœtum, ad quem cōcessimus, ad-
 uersarij hæreticum criminātur, etiam
 S. Paulum nihilominus, quam nos, vna
 cum multis aliis, pro hæretico haberi
 oporteret, qui se eius sectæ esse profiteba-
 tur, quæ illo tempore pestilens, nocens et
 seditiosa secta dicebatur, quando Cæsa-
 rea ad Felicem præsidem Cæsaris ita lo-
 quebatur: Hoc vero tibi profiteor, quod
 secundum eam viam, quam sectam vo-
 cant, ita seruiam Deo patrio, vt credã
 omnibus quæ scripta sunt in Lege &
 Prophetis. Quibus etiam de causis,
 de iis rebus, quas tantum salutis nostræ
 causa recepimus, & quas res nos & po-
 pulum communiter docent Ecclesiarũ
 nostrarũ Ministri, & secundum quæ,
 vniuersa communitas nostra actiones
 suas instituit & gubernat, de his igitur
 rebus, hac de causa, Maiestati Regiæ,*

Domino nostro clementissimo, rationē
 reddidimus, fideiꝫ nostræ confessionem
 edidimus, et postea typis eam exprimen-
 dam curauimus, quo nō tantum Regiæ
 Maiestati, sed in vniuersum omnibus
 hoc notum fieret, neqꝫ nos, neqꝫ commu-
 nitatem nostram, in vlla à veritate ab-
 ducente doctrina, hæerere, neqꝫ infideles
 aut contumaces hæreticos esse, sed quod,
 Dei beneficio, veri & sinceri Christiani
 simus, qui Catholicam fidem Chri-
 stianam & diuinæ scripturæ sacra Bi-
 blicæ, & perfectissimam intimisqꝫ fun-
 damentis nitentem doctrinam Chri-
 stianam, fidelissimè, vt normam verita-
 tis, sequendo teneamus: id quod & o-
 mnes, qui hanc simplicem & breuem
 Confessionem lecturi sunt, facile &
 planè animaduertere
 poterunt.

SUMMA RELIGIO-
NIS ET DOCTRINAE

Christianæ, quæ ab iis, qui apud nos in ministe-
rio docent, & Sacerdotibus nostris, in celeberrimo regno Bohemiæ & Marchionatu Morauiæ, atq; alibi etiam, consentientibus omnium mentibus, ab antiquo proponitur, Primum Romanæ Regiæ Maiestati, postea omnibus piis & veris Christianis, integerrimè simplicissimeq; sequentibus capitibus comprehensa & oblata.

ERENISSIME, potentissime Romanorum, Vngariæ & Bohemiæ Rex, clementissime Domine, etc.

Cum sæpe subiectissimè petiuerimus, vt de nostra Euangelica doctrina coram regia Maiestate vestra, benignè legitimeq; cognosceretur, & ad talem cognitionem hæc admitteretur: neq; tamen hæctenus hoc factum sit: magnis magniq; momenti causis moti sumus, ad fidei nostræ Confessionem scripto comprehendendam, vestræq; Regiæ Maiestati

offerendam. Et quanquam cōcionatores & animarum curatores nostri, rationes & apologias fidei, & ministerij Ecclesiastici, & doctrinæ suæ, multiplicibus modis ediderunt, superiorum temporum laudatiss. maioribus, Regibus, Principibus, Dominis, & in vniuersum omnibus tam Ecclesiasticis quam Politici status ordinibus, qui hoc ab ipsis postularunt, faciendum tamen censuimus, vt vestræ R. Maiest. secundum infra scripta capita, quæ nostro tempore, & communissima, & maximè controuersa capita habentur, eius doctrinæ, quam ab ipsis accepimus, hanc Confessionem quam breuissimè ederemus, vt notū fiat omnibus, ea quorum aduersarij nostri apud vestram Maiestatem, huius doctrinæ causa, nos insimulant, & quibus eam ad nos opprimendos irritāt, falsa esse, nullisq; iustis de causis fieri.

Est igitur hæc, Sereniss. Rex, benigniss. Domine, subiectissima petitio nostra, vt acquiescat sibi tantum
tem-

temporis & ocij sumere, quo hanc Confessionem nostram legat, et vero iudicio ita cognoscat, vt gloria Dei promoueatur.

P R A E C I P V A C A P I
T A, S E C V N D V M Q V A E
V. R. M. Confessio fidei nostræ offer
tur, Clementissime Rex,
hæc sunt:

- I. *De Sacra scriptura & scriptoribus Ecclesiasticis.*
- II. *De Catechesi Christiana.*
- III. *De vnitæ diuinæ essentia, & tribus personis.*
- IIII. *De agnitione sui, Item De peccato, causis & fructibus huius & de promissionibus diuinis.*
- V. *De Pœnitentia.*
- VI. *De Christo Domino & de Iustificatione per fidem in ipsum.*
- VII. *De bonis operibus, quæ sunt piæ actiones.*
- VIII. *De sancta Catholica Ecclesia, ordi-*

ne & disciplina huius, atque insuper de
Antichristo.

- IX.** De Ministris Ecclesiæ.
X. De verbo Dei.
XI. De Sacramentis in genere.
XII. De Sacro Baptismo.
XIII. De Coena Domini.
XIIII. De Clauibus Christi.
XV. Derebus accessoriis, id est, ritibus
seu Ceremoniis Ecclesiasticis.
XVI. De Magistratu politico seu ciui-
li.
XVII. De Sanctis & cultu horum.
XVIII. De Ieiunio.
XIX. De Coelibatu & coniugio, seu
Coniugum ordine.
XX. De Tempore Gratia.

De Scriptura sacra.

NITIO docent ministri Ecclesiarum nostrarū, vno consensu, de sacra Scriptura veteris & noui testamenti, (quæ Biblia nominari solent, & à Patribus orthodoxis legitime recepta est, & approbata) quod vera, certa, & fide digna sit, cui nulla alia humana scripta, quæcunque aut qualia-cunque sint, æquiparari possint, sed vt humana scripta illa diuinæ scripturæ quòd cedere oporteat. Et primū hac de causa, quòd à Sancto spiritu inspirata atq; suggesta, & per os sanctorū hominum prolata, ab iisdem conscripta, & testimoniis cœlestibus et diuinis confirmata est, Qui Spiritus, & ipse sententiam, quomodoq; intelligi debeat, & veritatem scripturæ huius, in Ecclesia, eo modo quo ipsi placet, aperit & patefacit, in primis fideles ministros, qui sint organa electa ipsius, excitando & donando. De quo

D

2. Sam. 22. David dicit, cum inquit: Spiritus Domini locutus est per me, & eloquium eius fuit in lingua mea. Et Petrus: Nō enim ab hominis arbitrio prolata olim prophetia extitit, sed à Spiritu sancto agitati sancti Dei homines eam prolocuti sunt. Et Paulus: Tota scriptura diuinitus inspirata utilis est, etc. Præterea Dominus ipse dicit, scrutamini scripturas. Et rursus, vos erratis, ignorantes scripturam, neque potentiam Dei intelligitis. Et, aperuit mentes discipulorum, vt intelligerēt scripturam.

Secundo loco ideo, quod verum & certum testimonium est, et liquida probatio, propitiæ voluntatis Dei, quam de se patefecit, sine qua scripturæ patefactione, nulla cognitio salutaris, neq; fides, neque accessio est ad Deum, In hac enim quæ ad doctrinā & sanctæ Ecclesiæ disciplinam & gubernationē, ad singulos & vniuersos in ordinario salutis ministerio (vnde & vera fides existit) necessaria sunt, ea igitur omnia plene omnino, & quan-

quantum opus est, vt in eximio artificiosissimóq; Sancti spiritus opere, in hac cōprehensa sunt & conclusa, qua nec Angelus de cœlo vllus proferre *Gal.2.* aliquid certius potest, & si afferret diuersum aliquid, credi ei non deberet.

Hęc vero de sacra scriptura persuasio et fides, quod nimirū à Deo suggesta sit & inspirata, initiū est & fundamentum Christianismi nostri, qui à verbo extrinsecus, sicut à re intermedia, ad hoc diuinitus ordinata, incipit.

Quare vnusquisq; diuina sanctorū Prophetarum & Apostolorum scripta maximi facere, eisq; in omnibus fidem prorsus habere, religiosèq; assentiri, diligenter ea legere, salutarem doctrinam ex his assumere, & secundum hæc se instituere & dirigere debet, & in primis ñ, qui sanctæ Ecclesiæ Dei præpositi sunt.

Quibus de causis in nostris Ecclesiis & conuentibus, hæc sacra scriptura auditoribus communi vernacula lingua, quam vniuersi intelligunt, recitatur, atq; in primis, & quidem de

veteri instituto Ecclesiastico, particulæ illæ scripturarum Euangelicarum, quæ statis feriarum diebus ex Euangelistarum & Apostolorum scriptis legi solent, & vulgo Euāgelia & Epistolæ nominantur, è quibus vtilēs & salutares doctrinæ & commonefactiones atq; conciones ad populum habentur, pro vt quoquo tempore res ferre & necessitas postulare iudicatur.

Scripta vero sanctorum Doctorum, veterum præsertim, etiam ipsa pro veris & vtilibus habēda, & quorum ad instituendum populum vsus esse possit, docetur, sed in iis tantum, in quibus cum Sacra scriptura cōsentiant, aut huic non sunt contrarij doctores illi, & quatenus primi operis artificio, institutioni & exēplo, quod est sanctæ Apostolicæ Ecclesiæ, testimonium præstant, & de concordī cōsensu & sententia decretisq; veteris Ecclesiæ, (sicut ea in veritate pura perstitit,) non recedunt, Quomodo & ipsi de suis scriptis iudicari senti-
riq;

riq; mandarunt, & monuerunt vt caueretur, ne cum homines essent, nimis eis tribueretur. De quo D. Augustinus ita verba facit: Noli meis literis quasi scripturis canonicis, deservire, sed in his & quæ non credebas cum inueneris, incunctanter crede, in illis autem quod certum non habebas, nisi certum intellexeris, noli firmiter retinere. Et alibi dicit: Noli meis neq; Ambrosij verbis peræquè credere vt scripturæ canonicæ.

In proœmio in tertium librum de sancta Trinitate.

Hæc iusta in discriminãdis illis sententiã, etiam pontificiis admodum, atq; ita placuit, vt in Decreto eam citauerint Dist. 9. cap. Noli meis verbis, etc.

CAPVT II.

De Catechesi.

POSTEA docetur secundo loco Christiana Catechesis, id est, consentiens in Christianismo vetus Ecclesię sanctorumq; patrum Catholica doctrina, & quæ ore fit institutio, quod

est intimum, & medulla atq; clavis totius sanctæ scripturæ, & summam huius continet, Hæc comprehenditur in Decalogo, in Catholico Christiano & Apostolico illo duodecim capitum symbolo: quod explicatur & cõfirmatur Niceno, Athanasiiq; symbolo, & piis Catholicis atq; œcumenicis Conciliis: item in formula precum sacre Dominicæ orationis, in summaria doctrina de Sacramentis, & officiis debitis atq; propriis, loci & ordinis vniuscuiusq; in diuersis & distinctis vitæ generibus, ad quæ diuinitus vocatur, apertaq; fit cõfessio & professio, quod hæc Christiana doctrina sit ipsa vera, plena, perfecta beneplacitq; voluntas Dei vnicuiq; fidei Christiano ad salutẽ necessaria.

Hanc Catechesin, quæ supra indicatam plenam & Catholicã Christianismi doctrinam & maximarum rerum scientiam in se complectitur, nostri concionatores pro certa norma, methodo, & indice habent omnium quæ docent, & concionum atq; scriptio-

ptionum suarum omnium, & hoc curant fideliter, omnem operam suam in hoc impendentes, ut hæc tota initiationum veræ fidei & pietatis Christianæ ordinaria & fundamēti doctrina, in Christianorum intimis cordibus informetur, & in auditorum mentes & vitam penitus inseratur, Nimirum hoc quodammodo, Primum ut vniuersi se ad internam & externam obedientiam præstandam legi obligari agnoscant atq; mandata Dei, & corde, cum lex spiritalis sit, & factis, præstare & perficere studeant, Deum super omnia diligēdo, & proximum ut seipfos.

Secundo ut capita Catholici Christiani & Apostolici symboli recte teneant, & expedite recitare sciant, eaque ex corde credant & seruent, orēq; profiteantur, & Christianam pietatem decentibus actionibus seu moribus & vita testentur, Quapropter & in concionibus suis veram sanamq; sententiam, & quod mysterium, ad veram æternamque salutem

necessarium, in hoc Symbolo fidei, & quolibet capite huius, peculiari-
ter cōprehensum sit, explicando ape-
riunt, sacrarumq; literarum testimo-
niis confirmant, & per has ipsas lite-
ras sacras, sententiam & mysteria il-
la, vel verbosius vel contractius de-
clarant, explicant & enarrant.

Atq; in his omnibus ita versantur,
vt de instituto à sanctis Apostolis in-
troducō atq; proposito, non tantum
adultos, qui ad iustam ætatem proue-
cti, ad intelligendi facultatē iam per-
uenerunt, sed etiam paruos pueros
hoc modo instituāt, quò statim à pue-
ritia in præcipuis capitibus fœderis
diuini exercitati, verum cultum Dei,
discendo comprehendant.

Hac de caussa & peculiare cum
pueris cōuentus Ecclesiastici haben-
tur, qui sint exercitia Catechismi, &
parentes, quiq; baptismi testes à pa-
rentibus corrogantur atq; adhiben-
tur, & græcè *πατριστες*, in aliis linguis
eiusmodi verbo nominantur, quod
compares seu comparentes signifi-
cat,

cat, hi igitur vtriq; de munere & fide ab ipsis debita monentur, vt ipsi etiã dilectos pueros suos fideliter instituant, in disciplina Domini educent, proq; his & omnibus aliis aliorum *Ephes. 6.* Christi fidelium liberis, intimi cordis *Coloff. 3.* precibus suis apud Deum intercedant. In primis autem Catechumeni antequam ad Cœnam Domini legitime admittantur, diligenter in Catechesi Christiana, & initiis veræ religionis instituuntur, & hoc modo ad salutarem pœnitentiam, ad virtutem efficacitatemq; fidei conciliandam, eis inseruitur, Postea & omnes cæteri instituuntur, vt simul vniuersi agnitione Dei & scientia sanctorum illustrati quisq; loco suo, inq; eo ordine, ad quem diuinitus vocatus est, cum omni honestate & pietate versetur seu ambulet, & hoc modo nomē Dei sanctificent, puramq; doctrinam orient.

Tertio in Catechesi hac docentur vnum verum Deum cum firma fiducia, in nomine Domini IESV CHRIS-

sti, inuocare & orare, & non pro se ipsis tantum & priuatis rebus suis preces facere, sed pro tota Ecclesia Christiana, in omnibus terris, pro ministris Ecclesiæ, etiam pro politico & à Deo constituto magistratu, in primis autem pro Cæsarea atque etiam pro Regia vestra Maiestate, pro illustrissimis liberis huius, posteritate tota, Consiliariis, & ditioni eius subiectis, orantes vt benignus Deus vestrę Regiæ & illius Cæsareæ Maiestati diuturnam & omnibus bonis cumulata felicemq; gubernationem concedere & largiri velit, atq; simul animum affectionemq; cordis benignam, propensam & paternam erga omnes recte se gerentes, bene affectos, & subiecte parentes, fidelisq; subditos, & amantes veresq; adorantes Deum patrem & filium huius IESVM Christum, Atq; in summa docetur vt fideliter preces fiant pro omnibus hominibus, amicis & inimicis, sicut doctrina Domini Christi & Apostolorum præcipit, atq; ipsam etiam primam sanctamq;

Luc. 6.

1. Tim. 2.

etiamque Ecclesiam fecisse, exempla demon-
strant.

Qua de causa & populo instatur vt
diligenter ad sacros congressus fre-
quensque conueniat, ibique ad serias &
religiosas preces faciendas ex verbo
Dei excitatur.

Quicquid autem huic Catholicæ
Christianæque Catechesi contrarium
est, id omne repudiatur & reicitur,
& certis, sacræque scripturæ fundamen-
tis nitentibus rationibus, firmissimè,
quantum Deus gratiæ ad hanc rem
largitur, refutatur, & populus vt à ta-
libus caueat monetur.

C A P V T I I I .

*De Unitate essentia diuinæ, & de
tribus personis.*

EX hoc fonte sacræ scripturæ &
catecheseos Christianæ, de vero
sanctique intellectu & sententia sancti
Spiritus, nostri docent per fidem a-
gnosceret & ore profiteri sanctam Tri-
nitatem, Deum videlicet Patrem,

Filium & S. Spiritum tres esse distinctas personas siue hypostases, secundum essentiam autem, vnum tantum, verum, solum, æternum, omnipotentem, incomprehensibilem Deum, vnius æqualis indiuiduæ diuinæ essentia, à quo, per quem & in quo sunt omnia, qui diligit & compensat iustitiam & virtutem, odit autem & punit omnem iniquitatem & peccata.

Rom. 11.

Exod. 20.

Secundum hanc fidem docentur homines, mirabilia opera Dei, & proprietates eas quæ sunt personarum singularum sanctæ Trinitatis, & diuinæ vnitatis peculiæ, summamq; & immensam potentiam, sapientiam & bonitatem Dei vnici agnoscere, ex quibus & salutaris tam essentiæ quàm voluntatis diuinæ agnitio oritur & existit. Vnum genus operũ vel proprietatum trium personarum diuinitatis, quibus inter se discernuntur, sunt internæ, æternæ, & hypostaticæ proprietates, quæ semper manent immutabiles, & tantum fidei oculis apprehenduntur, & sunt hæ:

Quod

Quod pater tanquam fons & scaturigo diuinitatis, gignit sibi ab æterno æqualem filium, & ipse manet ingenuus, neq; tamen hic est persona filij, cum sit persona gignens non genita. Filius ab æterno Patre verus Deus de Deo gignitur ab æterno, & quatenus est persona, non est ipse pater, sed de patris essentia siue natura genitus filius, eiq; consubstantialis, qui filius completo tempore, quod huic rei præfinierat, ipse solus (quatenus est filius) nostram naturam ex beata virgine Maria assumpsit, & in vnā cum diuinitate personam vniuit, de quo postea.

Spiritus sanctus autem procedit à patre & Filio, atq; ita, neq; pater est, neq; filius, sed ab his distincta persona, æternus & omnem admirationem superans substantialis amor patris & filij. Hæ tres personæ sunt vnus, verus, æternus Deus, sicut supra dictum est.

Alterum genus operum in his personis, diuinæq; vnitatis, ex hac essen-

tia diuina & hypostasibus eius, foras promanat tanquam in conspectum, quibus distinctis se patefecerunt, quæ sunt tria. Primum admirabile opus Creationis, quod Symbola patri attribuent. Secundum opus redemptionis, quod est Christi proprium. Tertium opus sanctificationis, quod Sancto spiritui ascribitur, qua de causa ipse in Apostolico Symbolo peculiariter Sanctus nominatur, & hæc omnia tamen opera vnus veri Dei, & solius quidem huius, & nullius alterius, propria sunt: scilicet patris & filij & Spiritus sancti.

Hæc vera & plena fides, & ardua agnitio Dei, tam nature quam voluntatis huius, in supra nominato, Catholico & Apostolico Symbolo, & consentiente cum hoc decreto concilij Niceni, aliisque orthodoxis pluribus, etiã in Athanasij confessione comprehenditur & includitur, Quæ vera esse sentimus & profiteamur.

Habet autem æterna & firma fundamenta quibus nititur, & argumēta
gra-

grauiſſima, quibus vera eſſe conuin-
 citur ex ſacra Scriptura, ex patefa-
 ctione qua ſe exhibuit tota Trinitas,
 quando Chriſtus Dominus bapti- *Matth. 3.*
 ſatus fuit in Iordane, & de mandato
 Chriſti quod in nomine perſonarum
 eiufdem ſanctæ Trinitatis, omnes po-
 puli de fide doceri & baptiſari debe-
 ant, Etiam de verbis Chriſti, cū dicit,
 Hæc omnia docebit vos paracletus *Matth. 28.*
 Spiritus ſanctus, quem Pater mittet,
 in nomine meo. Et ante hæc verba di-
 cit: Orabo Patrem, & dabit vobis pa *Iohan. 14.*
 racletum alium, qui vobiſcū ſit perpe-
 tuo, Spiritum veritatis.

Præterea docetur, quod ſolus hic
 verus Deus, vnica eſſentia & natura
 diuina vnus & perſonis trinus, præ
 omnibus ſummo cultu colendus ſit,
 vt ſummus Dominus & Rex, qui do-
 minatur & regnat ſemper, & in æ-
 ternum, & præcipuè hoc modo, vt
 ad ipſum ſummè reſpiciamus, o-
 mnémq; fiduciam noſtram in ipſum
 ſolum collocemus, omnem ſubie-
 ctionem, obedientiam, timorem,

fidem, dilectionē, & omnem omnino venerationem, totius tam interni quam externi cultus diuini, ipsi offerendo sacrificemus & prestemus, sub pœna amissionis salutis æternæ, sicut scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis, eique soli seruiēs, Et rursus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, ex tota anima, tota mente, & breuiter, omnibus tam internarum quam externarū facultatum viribus tuis, Cui sit gloria ex hoc nunc vsq; in æternum, Amen.

Deut. 6.

Deut. 6.

Matt. 22.

Mar. 12.

Luc. 10.

CAPVT IIII.

De Agnitione sui ipsius. Item de peccato, causis & fructibus huius, & de promissione diuina.

Quarto de agnoscendo se homo docetur, & hoc quidem dupliciter.

Primum de agnitione status innocentiae seu omnis culpæ experte, id est, naturæ integræ, è quo excidit.

Secundo

Secundo de peccati & mortalitatis in quam incidit. Status & cōditio innocentiae & iusticiae cōsistit in his, quod Dominus initio hominem ad imaginem & similitudinem sui cōdiderit, & gratiae seu benignitatis suae donis eum exornarit, iusticiā in Spiritum eius, animum & corpus, & omnes facultates atq; vires horum in seuerit, atq; ita sanctum eum, iustum, sapiētem, immortalem, & spiritui suo diuino templum suauissimū, in mente, voluntate, memoria & iudicio hominis fecerit, claraq; luce intelligentiae integritate & amore erga Deum omnēsque creaturas ordinato seu legitimo, plena etiā & perfecta obedientia seu obediendi Deo facultate, vero timore Dei, & corde atq; natura bona, donarit, vt esset homo peculium ipsius, seu opus peculiare & propriū, ad laudem gloriosae gratiae ipsius.

Gen. 1.

Eccle. 17.

Eph. 1.

In hoc statu collocato reliquit liberam voluntatem, vt mādatum, quod ei dederat, si vellet, implere posset, atque hoc modo iusticiā sibi ipsi & po-

steris vniuersis suis cōseruare, & per omnia, spīritu, anima, corpore, statu & conditione frui optima, imo etiam *Eccles. 15.* aditum sibi ad luculentiorē gloriā comparare, cōsiderando quod ignis & aqua, vita & mors, ipsi essent proposita, sin nollet, neq; hoc conaretur, vt deligendo malum illa bona posset amittere.

Altera pars agnitionis sui, ante nimirum iustificationem, in hoc consistit, vt homo statum lapsus sui, peccati & mortalitatis, recte agnoscat. Homo enim, concessa eius voluntati à Deo deligēdi libertate abusus est, *Iohan. 8.* *Sapient. 2.* gemq; iusticiæ eius non impleuit, sed ab hac defecit, & mandatū Dei transgressus est in eo, quod diabolo & mēdacibus verbis huius obtemperauit eisq; fidem habuit, & fidem atq; obedientiam soli Deo debitam diabolo prestitit, qua re se & posteritatem suam, perfectionis & bonæ naturę statu exuit atq; spoliavit, gratiámq; Dei & dona inditæ in creatione iusticiæ imaginis Dei, partim amisit, partim sicut
vinum

vinum sincerū horribili veneno corrupit & contaminavit, atq; ita tam se quam genus suum in peccatū & mortem, omnisq; generis in hac vita miseras, & pœnas insuper æternas præcipitavit.

Origo igitur & autor principalis omnis mali, est teter ille & detestabilis diabolus, tentator, mendax & homicida, & postea hominis libera voluntas, ea tamen quæ ad malum converfa per libidinē & cupiditates malas, perverfeq; concupiscendo, malū deligit.

Ex his peccata secundum gradus hos, & hoc ordine, considerari & æstimari possunt. Primum omnium & maximum atq; gravissimum peccatum omnino est Adami peccatum, quam Apostolus inobedientiam appellat, propter quam mors dominatur in omnes, etiam in eos qui non pari cum Adamo transgressionem deliquerunt. *Rom. 5.*

Alterum est innatum & hæreditarium peccatū originis, in quo omnes

concipimur & in hunc mundum nati-
Pfal. 51. scimur. Ecce, inquit Dauid, in iniqui-
 tatibus natus sum, & in peccatis con-
Eph. 2. cepit me mater mea: & Paulus, Era-
 mus filij iræ natura. Huius hæredita-
 riæ luis vis agnoscatur atq; æstimetur
 de reatu & culpa, inclinatione seu
 propensione atq; natura praua, & pœ-
 na qua afficitur.

Tertium genus peccatorum est eo-
 rum, quæ actualia vocantur, qui sunt
 fructus peccati innati, & per faculta-
 tes, id est, ea quæ efficere homo po-
 test, & membra hominis, intus, foris,
 clam, palam erumpunt, transgreden-
 do omnia quæ Deus mandat & ve-
 tat, atq; ruendo insuper in omnis ge-
 neris damnatione dignam cecitatem
 & errores.

Hæc de vera peccati agnitione do-
 ctrina apud nostros diligenter exer-
 cetur & vrgetur, in quæ vsus & duæ
 legis tabulæ, prima & secunda, Mofi
 à Deo datæ sunt, vt imprimis se nosce-
 rent homines, quod in peccatis con-
 cepti & nati, & statim ab ortu & na-
 tura

tura sua peccatores sint, pleniq; cupiditatum & inclinationum seu procliu-
 uitatum malarum, Inde enim nimirū
 fit hoc, quod statim à prima ætate, to-
 tóq; vitę tempore, multis peccatis af-
 fecti & superati, mādata diuina, cor-
 de, cogitationibus & facinorib. vio-
 lent & transgrediātur, sicut scriptum
 est: Dominus de Cœlo prospexit su- *Psal.14.*
 per filios hominū, vt videat si est in- *53.*
 telligens & requirens Deum, omnes *Rom.3.*
 declinauerunt, simul inuiles facti
 sunt, non est faciens bonum, ne vnus
 quidem. Item, Dominus vidēs quod
 multa malitia hominum esset in ter-
 ra, & cuncta cogitatio cordis intenta
 esset ad malū omni tempore. Et ite-
 rum, dixit Dominus, sensus & cogi- *Gen.8.*
 tatio humani cordis in malum prona
 sunt ab adolescentia eius. Et S. Pau-
 lus: Eramusq; filij irę natura, sicut & *Eph.2.*
 cæteri.

Vna cum his & hoc docetur, pro-
 pter hanc toti generi nostro commu-
 nem corruptionem & deprauatio-
 nem, propterq; peccatum & aberr-

tiones & iniusticiam, quæ inde existunt, omnes homines, de sententia sacrae scripturae, iustam condemnationem suam, & horribilẽ seueramq; ultionem diuinam, atq; ita meritam poenam mortis & æternorum in inferno cruciatuum, agnoscere debere,

Rom. 6. de quo Paulus docet, cū dicit: stipendium peccati est mors. Et Christus

Iohan. 5. Dominus: Qui mala perpetrarunt, ibunt in resurrectionẽ iudicij, id est, in poenas æternas, vbi erunt ploratus & stridor dentium.

Matt. 24. Docent etiam quod imbecillitatẽ nostram agnoscere debeamus, & innatam nobis magnam miseriam, & difficultates, e quibus nemo sese ipse vindicare aut eripere vnquam vllõ modo potest, aut sese iustificare (id est iustitiam sibi conciliare aut acquirere) vllisve cuiuscunq; generis, etiã speciosissimis operibus aut actionibus seu exercitijs. Voluntas enim hominis, quæ antea libera erat, nunc ita corrupta, perturbata, & debilitata est, vt nunc deinceps à se, sineq; gratia

tia diuina, nullum plenum delectum seu arbitrium optionemve, & neque studium aut propensionem, nedum facultatem habeat, bonum quod Deo placeat deligendi.

Etsi enim ipsa sua sponte volensq; *Rom. 7.* prolapsa concidit, à se tamē, viribusq; proprijs, nō potuit è lapsu resurgere, neq; hodie etiam absq; Dei propitia ope quicquam potest.

Neq; quisquam quicquam vsquam habet rerum omnium, quibus se possit è peccatis suis & condemnatione eripere et liberare aut redimere extra *Iohan. 15.* Christum, per quem solum verè credentes à peccato, tyrannide & carcere *1. Cor. 1.* Diaboli, ira Dei, morte & æternis pœnis liberantur.

Neq; etiam qui tantum homo est, & nihil habet supra captum naturæ *Rom. 3.* huius nostræ, alteri hac in parte succurrere potest. Cum enim peccatum originis hæreditarium totam naturam occuparit, & in hac furiose tumultuetur, omnes homines peccatores sunt, & carent gratia & iustitia

Dei, Ideo dicit Deus per Prophetam
Esa. 43. Isaiam: Reduc me in memoriā, & iudicemur simul, narra si quid habes vt iustificeris, pater tuus primus peccauit, & interpretes tui, id est, qui te docent iustitiam, preuaricati sunt in me, Et aliquanto ante de operibus seu actionibus cultus Dei humanis, dicit: Non obtulisti mihi arietem holocausti tui, & victimis tuis nō glorificasti me, non te seruire feci in oblatione, nec laborem tibi præbui in thure.

Hebr. 10. Et ad Hebræos scriptum est, Sacrificium & oblationem & holocausta, & hostiam pro peccato, noluit, neq; approbasti quæ iuxta legem offeruntur.

Hic simul sciendum, Deum dominum omnis generis afflictiones, miseras & animi ægritudines, in hac vita, super omnes homines meritò propter peccata permittere & inducere, qualia sunt, æstus, frigus, fames, sitis, curæ & ærumnæ, graues labores, calamitates, res aduersæ, tristia tempora, gladius, ignis, morbi, dolores, & tandem

tandem etiã intõleranda illa, qua natura evertitur, acerba mors, sicut scriptum est, Morte morieris. Et iterum, *Gen. 2. & cap. 3.* Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ, spinas & tribulos germinabit tibi, Et tamen simul hæc etiam institutio fit, vt doceatur, ab hominib. has omnes pœnas patienter ferri debere & oportere, vt qui Deo has debeant, & atrociolem etiam pœnam meriti sint. Non tamen cum eiusmodi persuasione quasi sibi aliquid luendo promereantur, aut à Deo quicquã gratiæ aut mercedis, quæ harum pœnarum merito rependatur, accipiant, cum de digniore multo crucis et perpeffionum genere, quod verè credentes propter Christum in se recipiunt, Paulus ita pronunciet, vt dicat, non esse conferendum cum futura gloria quæ in nobis declarabitur, sed ideo hæc nobis obijci & patienter ferenda esse, vt magnitudinem peccati, & quam grauis res hoc sit, atq; imbecillitatem & indigentiam miseriamq; no-

stram agnoscere discamus, & experiundo cognoscamus, quam supra omnem captum mala & tetra atq; acer

2. ba res sit, Dominum Deum suum deserere, sicut Propheta loquitur. Item, vt ñ qui in his miserijs demersi, & his oneribus oppressi sunt, ad pœnitentiam excitentur, & gratiam & opem apud Deum quærendam, qui pater est plenus misericordiæ & miseratio-

Sap. 3. num, Etsi disertè hoc apponitur, labo-

Mar. 8. res & cruciatus sanctorum, qui pro-

Ioh. 12. pter nomē Christi, in causa nimirum salutis æternæ, propterq; sanctam ve-

Rom. 8. ritatem Christi, obeantur, sacrificium

2. Thes. 1. esse Deo acceptum & gratum, ma-

1. Pet. 1. gnasq; & amplas promissiones habe-

re, præsertim in futura vita, Id quod cum Christo capite nostro ita euenit, de quo Epistola ad Hebræos dicit:

Hebr. 12. Quod loco propositi ipsi gaudij, sustinuerit crucem, qui & crucem per

se eis cōsecrauit & sanctificauit, vt scilicet nostræ perpersiones, quas sustinemus Christi nominis causa, essent

Deo acceptæ & gratæ.

Cum

Cum hoc capite, & post hoc, cum rei series & doctrinæ methodus ita postulet, docent ministri Ecclesiæ, post lapsum nostrum agnoscere promissionem diuinā, ipsum verum gratiæ verbum & sanctum Euangelium, de arcano Consilio sanctæ Trinitatis prolatum, de Christo Domino, & tota salute nostra per ipsum parta.

Harum promissionū sunt tres præcipuæ, quibus cæteræ omnes comprehenduntur.

Prima in Paradiso facta est, huius *Gen. 3.* sententiæ verbis: Ponam inimicitias inter te & mulierem, & inter sementuum & semen eius, ipsum conteret tibi caput, & tu insidiaberis calcaneo eius.

Secunda est facta Abrahamo, quā *Genes. 12.* postea Iacob & Moses renouabant. *13. 15. 18.*

Tertia Dauridi, quam Prophetæ repetebant & declarabant. *21. 22. 49. Deut. 18.*

In his promissionibus describuntur & depinguntur maxima & principalia, atq; ipsa salutis nostræ fundamentorum opera, Christi Domini, *2. Reg. 7. 23. Psal. 131. 89. Esa. 9. 11.*

quibus mediator fit & saluator noster, Nimirum cōceptio in vtero Marię virginis, et natiuitas ex hac ipsius, Semen enim mulieris factus est, Item cruciatus, resurrectio ex morte, sessio ad dextrā Dei, vbi sacerdotali & regia dignitate donatus est, cuius rei typus quidā fuit tota vita Dauidis, qua de causa Dominus se alterum Dauidem & pastorem appellat. Et hoc fuit Euangelium sanctorū ante legem, & post hanc latam.

Ezec. 34.

CAPVT V.

De Pœnitentia.

Post agnitum iam peccatū deinceps docetur de sacra pœnitentia, quæ doctrina omnibus peccatoribus consolationem præstat ingentem, & in genere omnibus hominibus, tam incipientibus discere, quam proficientibus Christianis, etiam lapsis peccatoribus, ihs tamen, qui per gratiam Dei conuersi resipiscunt, ad salutem admodum vtilis est & necessaria,

saria, de qua Iohannes Baptista con- *Matth. 3.*
 cionatus est, & post hunc Christus i-
 pse, huius sententiæ verbis, Agite pœ- *Matth. 4.*
 nitentiam, dicebat, appropinquavit *Mar. 1.*
 regnum cœlorum, Postea & Apосто *Luc. 24.*
 li in toto orbe terrarum, sic enim scri-
 ptum est, Atq; ita oportuit pœniten-
 tiæ & remissionis peccatorum con-
 cionando præconium fieri in nomi-
 ne Christi ad omnes gentes. Atq; hæc
 pœnitentiâ omnino existit de vera
 agnitione peccati & iræ Dei, Ad hanc
 vero agnitionem procurandam, ple-
 na & integra opera ministerij vsur-
 panda est, in præstâdo tam pœniten-
 tiæ seu legis cõciones, de debita Deo
 iustitia & sententia Dei aduersus pec-
 catum, quæ lege comprehenditur,
 quam fidei in Christũ IESVM, & de
 huius sancta satisfactione, quam per
 grauissimos cruciatus pro nobis præ-
 stitit. Hanc pœnitentiâ & salutarem
 conuersionem propitius Deus pecu-
 liari dono suo largitur & confert, &
 inscribit eam cordibus credentium,
 sicut dicit; Dabo vobis cor nouum,

Ezec. 36. & Spiritum meum ponam in medio
 Hebr. 8. vestri, & faciam vt ambuletis in man-
 Ezech. 36. datis meis. Item, vt pœniteat vos pec-
 catorum & idololatriæ vestræ, Et ite-
 Ierem. 31. rum, Cum conuerterer, agebam pœ-
 nitentiam.

Hæc salutaris pœnitentia (quæ lon-
 gè ab Esau & Iudæ pœnitentia discrimi-
 nata est) veram & germanam ori-
 ginem suam ducit ex hoc dono lar-
 gientis Dei, & concionibus verbi di-
 uini, quibus peccatum arguitur: Atq;
 habet hoc ordine primum, vt sit inti-
 mi cordis metus seu pavor ad Deum,
 & iudicium huius iustum & seuerum,
 seueramq; vltionem, pœnitendo &
 dolendo exhorrescat, Vnde cōscien-
 tia existit mala, grauis, trepidans &
 inquieta, animus perturbatus, & cor
 triste, anxium & contritum, atq; adeo
 quidem, vt homo apud se & ex se ni-
 hil consolationis habere possit, sed
 Spiritus ipsius plenus sit omnis gene-
 ris ægritudinis, tristitiæ, angoris, &
 terroris, quibus perturbatur à metu
 ardentis iræ in vultu seuero Dei.

Exem-

Exemplum habemus Dauidem cum dicit: Non est sanitas in carne mea à *Pfal. 38.* facie iræ tuæ, non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum, Miser factus sum & curuatus sum vsq; in finem, tota die contristatus ingrediebar.

Talis terror & sensus verus peccati efficit in credentibus internā mentis & animi mutationem, & à peccatis & causis atq; occasionibus huius constantem auersionem. His statim additur docendo diligenter, perturbatos, territos, & resipiscentes homines tales debere se intimi cordis affectu cum pœnitentiā & summisione animi humilis, confessione & inuocatione sua ad Deum conuertere, & fide in IESVM Christum Dominum nostrum certam & indubitatam fiduciam de misericordiā huius concipere, & promissionē arreptā tenere, & hac omnino niti. Cumq; à se nihil iustitiæ habeant, à diuina gratia arden- ter & fidenter petere, vt Deus ipsorum misereri velit, & peccata ipsis ex

gratia propter filium & preciosum

1. Ioh. 2. meritum huius remittere, qui factus

Gal. 3. est placatio seu reconciliatio pro pec-

cato, etiam execratio, vt nos Deo san-

ctos efficeret seu cōsecraret. Talibus

enim, ad maiorem fiduciam in ipsis

excitandam, proposita est, & concio-

nando proponi debet, certa precio-

Psal. 50. saq̄ promissio ea, qua dicit Deus: In-

uoca me in die tribulationis, & ego

eripiam te. Et hoc facere debent quo-

tiescunq̄ ipsis opus est, & quam diu

viuunt. De hoc extat S. Ambrosij sen-

Lib. 1. de tentia: Nemo rectè meditabitur pœ-

pœniten- nitentiam, nisi persuasus fuerit de di-

tia, cap. 1. uina erga se misericordia, vel, vt ipse

loquitur, nisi qui sperauerit indulgen-

tiam.

Omnes verò quos peccatorū suō-

rum verè pœnitet, & horum nomine

dolentes, sibiq̄ displicentes, desistere

debent à perpetracione mali, & di-

scere vt faciant quod bonum est, hæc

Esa. 1. enim scribit Esaias, eo loco quo po-

pulum ad pœnitentiam hortatur.

Et Iohannes Baptista similiter ad-

mo-

monendo dicebat, Videte vt fructus Luc. 3.
 feratis seu præstetis resipiscētibus di-
 gnos, quod præcipue positum est in
 mortificando & exuendo veterē ho- Coloss. 3.
 minem, & induendo nouum, qui se- Ephes. 4.
 cundum Deum conditus est, vt sonat
 doctrina Apostolica.

Præterea ita instituuntur pœniten-
 tes, vt curatores animarū suarum ac-
 cedant, & coram ipsis confiteantur
 Deo peccata sua: nemo tamen, neq̃
 iubetur neq̃ vrgetur enumerare pec-
 cata, sed res hæc ideo suscipitur, vt
 hoc modo dolorē suum, quo afficiun-
 tur, & quam sibi propter peccata dis-
 pliceant, indicare, & consilium & do-
 ctrinam, quomodo deinceps ea effu-
 giant, & institutionem atq̃ consola-
 tionem impeditis conscientijs suis,
 itēq̃ absolutionē, ex potestate cla-
 uium, & remissionem peccatorū, per
 ministerium Euāgelij à Christo insti-
 tutum, peculiariter singuli expetere
 possint, & à Deo suo consequi se sci-
 ant, & quādo hæc à ministris eis præ-
 stantur, accipere ab his, tanquā rem à

Deo ad commodandum ipsis & salutariter inseruiendum institutam, cum fiducia debent, & remissione peccatorum sine dubitatione frui, secundū *Ioh. 20.* verbum Domini Cui peccata remiseritis, remittuntur eis.

Atq; hac fide indubitato nitentes, certi & animo confirmato esse debent per ministerium clauium harū de potestate Christi, & verbo ipsius, omnia ipsis peccata remitti. Ideoq; & ij, qui hoc modo & ordine pacatam & lætam conscientiam consequuntur, huic diuinæ in Christo benignitati gratos se præstare debēt, neq; hanc frustra percipere, aut rursus ad peccata se conuertere, secundum hortationem fidelē Christi, qua caueri hic iubet, *Iohan. 5.* Ecce sanus factus es, ne pecces amplius, ne quid deterius tibi accidat. *Iohan. 8.* Et, Ne amplius pecces.

Fundamentum autem quo nititur, & vniuersa virtus atq; efficacitas salutaris pœnitentiæ huius, est meritum cruciatuum mortis & resurrectionis nostri Domini & saluatoris, de quo
ipse

ipse dicit: hæc oportebat Christum LUC. 24.
 perpeti, & resurgere die tertia, atque
 prædicari in eius nomine concionan-
 do pœnitentiam & remissionem pec-
 catorũ inter omnes populos. Et rur-
 sus: Agite pœnitentiã & credite Eu- MAR. 1.
 angelio.

Docetur & hoc, apud eos quorum
 peccatum est publicũ, atq; ideo scan-
 dalum publicum, quando Deus eis
 largitur pœnitentiã spiritum, exter-
 nam pœnitentię testificationem non
 debere abesse, & hac quidem de cau-
 sa, vt sit argumētum & testimonium,
 quo probetur seu planum fiat, lapsos
 peccatores qui pœnitentiam agunt,
 verè se conuertere: Etiam vt sit nota MATTH. 5.
 recõciliationis cum Ecclesia & pro- et cap. 18.
 ximo, atq; exemplo aliis, quod refor- 1. TIM. 5.
 mident & vereantur.

Postremo, huiusmodi commone-
 factiõis clausula res concluditur,
 Tandem condemnatum iri vnum-
 quenque quicunq; sit, qui non in hac
 vita, in nomine Domini IESU Chri-
 sti pœnitentiam egerit, secundum

sententiam pronunciatam à Christo:
Nisi resipiscatis, omnes eodem modo peribitis, quo illi, quos oppressit ruina Siloanæ turris.

CAPVT VI.

*De Christo D.N. & Iustificatione
per fidem in hunc.*

Sextum Caput doctrinæ Christianæ in nostris Ecclesiis, est de fide in IESVM Christum Dominum nostrum integra & viua, & de vera per hanc fidem iustificatione. Hoc enim omnino constat, quod post lapsum Adæ nemo hominum è seruitute peccati, & regno mortis condemnationisq; se in libertatem vindicare, aut ad veram cum Deo recõciliationem peruenire possit, nisi tantum per vnicum mediatorem inter Deum & hominem IESVM Christũ in fide viua, qui solus morte & sanguine suo imaginem peccati & mortis à nobis tollit, & iustitiæ & vitæ imagine per fidẽ nos induit. Factus enim est nobis à
Deo

Deo sapiētia, iusticia, sanctificatio & 1. Cor. 1.
redemptio.

Primum autem docentur de Christō credi hæc, Quod sit verus, æternus, & de natura patris cœlestis, vni-
genitus, & ab æterno genitus filius,
atq; ita simul cum patre & sancto Spi-
ritu vnus verus & indiuiduus Deus,
æternum, non creatū verbum, splen- Iohan. 1.
dor & imago atq; character hyposta Hebr. 1.
seos patris, per quem omnia, tam quæ Coloss. 1.
cerni, quam quæ non cerni possunt,
& cœlestia & terrena facta sunt &
creata omnia.

Item, Quod sit etiam verus & na-
turalis homo, noster verus frater, qui
animam & corpus, id est, veram inte-
gramq; naturam humanam habeat,
quam efficacitate Sancti spiritus, ex
pura virgine Maria, absq; omni pec-
cato assumpsit. Sicut S. Iohannes dicit:
verbum caro factum est.

Iohan. 1.

Atq; ita in his duabus naturis, ne-
que mutatis neq; confusis propieta-
tibus harum, & admirabili tamen ea-
rundem communicatione seu vnio-

ne vna sit & indiuidua persona, vnus Christus Emanuel, Rex & sacerdos, redemptor noster, mediator, & perfectus recōciliator, plenus gratia & veritate, vt de plenitudine eius accipiamus gratiã pro gratia, Lex enim per Moisen data est, gratia autem & veritas per IESVM Christum, nempe Deum & hominem in vna persona, facta est atq; extitit.

Hanc gratiam & veritatem docentur nostri agnoscere, & fide contemplari in omnibus salutaribus & mirificis operibus seu effectiōibus Christi, quæ secundum sententiam sacræ scripturæ immota fide & credendæ sunt & profitendæ: quales sunt: Adventus eius de Cœlo, conceptio, natiuitas, cruciatus, mors, sepultura, resurrectio, ascensio in cœlos, sessio ad dextram Dei, & reuersio inde ad iudicium viuorum & mortuorum.

In his effectiōibus principalibus tanquam in cista thesauraria vniuersi salutare illi veræ iustificationis fructus reconditi sunt, & electis atq; credenti-

dentibus inde depromuntur, vt horū in ſpiritu & cōſcientia per fidem participes fiant, quæ omnia deinceps in die lætæ reſurrectionis perfectè plenèq; nobis conferentur.

Ex hoc fundamento, de hac iuſtificante fide, veraq; & plena per hanc iuſtificatione, ſecūdum certa clarāq; in ſacris literis indicata teſtimonia, amplius docetur. Primum neminem ſuis viribus, aut voluntatis propriæ, carnīſve & ſanguinis facultate, hanc ſalutarem & iuſtificantem fidem conſequi & habere poſſe, niſi Deus gratia ſua per Spiritum ſanctum & miniſterium concionis Euangelij in cor Rom. 10. 2. Theſ. 3. inferat, cui, & quando voluerit, ita vt accipere poſſit omnia, quæ per præconium publicū verbi Dei, perq; Sacramenta à Chriſto inſtituta offeruntur ad ſalutem, & de hac teſtata fiunt, de quo ſanctus Iohānes Baptiſta Domini, dicit: Homo nihil poteſt ſibi ſumere niſi detur ei cœlitus. Iohan. 3. Item Dominus Chriſtus ipſe dicit: Nemo venit ad me, niſi pater, qui miſit me, Iohan. 6.

Matt. 16. traxerit eū. Et mox: Nisi à patre meo ei datum sit, nimirū cœlitus per Spiritum sanctum. Et Petro: Caro & sanguis non reuelauit tibi.

Atq; hæc fides proprie est cordis prompti assensio erga vniuersam in Euangelio annunciatā veritatē, qua homo mente & animo illustratur, vt Deum suum & Dominum IESVM Christum recte agnoscat & pro vnico saluatore suo accipiat, supraque hunc, vt veram petram, suam prorsus salutē collocet, eum diligat & sequatur, ipsoq; fruatur, omnemq; spem & fiduciā suam in eo reponat, & se hac erigat, & animosa fiducia confidat, quod propter ipsum, & solum meritū ipsius, propiciū, placidū & benignū Deū habeat, atq; etiam in ipso & per eum certo vitam æternam habeat, & in æternum habiturus sit, secundum veram promissionē ipsius, quam iureiurando confirmauit, cum

iohan. 6. dicit, Amen amē dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam. Et,

ibid. Hæc est voluntas eius qui misit me,

vt

vt qui viderit filium, & crediderit in eum, vitam æternam habeat, & ego resuscitabo eum in die nouissima. Itē, Hæc autem est vita æterna vt te solū *Ioh. 17.* verum Deum agnoscat, & quem misisti IESVM Christum. Et Iesaias, per agnitionem sui, ipse seruus meus iustus iustificabit multos. *Isa. 53.*

Hæc sola fides, & hæc intimi cordis in IESVM Christum Dominum nostrum fiducia iustificat seu iustum facit hominem coram Deo, absq̃ vllis operibus quæ ipse addat conferendo, aut vlllo merito ipsius, de qua sanctus Paulus dicit, Eī vero qui nullum *Rom. 4.* opus facit, credēti autem in eum qui iustificat impium, fides eius pro iusticia imputatur. Et superius: Nunc vero *Rom. 3.* absque lege patefacta est iusticia Dei, comprobata per legem & prophetas, iusticia inquam Dei per fidē IESV Christi, in omnes & super omnes qui credunt. Et alibi, Qui *Act. 13.* credit in hunc, iustus efficitur.

Et hæc iusticia seu iustificatio, est remissio peccatorum, sublatio pœnæ

æternæ quam Dei seuera iusticia de-
 poscit, & Christi iusticia seu imputa-
 tione huius, cōvestiri, cumq; Deo re-
 conciliatio, in gratiam receptio, per
 quam gratiosi facti sumus in dilecto,
 & cohæredes vitæ æternæ, ad quæ &
 confirmanda, & noui ortus seu rege-
 nerationis causa, arrabo additur S.
 Spiritus, qui gratis donatur & cōfer-
 tur, de infinita gratia propter Christi
 mortem, sanguinem effusum, & resur-
 rectionem huius.

Hæc omnia S. Paulus præclare de-
 Rom. 4. scripsit in Epistola ad Romanos, vbi
 Davidis verba introducit, dicentis,
 Psal. 32. Beati quorum remissa est iniquitas.
 de quo agit per totum caput. Et ad
 Gal. 4. Galatas, Emisit Deus filium suum vt
 Rom. 8. adoptionem acciperemus. Quoniã
 autem estis filij. emisit Deus spiritum
 filij sui in corda vestra clamantem
 Abba pater. Quoscunq; enim Deus
 iustificat, iis largitur sanctum Spiri-
 tum. & per hunc initio eos regene-
 rat, sicut per prophetam promittit:
 Exec. 11. Dabo eis, inquit, cor nouum, & spiri-
 tum

tum meum ponam in medio eorum, ut quemadmodum antea in ipsis regnauerat peccatum in mortem, ita etiam tunc gratia regnaret per iusticiã Rom. 5. in vitam æternam per IESVM Christum. Et hæc est communio seu participatio gratiæ Dei patris, meriti IESV Christi Domini nostri, & sanctificationis Spiritus sancti, hæc est lex fidei, lex spiritus & vitæ, scripta per Spiritum sanctum.

Viva autem & nunquam exarescens scaturigo huius iustificationis est ipse Dominus noster IESVS Christus solus, operibus illis suis saluificis, id est, salutem conferentibus, de quo omnes sancti ab initio mundi, tã ante promulgatã legem, & sub hac, & disciplina huius, quàm post hanc, salutem seu remissionem peccatorum, per fidem in consolationis plenam Euangeliij promissionem, hausunt & hauriunt, acceperunt & accipiunt, atq; sibi vt propriam applicant atque accommodant, propter solam tantum mortem ipsius & sanguinem

effusum, ad plenam perfectamq; deletionem peccatorū, & mundationem ab his omnibus, de quo multa extant

Act. 4. scripturæ testimonia. Sāctus Petrus, coram toto Synedrio seniorum Hierosolymis, firmis argumentis probat, quod in nullo alio, præterquā in Christo IESV solo salus sit, Etiam sub latē patentī cœlo hoc, nullū esse aliud nomen datum hominibus, in quo salui

Act. 10. fiamus. Et alibi prouocat ad consentientes voces & testimonia omnium prophetarum, qui vna mente, per vnum spiritum, tanquā per os vnum, locuti sunt, & sic dicit: De hoc IESV testantur omnes prophetæ, quod in nomine ipsius, omnes qui credunt in ipsum, peccatorum remissionem accipere debeant. Et ad Hebræos scri-

Hebr. 1. bitur: Purgationem à peccatis per se-

Eph. 1. ipsum effecit. Et rursus: Redemptionē habemus per sanguinem ipsius, nimirum peccatorum remissionem.

1. Ioh. 2. Et S. Iohannes, Aduocatum habemus apud Patrem IESVM Christum, iustum, & ipse est propitiatio seu placatio

catio pro peccatis nostris, neque pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi peccatis.

Et iterum ad Hebræos, Sanctificati sumus per oblationem corporis IESV Christi semel factam. Et mox at- Hebr. 10.
 textit, vnico oblato sacrificio absoluit in perpetuum cōsecrationem eorum qui sanctificantur, à Deo scilicet per spiritum Dei. Omnes igitur peccatores & pœnitentes continenter per totam vitam ad Dominum Christum solum, pro remissione peccatorum, omnique salutarī gratiā, confugere debent, secundum hoc quod est in Epistola ad Hebræos: Habentes igitur Hebr. 4.
 pontificem magnum IESVM filium Dei, qui in Cœlum penetrauit, teneamus hanc professionem, quæ est scilicet de Christo Domino. Et mox his subiicit, Accedamus igitur cum libera fiducia ad solium gratiæ, vt misericordiam percipiamus, & gratiā inueniamus opis oportunæ. Christus etiā ipse exclamando dicit: Qui sitit, ve- Iohan. 7.
 niat ad me, & bibat. Et alio loco: Qui Iohan. 6.

ad me venit, non esuriet, Et qui credit
in me nunquam sitiet.

Qui vero ad hanc iustificationem
per Christum Dominum nostrum per-
ueniunt, non docentur, ut deinceps ex
hac diuina gratia & benignitate, ve-
ram certamque consolationem sibi hau-
riant, & coram Deo bona quietaque
conscientia fruantur, atque tandem de
salute etiam sua certi reddantur, & hæc
in ipsis hoc modo confirmetur, quod
Rom. 8. cum hic filij Dei sint, etiam post mor-
Gal. 4. tem in resurrectione hæredes sint fu-
turi. Interea & expetere debent se ad-
ducere ad percipiendos fructus perfe-
ctæ salutis, & hanc læti expectare,
cum ea fiducia, secundum promissio-
nem Domini, quod tales non veni-
ant in iudicium, sed è morte in vitam
Iohan. 5. transeundo penetrarint atque perru-
perint.

Hoc caput doctrinæ, ex omnibus
apud nos pro maximo & grauissimo
capite habetur, ut in quo summa Eu-
angelij posita est, & quo Christiani-
smus

smus fundatur, & in quo preciosus nobilissimusq; thesaurus salutis æternæ, vnicâq; & viua consolatio diuina comprehenditur. Itaq; in hoc præcipuam operam ponunt animarum pastores nostri, vt huius capitâs doctrinam in cordibus hominum intimis bene informet, & his profundè inferant.

In hoc capite etiâ peculiariter, & necessarijs de causis, ad auertendû & declinandû multas perniciosas Antichristicâsq; seductiones, de præsentia Christi docetur, Christum scilicet Dominum corporis sui cõsuetudine, eo modo & ratione, qua hic in mortalitate sua obuersatus est, & in qua proditus & excruciatuâ fuit, nō amplius in hoc mundo præsentē esse, neq; vsque ad finem mundi præsentem affuturum, imò etiâ neq; sui glorificati corporis habitu, quē in resurrectione adeptus est, & cum quo discipulis suis apparuit, & quadragesima die post resurrectionem suam, manifestè ab ipsis migrando in cœlum ascen-

dit, hoc enim modo consuetudinis
 & presentia suę est in sublimi & cum
Phil. 2. patre in Cœlo, vbi omnes linguę eũ
 esse Dominum profitentur, & vnus-
 quisq; Christi fidelis, secundum scri-
 pturam, esse eum ibi credere & cole-
 re debet, sicut & caput illud catholi-
 cę fidei Christianę disertè testatur,
 quod huius sententię verbis profer-
 tur: Ascendit in Cœlos, sedet ad de-
 xtram Dei patris omnipotentis. Item
 alterũ caput, Inde venturus est (hoc
 est de superiore loco e cœlo cum an-
 gelis suis) ad iudicandum viuos &
1. Thef. 4. mortuos. Ita Paulus etiam dicit, Do-
 minus ipse cum classico, & voce Ar-
 changeli, & tuba Dei descendet de
Act. 3. Cœlo. Et S. Petrus, Quem oportebat
 cœlum suscipere vsq; ad tempus resti-
 tutionis omniũ. Et Euangelista Mar-
Mar. 16. cus, Dominus vero cum locutus es-
 set cum ipsis, sursum assumptus est in
 Cœlum, & sedet à dextris Dei. Et an-
 geli qui aderant, cum in Cœlũ ascen-
Act. 1. deret, dicebant, Hic I E S V S qui à vo-
 bis sursum in Cœlum assumptus est, ita
 veni-

veniet reuertens sicut eum vidistis
ascendentem.

Hic vero, in hoc mundo, docetur
à nostris, ille idē Christus verus Deus
& verus homo etiam nobiscum esse,
sed à supra memorato, & priore præ-
sentia genere, distincto modo, hoc
est, spirituali quodam & non in ocu-
los incurrēte, sed nos latente modo,
quem caro nō sentit, & tamen qui no-
bis ad salutem nostram, ideo vt parti-
cipes ipsius fiamus, admodum neces-
sarius est, quo se nobis offert & com-
municat, vt ipse in nobis & nos in i-
pso habitemus, Et hoc quidē præstat
per Spiritum sanctum et dona huius,
quem suo loco, id est loco præsentia
eius, qua corporis sui consuetudine
nobiscum fuit, missurum se Ecclesie
suae promisit, & per hūc, virtute qui-
dem, gratia & veritate salutari sua, fu-
turum se cum hac omnibus diebus *Matt. 28.*
vsq; ad finem mundi, quando sic dice-
bat: Bonum est vobis vt abeam, nisi *Ioh. 16.*
enim abiero, paracletus ad vos non
veniet: quod si vero abiero, mittam

Ioh. 14. eum ad vos. Et rursus: Orabo patrē,
 & dabit vobis paracletum alium (alium scilicet quam ego sum) qui vobiscum maneat in æternum, spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, neque nouit eum, vos autem nouistis eum, quia apud vos manet, & erit in vobis. Nō relinquam vos orbos, redibo ad vos, nimirum per illum ipsum Spiritum veritatis.

Quemadmodum autem Dominus Christus hoc altero modo istius non in oculos incurrentis præsentiæ, sed spiritualis cuiusdam, adest præsens in ministris Ecclesiæ, verbo & Sacramentis, ita etiam per eosdem ministros, per quos idem verbū & Sacramenta, præsens est in Ecclesia, per quos hæc accipiunt eum electi, intimi cordis fide, atque cum ipso se ideo cōiungunt, vt ipse in his, & hi in ipso oculis non apparente & occulto ad mundū modo, per illam fidem habitet, spiritualiter nimirum, in animabus & cordibus, per spiritum veritatis, de quo dicit

cit

cit Dominus, Apud vos manet & in Ioh. 14.
vobis erit. Item: Redibo ad vos.

Hæc fidei nostrę sententia atq; explicatio non est noua, aut nunc primum excogitata, sed admodum vetus. Quod autem in Ecclesia ab antiquo hoc communiter & docuerint & senserint, planum fit & constat de veterum Ecclesię doctorum scriptis, & decreto, in quo ita scriptum est, & sunt ea verba Augustini: Donec seculum finiatur sursum est Dominus, sed etiam hic est veritas Domini, corpus enim Domini in quo resurrexit, vno loco esse oportet, veritas autem eius vbiq; diffusa est. Dist. 11. cap. Prima quidē, etc. In Iohannem Tractatu 30.

CAPVT VII.

De Bonis operibus, & vita Christiana.

SEPTIMO loco docetur, eos qui per solā fidem in Christū IESVM gratia diuina gratis absque vllis meritis, iusti facti sunt, & Deo accepti;

in posterum communiter vniuersos, & peculiariter singulos, pro eo vt ordo, conditio, ætas & locus cuiusq; postulat, a Deo mandata opera bona, & actiones pias, præstare atq; exercere debere, quomodo et Dominus mandat, cum dicit: Docete eos seruare omnia quæ mandauí vobis. Hæc verò opera bona, seu actiones piæ, nō sunt à carne & sanguine excogitatae effectiones quædã, Tales enim vetat Dominus, sed spiritu Dei disertè indicatæ & propositæ, ad quas præstandas Deus nos obligat, quarumq; regula & norma præcipuè Deus ipse est in verbo suo, sic enim dicit per Prophetam, In præceptis patrum vestrorum ne incedatis, & iudicia eorum ne custodiatis, & in idolis eorū ne polluatís vos, ego Iehouah Deus vester, in præceptis meis ambulate, & iudicia mea custodite, & facite ea. Et Christus similiter, Docete eos quæ mandauí vobis. Est igitur & summa quædam, normaq; rectissima, & artificiosissima informatio seu descriptio omnium

Math. 28.

Ezec. 20.

Math. 28.

mnium bonorum operum, Decalogus, & caritas quæ per fidem iusticiã efficit ad dextram & sinistram, tam erga Deum quàm erga proximum, huius autem normæ exemplum est sanctis. vita Christi, de qua ipse dicit: *discite ex me, quia mitis sum & humilis corde.* Quid etiam aliud docere voluit octo sententias de beatitudine pronuntiando, quam qualis vita verorum Dei filiorũ esse debeat, & quæ sint à Deo mandata opera? *Math. 11.*
Matth. 5.

Secundũ hæc igitur omni diligentia & cura docetur de discrimine, quod agnoscẽdum & tenendum sit, inter opera ab hominibus excogitata & tradita, & inter ea quæ à Deo mandata sunt. A Deo mandata opera, nequaquam propter humanas traditiones intermitteri debent, hoc enim graviter in secus facientibus & Pharisæis Christus reprehendit. Quare, inquit, transgredimini mandata Dei propter vestras traditiones? Et rursus, Frustra colunt me, cum doceant tantum mandata hominum. *Math. 15.*
Mar. 7.

minibus vero tradita opera quamcunq; etiam bonitatis speciem habeant, nullo modo tanti fieri debent, quanti ea, quæ à Deo mandata sunt, Imò vt amplius aliquid dicatur, si nō
Esa. 1. sunt ex fide, sed fidei cōtraria, nullius
 64. precij sunt, & abominatio & fœditas coram facie Dei.

Opera aut bona vniuersa diuiduntur, primū in genere in ea quæ ad omnes verè Christianos secundū vnitatem fidei & salutis Catholicæ pertinent. Secundo in specie seu peculiariter, in ea quæ sunt ordinis, ætatis, loci singulorum : quomodo Spiritus sanctus peculiariter presbyteros, Dominos, vulgus, parentes, liberos, coniuges, cœlibes, singulos suas obligationes, & opera propria docet. Præterea diligenter in hoc capite docentur homines agnoscere, quomodo & in quo bona opera Deo placeant. Deo quidem in nullo alio placent, quam in solo nomine Domini nostri IESV Christi, in quo nomine, secundum Pauli Apostoli doctrinam,
 ad

ad gloriam Dei præstari debent, qui sic inquit, Quicquid egeritis, verbis *Coloss. 3.* & factis, omnia facite in nomine Do *1. Cor. 10.* mini IESU. Et Dominus ipse dicit, Sine me nihil potestis facere, nihil sci *Iohan. 15.* licet quod placeat Deo, & vobis sit salutare.

In nomine Christi autē bona opera facere, est facere ea in fide viua in ipsum, qua sumus iustificati, & caritate quæ per Spiritum sanctum in corda nostra effusa est, ita nimirum quod Deus nos diligit, & nos vicissim Deum Dominum, & proximum nostrū. Sanctus enim spiritus sanctificat, mouet, & accendit ad has pias actiones corda eorum qui iustificati sunt, sicut dicit Dominus: Ipse erit in vobis. Et *Ioh. 14.* Apostolus, Vnctio Dei docet vos. *1. Ioh. 2.* Hæc duo, fides & caritas, scaturigo sunt & norma omnium virtutum & bonorum operum, secundum Apostoli testimonium, Finis mandati est *1. Tim. 1.* caritas è puro corde & conscientia bona & fide non simulata. Et rursus, Sine fide fieri non potest vt *Hebr. 11.*

1. Cor. 13. Deo placeatur. Item sine caritate nul-
 la res prodest. Deinceps docetur,
 quare & quo consilio seu fine pieta-
 tis Christianæ opera bona præstari
 debeant, nimirum non hac de causa
 vt homines iustificationem aut salu-
 tem per hæc, & remissionem pecca-
 torum consequantur, Nam Christus
 Luc. 17. dicit, Vbi feceritis omnia quæ manda-
 ta sunt vobis, dicite, serui inuitiles su-
 Tit. 3. mus. Item Paulus, Non propter ope-
 Rom. 3. ra iusticiæ quæ fecimus, sed per mise-
 Galat. 3. ricordiam suam saluos nos fecit: cum
 Psal. 143. quibus cōsentiunt & Dauidica, quan-
 do orat, Domine ne intres in iudiciū
 cum seruo tuo, quoniam coram te nō
 iustificabitur vllus viuens. Sed Chri-
 stiani in bonis operibus exercere se
 debent propter causas infra scriptas.
 Primum, vt hoc modo probēt & de-
 monstrēt fidem suam, & ex his quod
 sint veri Christiani, hoc est, viua mem-
 bra & sectatores Christi esse agno-
 Luc. 6. scantur, De quo dicit Dominus, vna-
 quæq; arbor de fructibus suis cogno-
 scitur. Sunt equidē bona opera certa
 argu-

argumenta & signa testimoniáq; & exercítia viuæ fidei, eius, quæ intus in corde latet, atq; omnino veri Deoq; accepti fructus huius, Christus viuit *Gal. 2.* in me, inquit Paulus, quod enim iam in carne viuo, per fidē viuo filij Dei. Atq; aliter profectò fieri aut res se habere non potest, quin perinde vt pec *Rom. 5.* catum parit mortem, ita fides, & quæ ex hac est iustificatio, vitam pariat intus in spiritu, & foris in operibus Caritatis. Postea etiam ideò præstanda sunt bona opera, vt Christiani electionem atq; vocationem suã in sese confirment & exædificent, & cauendo peccata mortalia eam cõseruent, sicut S. Petrus docet, cum inter cætera sic scribit, Quare fratres studete potius vocationem & electionem vestram firmam reddere, seu confirmare. Quomodo autem hoc fieri possit, paulò antè breuibus ostendit, omni ergò studio vestro in hanc rem collato, exhibete seu præstate cum fide vestra virtutem, cum virtute verò scientiam, cum scientia cõtinentiam, cum

continentia autem tolerantiam, cum tolerātia pietatem, cum pietate amorem in fratres, cum amore in fratres caritatem, hæc enim si vobis assunt, & in vobis abundant, neque segnes, neq; parum idoneos, seu frugis expectes vos constituunt ad cognitionem Domini nostri IESU Christi. Quo loco S. Petrus manifestè ostendit bonis operibus exercendis operam dandā, ob causam vnam ne quæ adest nobis gratia fidei & bonæ conscientiæ, vel amittatur, vel polluatur, sed hæc potius vt cōseruetur, Spiritus enim sanctus fugit idololatrias & recedit à prophanis, & malus impurusq; spiritus reuertitur in vacuam & ociosam domum. Quicumq; etiam conscientia bonā vel amittit vel polluit, quid is laudabile, Deo ve grati aut preciosi operis præstare poterit? quomodo precibus operā dabit? Deinde propter hanc alteram causam, vt in hac gratia magis magisq; proficiamus, & augeamus, Dominoq; cum creditis nostræ fidei talentis negociando lucremur.

Sap. 1.

Matt. 12.

Luc. 11.

cremur. De quo S. Paulus dicit: Nūc ^{2. Cor. 3.}
omnes aperta facie gloriam Domini
tanquam in speculo intuētes in eius-
dem imaginis formam transferimur
seu mutamur, de gloria in gloriā, hoc
est, intuemur Christum, qui est gloria
& imago patris, et in hoc operam da-
mus, vt ad imaginis huius similitudi-
nem conformemur, per Spiritum san-
ctum, qui nos ad hoc inflammat, do-
nec imago hæc, per beatam resurre-
ctionem, perfectionem suam acqui-
rat. Præterea etiam propter promissa
tam huius vitæ quam æternæ præ-
mia, bona opera præstari exerceriq;
debent, de quo multæ sunt & copio-
sæ in sacra scriptura mentiones, Atq;
vt ad ea præmia consequenda, per fi-
dem in Christum, luculentiorē adi-
tum habeamus, & in primis ad regnū
cœlorum æternum, sicut S. Petrus te-
statur cū inquit: Hæc si feceritis, nun- ^{2. Pet. 1.}
quam offendetis, ita enim luculente
vobis ingressus suppeditabitur in re-
gnum æternum Domini & saluatoris
nostri IESU Christi. In primis autem

per opera misericordiæ, quibus proximo commodatur, quibusq; ei consulitur, & quibus ille indiget, qualia sunt, eleemosynas dare, visitare ægrotos, & eos curare vel ministerio suo eis præstò esse, docere simplices, consilio & opera iuuarè alios, offensas remittere, & similia, quæ omnia habent promissiones benignitatis diuinæ & præmiorum, ad quæ præstanda Christus Dominus hortatur his

LUC. 6. verbis: Estote misericordes, sicut pater vester misericors est. Date & dabitur vobis, remittite & remittetur

LUC. 12. vobis: & alibi, vendite bona vestra & date Eleemosynas, parate vobis crumenas quæ non contrahunt vetustatem, thesaurum in cœlis qui non deficiat, quò fur non accedit, & vbi tinea

LUC. 14. nihil corrumpit. Item cum epulũ apparatus, inuita pauperes, membris detortis qui sunt, seu viciatis, claudos, cæcos, & beatus eris, quoniam nihil possunt tibi repèdere, rependetur enim tibi in resurrectione iustorum.

Math. 25. Item, Esurijs, sitijs, hospes, nudus, egrotus,

tus, in custodia carceris fui, & præsto mihi fuistis ministerijs vestris in omnibus, Amen dico vobis, quatenus hæc præstitistis vni alicui minimo ex istis fratribus meis, mihi præstitistis, Adeste benedicti patris mei, possidete hæreditatem regni parati vobis ab initio mundi.

Ex his manifestum fit & planum, opera ea quæ ex fide fiunt, Deo placere, & luculenta gratia affici, omnis generis bonorum, & benedictionis, tam in hac vita, quam in futura, compensatione. Postremò concluditur hæc doctrina commonefactione tali, Neminẽ hæc pietatis Christianæ opera perfectè aut mandata Dei ad plenum præstare posse, neq; reperiri quemquam, quem hac in parte nihil deficiat, & qui peccati expers sit, sicut scriptum est, Non est homo tam iustus *Eccle. 7.* in terra qui rectè agat, & non peccet. *3. Reg. 8.* Vnumquẽq; igitur in Christo IESU *1. Ioh. 1.* in gratia huius, precioso sacrificio & *2. Par. 6.* merito, per fidem & iustificationem ipsius, quæ est in remissione peccato-

rum posita, quærere debere perfectionem suam, eâq; frui, si modo nihil in se velit esse quod damnationẽ mereatur, Solus enim Christus perfectio est, & impletio legis, vita & iusticia, & quicunq; per fidem eum accipiunt, atq; ipso prorsus freti sunt, his omnia peccata, quæ habent, sanguine Christi abluuntur, vt deinceps non metuant condemnationem. Sic enim Paulus scribit: Nulla ergo iam est condemnatio ihs qui sunt in Christo IESV, qui non secundum carnem, sed secundum spiritũ ambulant. His enim Christus factus est à Deo sapiëntia, iusticia, sanctificatio, & redemptio.

Rom. 8.

1. Cor. 1.

CAPVT VIII.

De sancta Ecclesia, & de pia constitutione atq; administratione huius & disciplina. Item de Antichristo.

O Crauo loco docetur de sancta, Catholica, Christiana Ecclesia agnoscenda, & primum quidem sanctæ

ctæ Ecclesiæ fundamentum & caput esse IESVM Christum ipsum solum, vna cum vniuerso merito gratiæ & veritatis, ad vitam æternam, super quem, & à quo, omni tempore per Spiritum sanctum, verbum Dei, & sacramenta, hæc extruitur, secundum sententiam eius quod Christus dixit Petro, super hanc petram, de qua *Math. 16.* mirum tu veram cōfessionem edidisti, extruam Ecclesiam meam. Et sanctus Paulus dicit, Aliud quidem fundamētum nemo ponere potest extra *1. Cor. 3.* id quod positum est, qui est IESVS Christus. Et alibi, eumq; constituit caput Ecclesię, supra omnia, quę est corpus ipsius & plenitudo eius qui complet omnia in omnibus. *Eph. 1.*

Ex his docetur hoc credi, teneri, & confitendo edi, sanctam Catholicam vniuscuiusq; temporis presentem Ecclesiam, quę in terris militat, esse communitatem vniuersorum Christianorum, quæ in toto orbe terrarum hinc inde diffusa est, & per sanctum Euangelium ex omnibus gentibus,

ApoC. 7.

familijs, linguis, ordinibus, & ætati-
 bus, in vna fide in Christum Domi-
 num, siue trinitatem sanctam, congre-
 gatur, secundum illum S. Iohānis ser-
 monem, qui sic ait: & vidi turbā mul-
 tam quam numerare nemo poterat,
 ex omnibus gentibus, populis & lin-
 guis, stantem coram solio & coram
 agno. Hæc verò Ecclesia, etsi dū hic
 in area Domini late patentis orbis
 terrarū, & quasi in vno cumulo pro-
 miscuè collecta iacet, vtrumque ad-
 huc, tam triticū purum quam paleas,
 pios Dei & impios mundi filios, vi-
 ua & mortua membra, ministrorum
 & populi, in se continet, vbi tamen sit
 quam minimè contaminata, aut pu-
 rissima, etiam de infra scriptis signis
 cognosci potest, Nimirum vbicunq;
 Christus in concionibus sacris doce-
 tur, sancti Euangelij doctrina purè
 pleneq; annunciatur, sacramenta de
 Christi institutione & mandato, sen-
 tentia & voluntate, ministrantur,
 atq; Christi fideijs populus ea perci-
 pit & his vtitur, & per hæc in vnitate
 fidei

fidei & caritatis, in vinculo pacis sese congregat, in vnum coniungit, & super Christū coædificat, Ibi igitur sancta est Ecclesia, domus Dei, templa Spiritus sancti, viua membra, partes cœlestis Hierosolymæ, corpus Christi spirituale, & artus coniuncti, quos inter se aptat & connectit vnum caput Christus, Spiritus vnus regenerationis, vnum verbum Dei, eadem & sincera sacramenta, vna fides, vna caritas & sancta cōmunio, vnum vinculū pacis, ordinis, disciplinæ, & obediētiae, siue magnus sit numerus, siue paruus huius populi, sicut Dominus testatur, vbi duo aut tres congregan- *Math. 15.*
 tur in nomine meo, (in quacunq; gente & natione & quocunq; loco hoc fiat) ibi sum in medio horum: Et contra, vbi Christus & Spiritus Christi non habitat, neq; sanctum Euangelium locum reperit qui ei cōcedatur, etc. sed contra manifesti errores & vitia ethnica in pleno cursu sunt, & superando grassantur, ibi adeo etiam pollutam Ecclesiam esse necesse est, vt

Rom. 8. Christus eam pro dilecta sponsa sua non sit agniturus, Cum nemo sit Christi, qui spiritum Christi non habet. Vnusquisq; etiam Christianus sollicito studio, hanc, & veram quidem talem Ecclesiæ sanctæ partem, inquirere tenetur, & postquam inuenit, cum ea sanctam communionem & societatem coniungere & tueri, sicut hoc altera pars illius capitis de Ecclesia in symbolo nostro Christiano demonstrat, vbi profiteamur nos credere cōmunionem sanctorum: Atq; omnino cum hac communitate seu cœtu paruo populi Dei veram Spiritus Christi coniunctionem & concordiam tueri debet, omnia membra amore & benevolentia profequi, obedientiam huic præstare, atque omnibus à partibus commoda eius & emolumenta vt procuret laborare, & in veritate consensionem cum hac colere, schismata, seditiones & sectas aduersus veritatem nullo modo per contumaciam commouere. Ad quam rem Apostolus vniuersos hortatur cum dicit,

cit,

cit: Ita ambulate, seu obuersamini, *Ephes. 4.*
 quemadmodum dignum est loco &
 vocatione vestra, cum omni submis-
 sione & mansuetudine, animoq; leni
 & non irritabili, tolerantes inter vos
 vnus alterum, & studete seruare vni-
 tatem Spiritus in vinculo pacis, vnū
 corpus est & vnus Spiritus, sicut &
 vocati estis in vnam spem vocationis
 vestræ, vnus Dominus, vna fides, v-
 num Baptisma, vnus Deus & pater
 omnium. Et rursus, vnusquisque no- *Rom. 15.*
 strum proximo obsequatur in bonū
 ad ædificationem. Item, Nihil com- *Phil. 2.*
 mittite per contentionem, aut inanis
 gloriæ causa: Item, Ne sint inter vos *Rom. 12.*
 dissidia. Qui igitur secundū hæc præ- *1. Cor. 12.*
 cepta in hac vita ambulat, is est vnū
 verum & viuū sanctæ Ecclesiæ mem-
 brum, quod fidei & caritatis fructum
 fert: qui verò spiritum fidei & cari-
 tatis in communitate sancta amittit,
 eum necesse est esse membrum mor-
 tuum.

Simul cum his nostrarū Ecclesia-
 rum ministri de sua cōmunitate hoc

sentiri docent, quod & de quacuncq; Christiana alia, siue magna, siue parua, sentiendum est, Quod ipsa sola scilicet nō sit Catholica illa sancta Christiana Ecclesia, sed tantum vna pars huius, sicut de Corinthiaca Aposto-
 1. Cor. 12. lus scribit, vos estis corpus Christi, & membra huius, singuli pro sua parte.

Docent etiā administrationis constitutionem & ordinem certum in sacra Ecclesia præstandum esse, Absq; enim ordinis constitutione & administratione externa, non potest bono loco esse, aut bene cum ipsa agi, sicut & cum nulla alia, etiam minima communitate.

Hæc verò ordinis constitutio præcipue est in hoc posita, vt & ordinarie vocentur & legitime constituantur ij, qui munera debita in hac administrant, à minimis incipiendo, & ad mediocris generis quæ sunt, & summa vsq; procedendo.

Postea vt ex vniuersis & singulis vnusquisq; locum in quem vocatus est, & quasi excubias suas, bene administrat,

nistret, & vigilantiam præstet, neque quicquam in se patiatur requiri, neque etiam pro suo arbitrio ex hoc se subducatur, aut metas huius transgrediat, aut alienis curationibus se implicet. Atque insuper ut omnes inter se unus alteri se subiiciant, & obedientiam præstent vniuersi, à minimo vsque ad maximū, quisque suo loco in quem vocatus est, & de affectu caritatis, suaque sponte, non coactus hoc faciat, Christi & salutis æternæ causa, pro eo ut Apostoli alijque sancti de re docuerunt, 1. Pet. 3.
Phil. 2. & de exemplo horum, quo Ecclesias suas constituerunt, proque eo etiam quod iura vetera seu decreta subiiciunt, Id quod nostri inter se, re ipsa exhibent & præstāt. Hæc laudabilis Ecclesiæ administrandæ constitutio, etiam cum disciplina legitima, id est, animaduersionum seueritate diuinitus instituta quam coniunctam habeat, diligenter exerceri debet, sic scilicet, ut impij, & qui in manifestis peccatis sine pœnitentia, & obturato corde versant, neque Deo & verbo ipsius

obedientiam præstantes peccatores, qui in Ecclesia magnorum scandalorum authores sunt, neque post debitam, fidelem, sufficientemq; commonefactionem resipiscunt, aut meliores fiunt, hi igitur vt tandem pœna Ecclesiastica, quæ vulgo Bannus aut Excommunicatio, seu Anathematismus nominatur, non tamen politica potentia adhibita, sed virtute verbi & mandati Christi, publicè puniantur, & ex sancta communitate remoueantur, atque vt æquè hac animaduersione in omnes animaduertatur, nulla ratione aut respectu vlllo habito personarum, cuiuscunque illi ordinis sint, politici aut Ecclesiastici, secundum sententiam doctrinæ Christi, qui dicit, si peccat frater tuus aduersus te, tum ito & castiga eum inter te & ipsum solos, si te audierit, lucratus es fratrem tuum, si non audit te, assume ad te adhuc vnum aut alterū, si hos non audit, dic Ecclesiæ, si hanc non audit, habeto eum pro Ethnico & Publicano. Et S. Paulus, vna cum
 colle-

collegis, prorsus expressis verbis de hoc mandauit, cum scribit, *Præcipimus vobis fratres in nomine Domini nostri IESU Christi, vt abducatis vos ab omni fratre, qui vitã degit ordinis seu disciplinæ expertem, & non secũdum traditam doctrinam quam à nobis accepit. Et alibi dicit: Tollite è vobis ipsis malum illum. Etsi hoc etiam non dissimulandum, omni tempore in Ecclesia multos fuisse qui speciem præ se ferrent Christiani hominis, & hypocritæ essent nequam, aut peccatores occulti, à pœnitentia alieni, atque hodie etiam adhuc esse tales, atque futuros deinceps vsq; dum hic mundus esse desinat, quales neq; per hanc disciplinã Christi castigantur, neque faciliè excommunicari, aut penitus separari ab Ecclesia possunt, sed soli Christo, pastori principi, & aduentui huius, reseruandi sunt & committendi. Sicut Dominus de his ipse dicit, quod Angeli in nouissimo die primum, tales à iustis separaturi sint, & coniecturi in fornacem*

2. Thes. 3.

1. Cor. 5.

Matt. 13.

igneam, vbi erit ploratus & stridor dentium.

Dan. 9. Simul cum his docetur, quod An-
Math. 25. tichristus ille sceleratus & nequam,
Mar. 13. in templo Dei in Ecclesia sedeat, de
2. Thes. 2. quo Prophetæ, Christus Dominus,
2. Pet. 2. & Apostoli ipsius prædixerunt, & vt
 ab hoc cauere monuerunt, quo vi-
 tarent eum simplices ex fidelibus,
 neq; ab hoc seduci se paterentur.

Agnosenda autē est duplex An-
 tichristica peruersitas, improbitas &
 seductio. Prima est mentis & senten-
 tiæ peruersitas, seu falsæ doctrinæ,
 quam infert sententiæ Christi Domi-
 ni nostri & sacrae scripturæ prorsus cō-
 trariam, de quo sic refert Apostolus,
1. Tim. 4. Erit tempus quando salutarē doctri-
2. Tim. 4. nam non ferent amplius, sed pro sua
2. Pet. 3. libidine ipsi sibi doctores accumula-
 bunt, pro eo vt aures ipsis pruriunt,
 & auertent aures à veritate, & cōuer-
 tent se ad fabulas.

Alterum malum seu scandalū An-
 tichristicum, est vita praua & peruer-
 sa exempliq; pessimi, quæ plena est hor-

horribilium peccatorū, nocentis turpitudinis, omnīsq; generis viciorum, quæ in Ecclesia publicè exercentur, & impune quidem sine vlla animaduersione, de quo Apostolus dicit, *Il* 2. Tim. 3. lud autē scito, fore, vt vltimis diebus existant tēpora difficilia, Erunt enim homines sui amantes, auari, gloriosi, superbi, maledici, parentibus nō obediētes, ingrati, profani, sensus amoris insiti erga suos expertes, implacabiles, calumniatores, intemperantes, immites seu feri, boni non amantes neq; studiosi, proditores, proterui, inflati, voluptatum amantes magis quā Dei, qui speciem habent seu simulacrum pietatis, virtutem autem eius abnegant: & hos declina.

De quo tempore & Christus prædicat hæc: Et tunc multi offendentur Matt. 24. exemplis, & inter se prodiones & odia exercebūt, & existent multi falsi prophetæ, & seducent multos, & quod multipliciter augetur improbitas, refrigescet caritas in multis: qui verò vsq; ad extremū sustinuerit seu

pertulerit, saluus erit. Accipiēda autem hæc verba de ijs qui in doctrina Christi perseuerant, perferentes aduersa omnia quibus attentantur. Et

Math. 18. alibi exclamat Christus, Væ mundo

Math. 11. propter scādala: & Beatus qui in me non offenditur.

CAPVT IX.

De Docentibus in Ecclesia, & qui ei præsumt.

NONO loco docetur de agnoscedis animarū pastoribus, seu munerum sacrorum in Ecclesia sancta legitimis ministris, secundum diuersarum curationū gradus & ordines. Et primum quidem, hos esse sacrae cōmunitatis Ecclesiasticæ præcipua membra, & vicarios Christi, id est, qui locum huius obtineant, qui hos

Math. 10. audit, audit Christum, qui hos reijcit,

Luc. 10. reijcit Christum & patrem ipsius cœ-

Iohan. 13. lestem. His enim ministerium verbi

1. Cor. 4. & Sacramentorum legitime est con-

creditum. Non autem ministri sua

spon-

sponte procurrere ad conditionem illam debent, sed secundum Domini & Apostolorum exemplum legitime debent ordinari & constitui, Hoc modo, vt ad munerum sacrorum administrationem ex orthodoxo & Deum timente populo eiusmodi viri deligantur & vocentur, qui sint firmi & potentes in fide, timentes Deum, & dona habeant ad ministerium necessaria, & vitæ sint honestæ atque inculpatae. Itemq; vt hi ante omnia, an tales sint explorentur atq; examinentur, & postea à senioribus, precibus & ieiunijs factis, manuum impositione confirmentur seu approbentur. De hoc loquitur autor Epistolæ ad Hebræos, omnis pontifex ex hominibus sumitur (fidelibus scilicet & qui sunt spirituale sacerdotiū) Et Paulus Timotheo proponēs exemplum suum, dicit: Quæ audiuisti ex multis testibus, ea committe fidelibus hominibus, qui sint idonei ad alios etiam docendos. De talibus sacerdotibus seu ministris, hisq; creandis,

Math. 10.

Mar. 1. 6.

E 3.

Act. 1.

1. Tim. 3.

Hebr. 5.

2. Tim. 2.

constituendis & consecrandis, quomodoq; ordinatio horum administrari debeat. docet Apostolus luculentè & planè, scribens Timotheo & Tito.

1. *Tim.* 3.

Tit. 1.

Nulli igitur apud nos permittitur ministerij munere fungi, aut vllum sacrum Domini munus administrare, nisi hoc primæ Ecclesiæ more, atq; diuinitus cõstituto ordine, ad eam functionem pervenerit, vocatusq; sit & cõstitutus: Quod & de veteribus Ecclesiæ canonibus cognoscere manifestè licet. Sanctus etiã Cyprianus, formam sacerdotes ordinãdi descripsit.

Dist. 24.

cap. Epi-
scopus.

Lib. 1.

Epist. 4.

Secundum hæc inferioris gradus ministri, præcipuè qui Diaconi nominantur, satis longo tempore apud seniores nostros detinentur atq; exercentur, & quã serio hoc agant, fidesq; & industria ipsorum tentatur atq; exploratur, de primæ Ecclesiæ atq; etiã Christi ipsius exemplo qui per triennium apud se retinuit discipulos, & Apostoli idem fecerunt de alijs, quo postea ex ijs ad superiores gradus maioresq; functiones administrandas,

pñ,

pñ, & luce diuina illustrati viri, sumerentur atq; constituerentur, qui quod idonei & illo loco digni essent, tam à vulgo, quam à senioribus ipsorū testimoniū haberent.

Simul cum his docetur, functione illius muneris, in quod legitimè sint collocati, obligari ipsos ad hoc, vt pro animabus hominum, qui fidei ipsorum concrediti sunt, proq; salute harum æterna, curam gerant, doctrināq; verbi diuini, & sacramentis ministrandis, de Christi sententia & institutione, fideliter ipsis inserviāt, ad omnem virtutem exercendam exemplo eis sint atq; inuitamēto, ad Deum pro his preces faciant, è peccatis & erroribus eos educant, atq; de voluntate Dei, in sacris literis diligenter legendo, & assiduè commentando, inquirant, & hanc scrutentur, quemadmodum & Apostoli ad hæc omnia hortantur. S. Petrus ita scribit, *Pasci. 1. Pet. 5.*
te gregem Dei, qui penes vos est, inspectionem ei præstantes, nō coacti, sed volentes, neq; lucrū turpe sectan-

tes, sed animo prompto. Item Paulus
 2. *Tim.* 4. Timotheo præfidi & Episcopo scri-
 bit: Tu verò sobrius esto & vigila in
 rebus omnibus, tolerans esto mali,
 præsta munus Euangelistæ, ministe-
 rium tuū exequere luculentè vel ple-
 1. *Tim.* 4. nè, seu plena opera. Item, Esto exem-
 plum fidelibus, in sermone, in consue-
 tudine vitæ, in caritate, in spiritu, in fi-
 de, in castitate: dum veniam, in sta-
 lendo, hortando, docendo, ne negli-
 gas donum gratiæ quod in te est, da-
 tum tibi per prophetiam, cum impo-
 sitione manuum, facta à senioribus,
 hæc cura, in his esto, vt quid proficias
 manifestum fiat apud omnes, aduer-
 te animum tibi ipsi & doctrinæ, & in
 his permane, hoc enim si feceris, & i-
 pse te conseruabis, & eos qui te audi-
 unt. Tales ministri, sanam etiam & sa-
 lutarem doctrinam præstare debent,
 quam à Christo & Apostolis ex sacra
 scriptura mutuuntur, eamq; consen-
 tientibus animis in vno spiritu con-
 cionando docere, secundum sancti
 2. *Tim.* 3. Pauli institutionē, qui sic scribit, Re-
 tine

tine informationem seu formulam sanorum verborum, quæ à me audiisti, in fide & in dilectione, quæ est in IESU Christo.

Et rursus: Tu verò permane in ijs quæ didicisti, tibiq; concredita sunt, qui nouisti à quo didiceris, quodq; à puero sacras literas tenueris, quæ posunt te instruere sapientia salutari per fidem in IESUM Christum. Et alibi: Manda, inquit, quibusdam ne quid *1. Tim. 1.* aliud doceant.

Mentio autem fit peculiariter eius, quod Ecclesiarum gubernationem administrantes spiritualè, atq; in his operam nauantes, non debeant, neq; ipsi, neq; per alios, politicam potentiam aut coactionem, ad fidem adigendo usurpare, neq; in fidem & populum Dei dominationem exercere, secundum Christi & Apostolorum doctrinam. Dominus Apostolis, atq; ita omnibus fidelibus & veris concionatoribus Euangelij sic dicebat, Scitis *Matt. 20.* eos qui principes sunt populorum, dominatum habere in eos quorum sunt.

principes, & qui sunt magni Domini, potentiam exercere in populos subiectos, Inter vos autem non ita erit, sed si quis inter vos magnus esse voluerit, sit famulus vester, et qui vult inter vos primus esse seu eminere, sit minister vester, Quemadmodum & filius hominis non venit vt miniftretur ei, sed vt ipse ministret alijs, impendatq; animam suam ad precium quo redimantur multi. Item Petrus

1. Pet. 5. dicit: Neq; vt dominatum obtinētes in populum, seu hæreditatem Domini, sed vt ij qui exemplo sint gregi. Et

2. Cor. 1. Paulus: Non quod dominemur in fidem vestram, sed quia administri sumus gaudiij vestri. Aduersantes autē, leni animo tolerandi sunt, & sacrarū literarū veritate nitentibus argumentis refutandi & convincendi, p̄erq; salutare doctrinā vt meliores se reddi patiantur laborādum, sicut de hoc

2. Tim. 2.

Tit. 3. Apostolus præcipit.

Hac de causa bonum cōsultūmq; esse iudicatur (quantum omnino per conscientiam fieri potest) vt sacerdo-

tes,

tes, quo tanto diligētius in sacrarum
literarum studio se exercere, & Eccle
się Dei expeditius & commodius in
feruire possint, ab omnibus politicæ
consuetudinis negocijs & oneribus
liberi sint & vacui, cum pro fide Euā
gelij Dei propugnare eos oporteat,
& si fieri potest etiam à coniugio libe
ri, ideo vt ad salutem populi inseruien
dū paratiores sint & liberiores, mul
tāq; detrimētosa impedimenta ab
his auertantur, quæ cum illo vitæ ge
nere cōcurrunt, & sæpè ministerij de
bitas operas detinent atq; morantur.
Quibus de causis nostri ad ministeri
um Ecclesiasticum expeditiores, ma
gisque idoneos esse ducunt, cœlibes,
eos tamen cœlibes, qui hoc peculia
re donum à Deo concessum habent,
vt tales manere possint, atq; ita se mi
nisterio dedere. Hæc res apud nos ita
vt debet celebratur, non tamen neq;
pro peccato habetur, neq; quisquam
hoc auersatur, si sacerdotes iustis seu
legitimis de causis coniuges sunt aut
fiunt. Sanctus enim Paulus docet, vt

1. *Tim.* 3. tales ad hoc munus deligantur, imò
Tit. 1. ipse etiam S. Spiritus hoc concedit,
 vt Episcopi & presbyteri legitimas
 & honestas vxores habeant, nullòq;
 modo permittit, eis contra ordinem
 & disciplinam Dei, concubinas ale-
 re, aut alioqui vitam degere quæ scan-
 dalum habeat, de quo & sic scribitur,
 1. *Cor.* 7. Melius est matrimonium contrahe-
 re quam (tam multis peccatis, tantæq;
 turpitudine) vri, propter quæ pecca-
 ta, nō tantum sacerdos, sed vnusquis-
 que etiam Christianus, sine vllō per-
 sonæ respectu, & deberet & debet
 meritò ex Ecclesia excommunican-
 do eñci.

Præterea docetur, Populum vni-
 uersum talibus legitimis, piis & fide-
 libus animarū pastoribus subiectionem
 præstare debere, amoris studio
 erga ipsos, quodq; optima de his sibi
 polliceri atq; indubitato persuadere
 debeant, eis parere, eorum opera in
 rebus ad salutem pertinentibus vti,
 debito honore eos prosequi, omniã-
 que cōsentanea officia, ad quæ secun-
 dum

dum verbum Dei ipsis obligantur, præstare, idque de doctrina Christi, qui dicit, Qui vos recipit, me recipit, & *Math. 10.* qui vos audit, me audit. Itaque Epistola *Luc. 10.* ad Hebræos: Obedite ijs qui vos *Iohan. 13.* præeunt ductu suo, & concedite eis *Hebr. 13.* subiecte: excubant enim illi pro animabus vestris, ut qui pro his ratione sunt reddituri, & Apostolus, qui bene præsumt presbyteri, duplici honore digni habeantur, in primis ij qui occupantur in verbo & doctrina. *1. Tim. 5.*

Præter hæc etiam de debito victu, & quibus ad corporis curam opus est, prospici eis debet, secundum Domini constitutionem, de qua Paulus sic dicit, Ita Dominus constituit, ut qui *1. Cor. 9.* Euangelium annunciant, de Evangelio victum habeant.

Ut auertat autem periculum ociosæ & securæ, atque ita Sodomiticæ vitæ, & exemplo sint gregi credito, atque ut de sensu onerum in vita communi miseriam hominum intelligere discant, & hoc modo affici condolereque possint aliorum miseris, his igitur *Ezec. 16.* *Psal. 73.*

de causis hoc docetur, vt ij quorum
 ea est virium facultas, in primis qui-
 bus nondum maximæ & laboriosæ
 ad populum curationes incumbunt,
 ipsi sibi manibus suis victum pariāt,
 ne Ecclesiis, præsertim inter initia æ-
 dificationum atq; instaurationū sua-
 rum, aut persecutionis etiam diutur-
 næ temporibus, atq; alioqui propter
 2. Cor. 6. imbecilliores, oneri sint, neque ocio
 1. Thef. 2. inani, voluptuario & perditio locum
 2. Thef. 3. cōcedant, quippe qui sancti Pauli do-
 ctrinam fideliter sequantur, quibusq;
 ante oculos sit sermo Domini, dicen-
 tis, Beatus est dare quam accipere.

Act. 20. Quod si verò ex præsidibus his ali-
 quis in peccatū aut errores labatur,
 aut in munere suo curando negligē-
 tior sit, is per ordinariam & legitimā
 Ecclesiæ disciplinam in viam reduci
 castigariq; debet. Sin vero resipiscere
 nolit neq; sanationē admittere, tum
 igitur primū à muneris sui curatione
 & ministerio remoueri, & postea è
 Math. 25. cōmunitate Ecclesiæ, perceptioneq;
 Math. 18. salutis, tanquam seruus inutilis, mem-
 brum

brum offensionem inducens, palmes Iohan. 15.
 aridus, & sal fatuus, eñci seu extermini- Matth. 5.
 nari, de quo Dominus dicit: nullius
 esse hūc salem, vsus amplius. Id quod
 & Paulus docet, cum inquit, Eos qui 1. Tim. 5.
 peccant, (intelligit autem ex presby-
 teris qui sunt) corā omnibus argue,
 seu castiga, vt & cæteri in metu sint.

Populus autem erga tales vel de-
 generes, & erroribus implicatos do-
 ctiores, vel tetros etiam nō resipiscen-
 tes atq; excommunicatos presbyte-
 ros, ita se gerere debet, sicut sacra scri-
 ptura demonstrat. Primum autem di-
 cit Christus, Cauete vobis à falsis pro Math. 7.
 phetis, qui veniunt ad vos cum habi-
 tu ouili, intus autē sunt lupi rapaces,
 ex fructibus ipsorum agnoscetis eos.
 Et Paulus, hortor autem vos fratres Rom. 16.
 vt obseruetis speculādo dissidiorum
 authores, & qui scandala mouent cō-
 traria ei doctrinæ, quā vos didicistis,
 et hos declinate, Qui enim tales sunt,
 non seruiunt Domino nostro

I E S V Christo, sed
 ventri suo.

*De Verbo Dei, seu Euangelio
sancto.*

CUmq; Ecclesiæ ministris adm-
 1. Cor. 4. nistratio noui testamenti, ver-
 2. Cor. 3. bümq; & sacramenta, legitimè con-
 Malac. 2. credita sint, & labia horum doctrinã
 custodire debeant, vt ex ore ipsorum
 lex quærat, nunc deinceps in hoc
 decimo capite amplius docetur, quid
 sit verbum Dei & sacrum Euangeliũ.
 Est autem verbi Dei Euangeliq; con-
 cio, verum gratiæ ministerium, à Chri-
 sto Domino institutum & mandatũ,
 in quo plena perfectaq; Dei volun-
 tas de æterna reconciliatione, ad sa-
 lutem necessaria, inq; sacra scriptura
 testata facta, omnibus populis an-
 nunciatur, & concionando prædi-
 catur. Hanc doctrinam mandabat
 Mar. 16. Christus discipulis suis huius senten-
 tiæ verbis, Obite orbem vniuersum,
 & prædicate Euangelium omni crea-
 turæ.

Hanc profitetur Petrus corã Cor-
 nelio

nelio cum dicit, Mandauit autem nobis vt prædicaremus ad populum, & testatum faceremus, esse hunc eum, Act. 10. qui destinatus sit à Deo, vt iudex sit viuorum & mortuorum. De hoc attestantur omnes Prophetæ remissionem peccatorum accipere per nomen ipsius vnumquenq; qui credat in eum.

Hoc ministerium sublimius est, & maius magisque ad salutem necessarium, quam sacramenta sunt, quod testatur summi illius Apostoli S. Pauli sententia, quæ talis est, Neque enim 1. Cor. 1. ablegauit me Christus (ad hoc scilicet præcipue agendum) vt baptisarem, sed vt Euangelium annunciarẽ: fides enim tantum per Euangelium purum, & conciones huius, intus in corde à spiritu sancto feritur, atq; inde etiam vera sententia Dei & Christi, de omnibus rebus salutaribus, atque adeo de sacramentis ipsis, concipitur, existit & acquiritur. Omnino sanè apud eos, qui iam per ætatem intelligentia vtì possunt, apud hos

igitur vt concio Euangelij omnia sacramenta antecedit oportet. Cuius rei euidentis argumentum cernere licet in illis tribus millibus, qui à Petro

Act. 2. conuertebantur, Itemq; in Cornelio & cubiculario, vt secundum exem-

Act. 10. plum Philippi interrogari oporteat, Credis toto corde? tum fieri poterit, vt scilicet tibi, cui vera fides in cor in-

Act. 8. sita est, sacramentorum communicatione inseruiatur. Absq; enim audi-

Rom. 1. tione verbi Dei, quæ est potētia Dei salutaris, nemo ad fidem & salutem sciens peruenit, secundum dictum

Rom. 10. Pauli, Fides ergo ex auditu est, auditus autem per verbum Dei. Et iterū,

Ibidem. quomodo credunt, de quo nihil audiuerunt? Itaq; in hoc summam operā concionatores nostri impendunt, vt in cœtibus Ecclesiasticis nostris verbum Dei, sincerum ab omnibus mixtionibus & hominum commentis, populo fideliter proponant: qua de causa etiam, non tantum ex Euangelio illas certorum temporum lectiōnes, sed & reliqua sacra scripturæ,
anti-

antiqua consuetudine, lingua vernacula & populari, quæ ab omnibus intelligatur, recitant, populumq; ad verbum Dei serio studio audiendum & cœtus Ecclesiasticos frequentandū, exhortantur, vt diligenti doctrina Euangelij, & concionum huius inculcatione, pœnitentiam & fidem ante doceant populum, quam de sacramentorum vsu atq; administratione, atq; hoc modo eum ad sacramentorum perceptionem præparent, & postea etiam, tam inter administrationem sacramentorum, quam post hanc, de omnibus quæ Dominus mandauit cōuenienter eum instituūt, ijs imprimis quæ ad honestā professionemq; Christianam decentem vitam pertinent, sicut dicit: Docete eos seruare omnia *Math. 28.* quæ mandauī vobis.

Hoc loco etiam peculiari cum diligentia, ita vt res postulat, docetur de discrimine, quod obseruādum sit inter verbum seu doctrinam atq; opus legis, & verbum & efficacitatem S. Euangelij. Verbum seu ministerium

legis & testamenti veteris, est verbū mortis, metus, & literæ, verbūmq; irę & maledictionis, sed noui testamenti, quod est S. Euangelij verbum, ministerium est fidei, vitæ, & spiritus claritatis seu gloriæ per Dominum IESVM Christum, verbum gratiæ, noui fœderis, verbū consolationis & nunciū pacis. De vtroq; scribit Apostolus, *Litera occidit, sed spiritus viuificat.* Et Christus, verba quę loquor, spiritus sunt & vita.

2. Cor. 3.
Ioban. 6.

CAPVT XI.

De Sacramentis in genere.

DE sacramentis docetur, quod sint externa, terrena, vt quę ex elementis cōstant, & in oculos incurrentia signa, verbo Dei consecrata, atq; eodem pronunciante ad hoc destinata, vt significant & testentur illā ipsam spiritualementem & nō incurrentem in oculos gratiam veritatēq; cuius nomen habent, & quod sunt etiam sacramentaliter.

Hæc

Hæc nullus homo instituit, neque instituere potest, sed Dominus & Deus ipse Christus IESVS, cui Pater Ioh. 13. omnia in manus tradidit.

Instituit autem & constituit ea, magnis & salutaribus, Ecclesiæq; suæ & omnibus credentibus necessarijs de causis, Nimirum, vt sicut prædicatione verbi, ita etiam per sacramentorum in oculos incurrentem administrationem, & mysteria horum, fidei commodaretur atque inseruiretur, Vtq; propitiæ beneplacitæq; voluntatis erga nos Dei, certa cõtestatio essent & confirmatio, & veritati quæ his significatur testimonium perhiberent, fideiq; eam porrigerent apprehendendam, sicut & verbum, atq; vt piorum animi, in perceptione horum gratiã & veritatem, de qua testatur, fide acciperent, sibiq; hanc applicantes suam facerent, & sese in hac confirmarent, & contra, Deo se dedendo consecrarent, quasiq; iureiurando sanctè se obligarent, ad soli ipsi seruiendum, interque se quasi copularentur,

Eph. 4. coniunctione & nexu, vt spiritus ita corporis etiam vnus, Ecclesiæ scilicet, communitatisq; sanctorum & caritatis.

Gene. 17. Atq; secundum hæc, sacramenta, sicut & circumcisio olim, appellari possunt sacra fœdera Dei cum Ecclesia, & huius cum Deo, ministeria fidei & caritatis, per quæ coniunctio atq; vnio Dei Christiq; Domini cum populo credentium fit & perficitur, populiq; huius cum Christo, atq; ipso inter se in vno spirituali corpore Ecclesiæ, Per quæ etiam, sicut & per verbum Christus & spiritus ipsius in credentibus, id est qui his dignè vtuntur, preciosam eximij meriti sui communicationem efficit, Neq; inania & nuda tantum ministeria aut ceremonias hæc esse sinit: sed quæ foris significat et testantur, hoc ipse intus ad salutem vtiliter atque efficaciter exercet, hoc est, mūdāt, alit, exaturat, soluit, remittit, confirmat.

Qui igitur hæc contemnunt, & cōtumaciter apud se nihil ponderis habere.

bere sinunt, paruíq; facientes pro rebus leuibus habent, aut alioquí contra institutionem, voluntatē & mandatum Christi his abvtuntur, hí vniuersi grauiter, aduersus autorem horum, qui ea instituit, peccant, & salutis suæ damnum faciunt maximum.

Quod si vero sacramentis aliquis de instituto Christi libēter vti vellet, neq; tamen copia horum, aut integra nulla fraudisve expers, contingere ei cupienti potest, vt si forte in carcere captus detineretur, aut morbo impediretur, aut in exteris regionibus inter veritatis aduersarios vitam degeret, talis igitur in tali casu suo, si S. Euangelio prorsus & verè credit, etiam sine sacramentorum vsu per eam fidem saluus fit. De quo extat præclarum Augustini dictū, Crede & man- *In Iohan.*
ducasti: Cum sacramenta non nisi cū *Cap. 6.*
conditionis certæ appendice ad salutem sint necessaria.

Docetur & hoc, sacramēta à se, vel ex sese, ex opere operato, seu externa actione sola, id est, nuda communica

tione atq; perceptione aut vsu sui, ne-
 mini qui antea non sit intus à spiritu
 sancto viuificatus, & qui nullos intra
 se bonos motus habeat, vt dicitur, ta-
 lium igitur nemini sacramenta neq;
 gratiam neq; iustificantem aut viuifi-
 cantem fidem conferre, atq; ita nemi-
 nem iustificare posse, neq; spiritũ cu-
 iusquam intus viuificare, neq; rege-
 nerare, fidem enim præcedere oportet,
 per quam hominem intus Spiritus
 sanctus viuificat, illuminat seu il-
 lustrat, & in corde bonos motus ciet
 seu efficit. Absq; hac fide nulla est ne-
 que iustificatio, neq; salus, neq; sacra-
 menta à se aut per se ipsa, quicquam
 ad hæc conferunt, sicut in sacra scri-
 ptura huius rei manifesta exempla in
 multis reperiuntur, inprimis in Iuda,
 qui à Domino Christo ipso Sacra-
 mentum accipiebat, atq; etiam con-
 cionatoris munere fungebatur, & ta-
 men Diabolus, hypocrita, & filius
 perditus manere non desinebat. Ne-
 que fuit Sacramento, aut vsu huius,
 melior factus, neque quicquam hoc
 ei

Iohan. 13.

ei ad salutem profuit. Itémque in Anania & vxore huius, qui ab Apo- Act. 5.
 stolis baptismum acceperant, atque sine dubio etiam cœna Domini vñ fuerant, & tamen nihilominus in prauitate, iniusticia, mendacijs aduersus spiritum sanctum perseuerabant, sacramenta neq; prauitatem in eis sustulerunt, neq; salutarem seu iustificantem fidem: quæ cor melius efficit resipiscendo, & integrum Deoq; obediens præstat, & conscientiam tranquillat: hanc igitur fidem & ipsam sacramenta eis non contulerunt, Sicut circumcisio & sacrificia veteris testamenti, viam & iustificantem fidem non conferebant, absq; qua fide ad salutem æternam seu iustificationem, nihil illa proderant.

Quomodo & de his omnibus S. Paulus ad Romanos verba facit, & Rom. 4.
 Abrahami exemplum introducit, testaturq; fidem eum & iusticiam, quæ ad Deum valet, ante habuisse quam circumcideretur. De populo Israëlitico similiter scribit, quod & ipse

baptisatus fuerit, & vno eodemq; cibo spiritali & potu spiritali vno, vsi fuerint vniuersi, sed multos horū non placuisse Domino, ideoq; & in copia horum omnium, indigni qui reciperentur, & à Deo reiecti fuerūt. Quod si enim mortuus aliquis & indignus ad sacramenta venit, ei profecto vitā & dignitatem non conferunt, sed qui talis est, multo etiā maiori culpæ peccatiq; onere se grauat, cum indignus sit, id quod Apostolus in doctrina de cœna Domini disertè ostendit, cum

1. Cor. 10. dicit, quicumq; indignè de hoc pane comedit aut de poculo hoc Domini bibit, reus est corporis & sanguinis

Ibid. Domini. Item, comedit & bibit sibi iudiciū.

Postremo sciendum & hoc, quod sacramenta nunquam destituant virtus ipsorum ita vt sint inefficacia vlllo tempore, sed de institutione Christi semper exercent virtutem atq; efficacitatem suam in contestando, obli-gnando, cōfirmando, dignis quidem gratiam & salutem præsentem, indi-gnis

gnis autem culpam et condemnationem, siue à bono honestoq; sacerdote administrantur & distribuuntur, siue ab occulto peccatore. Quamdiu enim hypocritarum improborum talium peruersitas nondum publicè nota est, neque disciplina Ecclesiasticæ animaduersio, lenior aut seuerior, neque excommunicatio etiam, si forte contumaciores fuissent aliqui, aduersus eos usurpata fuit, possunt sacramenta ea quæ administrant, si modo de voluntate, mandato, sententia & institutione Christi ea administrant, ab ipsis accipi, sicut & veteris Ecclesiæ constitutiones id cõfirmant. Virtus enim & efficacia sacramentorum, neq; posita est in eo, neq; dependet ab eo, qui vel administrat ea, quicumq; sit, vel ea percipit, sed consistit in institutione, & autoritatis plenissimo potentiq; mandato & verbo fundatoris sacramentorum, Domini IESU Christi, qua vna re nituntur, & inde habent quicquid possunt, Etsi omnino videre ministros caueretq; o-

Distinct.
4. de consecratio.
cap. Aliud, Item cum baptisat.

1. Cor. 9. portet, ne cum alijs inferuiant opera
sua, ipsi fiant reprobi seu reiectione
Math. 7. digni, Atq; etiam ne res sacras cani-
bus præbeant, aut margaritas obijci-
ant porcis.

Populo etiam omni conatu viden-
dum, vt caueat, ne vlllo modo cum
scandalo seu offensione Ecclesiæ &
salutis animarum periculo proprio,
id est, sibi ad iudicium & culpam, de
quo supra mentio facta est, sacramen-
ta percipiat.

CAPVT XII.

De Sacro Baptismo.

DE sacro Baptismo docetur, cre-
dendum & profitendum, esse
hunc sacramentum seu ministerium
salutare noui testamēti, à Christo Do-
mino institutum, & de quo mandatū
sit ministris fidelibus, vt administra-
tione huius, sanctæ Ecclesiæ inferui-
ant, quod cōsistit in externa ablutio-
ne, quæ fit aqua, cum inuocatione no-
minis sanctæ Trinitatis, (vt de ele-
mento

mento & verbo sacramentum existat *mi. in Io-*
 & confiat.) Fitq; ea ablutio & ad si- *han. cap.*
 gnificandam & contestandam spiri- *13.*
 tualem ablutioem, & internā munda-
 tionem sancti Spiritus, ab hæredi-
 tarij peccati morbo, cæterisq; pecca-
 tis, quorum reatus hic remittitur &
 tollitur, & ad cōsequendum nouum
 ortum nascendi seu regenerationem, *Act. 2.*
 vnde sacramentum nominatur noui *et 22.*
 ortus, id est, regenerationis, seu ablu-
 tio cū aqua in verbo vitæ. Credimus
 enim, quicquid per Baptismum, vt sa-
 cramentum verbo Euangelij additū, *Iohan. 3.*
 externo ritu significatur & testatum *Tit. 3.*
 redditur, hoc igitur omne dominum
 Deum intus efficere præstaréq; hoc *Eph. 5.*
 est, peccatum abluere, hominem re- *Galat. 3.*
 generare, eiq; salutem conferre, p̄erq;
 lauacrum aquæ, communitatem Ec. *Rom. 6.*
 clesię suæ, in verbo vitæ mundare, fi-
 lio suo convestire & induere, pecca-
 tum sepelire & delere, & pacem bo-
 næ conscientię testatam facere atque
 obfirmare. Neq; enim baptismus ex-
 ternarum carnis sordium ablutio est, *1. Pet. 2.*

sed stipulatio bonæ conscientiæ ad Deum.

Ad hos præclaros fructus conferendos facer Baptismus Ecclesiæ datus & concessus est, quem fideles animarum pastores administrare, & quo Christi fideles legitime, quod ad perceptionem attinet, semel tantum, re autem & veritate per totam vitam uti debent.

Et si autem facer Baptismus in prima Ecclesia, maxima ex parte, adultis ætatēq; prouectis, ad cōfessionem fidei ab ipsis, secundum mandatum Christi, editam, collatus fuit, Docetur tamen hoc, etiam infantibus, qui & ipsi in numero populi Dei referuntur, hoc ministerio ad salutem similiter inferuiri debere, ut & ipsi Christo consecrentur atq; dicentur, secundū mādatum eius, cum dicit, Sinite paruulos ad me venire, neque prohibete eos, quia talium est regnum Dei. Secundum hoc igitur verbum Domini, multaq; alia testimonia, promissionēq; alias factas huic carę puerorum ætati,

Matt. 16.

Matt. 19.

ætati, præsertim cum exemplum etiã extet illius veteris à Deo instituti ministerij, circumcissionis scilicet, quæ *Gen. 17.* propter fœdus non tantum ad adultos, sed simul etiã ad infantes pueros pertinebat, his igitur de causis, nostri sacerdotes sine vlla dubitatione fidenterq; pueros in nomine sanctæ trinitatis baptisant, applicantes ipsis efficacissimæ virtutis signum, firmissimamq; cōtestationem eius rei, quæ ipsius Christi verbis huic ætati addicitur, atq; cum ea communicatur. Sic enim Christus in genere, sinéq; exceptione, nō de quibusdam, sed de vniuersis hominibus mandauit, *Math. 28.* Docete omnes gentes, & baptisate eas in nomine patris & filij & spiritus sancti. Atq; ita super pueris hoc sanctiss. no- *Act. 4.* men inuocatur, in quo solo salus est.

Amplius docetur & hoc, qui semel legitimè & verè baptisati sunt, eos, vbi adoleuerint, operam dare debere, vt facer baptismus quid sit, simúlq; Catholicam Christianámque fidem, (absq; qua baptismus nihil prodest,)

agnoscere atque cognoscere discant, quo deinceps quando communionem Cœnæ Domini vti expetunt, fidem suam, ore proprio, suâq; sponte profiteri, & sanctificationem suam, qua Domino consecrati sunt, renouare possint. Et tales, id est, qui sic instituti sunt, nostri in hoc fœdus sacri baptismi recipiunt, & gratiam quam baptismus complectitur, impositione manuum in ipsis testatam faciunt, ad militiam fidei eos confirmant, atque ita conueniente pióq; modo, & cum purarum, & ad ædificandum vtilium ceremoniarum usurpatione, ad sacramentum Cœnæ Domini, sine vlla baptismi repetitione adducunt, sicut huius rei in prima Ecclesia, quæ est posteriorum vera & optima Magistra, & præeundo ducit nos, indicia atq; exempla etiam extant manifesta. Quod si enim vera etiam ratione Baptismo Christi aliquis potiretur, atq; per hunc cum Christo in mortem ipsius ad nouam vitam sepeliretur, si postea, vita ei producta, secundum doctrinam S.

Euan-

Euangelij, veram viuamq; in IESVM Christum fidem, & fraternam erga omnes Domino consecratos caritatē non præstaret, atq; ita loco etiam suo seu vocatione, Deoq; & proximo indignam vitā degeret, neq; in eo spem viuam de vita æterna conciperet: talis igitur ipse nimirum de se certo testaretur, quod gratiā sacri Baptismi, in quo nomen sacræ Trinitatis super ipso esset inuocatum, frustra accepisset: id quod Deus Dominus, de indici- *Exod. 20.* cio verbi sui, nullo modo inultum aut impunitum abire sinit.

CAPVT XIII.

De Cœna Domini.

DEcimo tertio loco docetur de Cœna Domini testamenti noui, corde credendum & ore profitemdum, quod sit sacramētum à Christo Domino, in Cœna vltima, verbis ab ipso editis institutum, hoc est, quod de pane & vino ipse pronunciarit, esse ea corpus & sanguinem suum,

Matt. 26. & Apostolis, atq; ita simul sanctæ Ec-
 Mar. 14. clesie vniuersæ, in monumentū mor-
 Luc. 22. tis ipsius, & cuius communionē legi-
 timè vsq; ad finē mundi vniuersi vte-
 rentur, traditum esse, de quo & Euan-
 gelistæ scribūt, & in primis S. Paulus,
 cuius verba vsq; ad hodiernum diem
 1. Cor. 11. in Ecclesia ita sonant: à Domino acce-
 pi, quod tradidi vobis, Dominus e-
 nim IESVS in ea nocte qua traditus
 est, accepit panem, etc. & post hæc,
 Cum conuenitis (scilicet ad Cœnam
 Domini) expectet vnus alterum. Se-
 cundum, hæc igitur corde credimus
 & ore confitemur, hunc Cœnæ Do-
 minicæ panem esse corpus Domini
 IESV Christi, pro nobis traditum, &
 calicem seu vinum in hoc similiter
 esse sanguinem ipsius pro nobis pro-
 fusum ad remissionem peccatorum:
 Et hoc quidem de disertis & planis
 verbis Christi, quibus dicit, Hoc est
 corpus meum, hic est sanguis meus:
 Quæ verba de nulla alia re accipi seu
 intelligi debent, neq; aliò referri, quā
 ad panem omnino & poculum Do-
 mini,

mini. Corpus autem & sanguis Domini, de nullo alio quam de solo vero & proprio Christi corpore intelligi potest, quod per cruciatus suos cibū fecit, & de sanguine quem de corpore ipsius largiter profusum in potum Ecclesiæ suæ apparauit, neq; enim naturale corpus sanguinēq; alium habuit. Docent igitur sacerdotes nostri, his à Domino Christo pronuntiatis certis verbis, quibus panem peculiariter corpus, & peculiariter vinū sanguinem suum esse pronunciat, testatur, & instituit, his igitur verbis à nemine quicquam neq; addendum neque detrahendū esse, sed vnumquēque in his, id, quod per se sonant, credere, neque ab his vel ad dextram vel ad sinistram deflectere debere.

Ad sententiam tamen huius fidei explicandā, docetur amplius, etiam si panis sit corpus Christi de institutione ipsius, & vinum sanguis huius sit, Neutrum tamen horum naturam suam exuere, aut substantiam mutare, aut amittere, sed panem verum panē,

& vinum verum vinum esse & ma-

*Aug. in Ioh. Tra-
statu 80.
Aug. Ep.
23. ad Bo-
nif. Si sa-
cramenta
quandam
similitudi-
nem earū
rerū, qua-
rum sacra-
mēta sunt
non habe-
rent, om-
nino sacra-
menta nō
essent.*

nere: sicut & scriptura sacra vtrique hoc nomē suum tribuit, alioqui enim si elemētum esse desineret, sacramentum non esset, cum ad elementum si verbum accedit sacramentum fiat. Neq; significare aut cōtestari posset, si nullum haberet instar eius rei cuius sacramentum est, aut res significata aliū pręsentię modum quam sacramentalem hic haberet.

Quare hæc locutio, Panis est corpus, & vinum est sanguis Christi, sacramētalıs locutio est. Nimirum has duas distinctas res, hoc ipsum quod natura sua sint, manere, & tamē propter sacramentalem vnionem, seu sacramentaliter, etiam id esse, quod significant, & de quo testantur, neq; tamen natura sua aut naturali modo, sed de institutione atque pronuntiatione seu testatione fundatoris, sicut hoc S. Paulus præclare explicat, cum scribit, poculum cui benedicitur cōmunicationem esse sanguinis Christi, panem quem frangimus esse com-
mu-

municationem corporis Christi.

Vtuntur autem hoc vtrique, boni & mali, & tamen verè credentes ad vitam, non credentes autem ad iudicium & condemnationem. Et quamquam vtrique verum sacramentum, & hanc veritatem eius sacramentaliter & externo modo accipiunt, credentes tamen soli spiritualiter, atque ita cum salute sua accipiunt, absque qua spirituali perceptione nulla in usu sacramentali digna fit perceptio. Hoc enim modo Christo inserimur & corpori eius, atq; hoc modo fit vera illa vnio & communicatio Christi cum sua Ecclesia, & vicissim Ecclesie sanctæ, quæ est spirituale corpus quoddam, inter se & secum communicatio, de quo scribit Apostolus, vnus 1. Cor. 10. panis est, & multi nos sumus vnum corpus, cum omnes vnus panis participes fiamus.

Præter hæc docetur amplius, cum hoc ministerio aut sacramento Domini, nihil aliud debere fieri, aut tractando suscipi, quam id vnum, quod

à Christo ipso indicatum, constitutū, atq; disertè mandatum est, vt cum discipulis suis distinctè peculiaritèrque panem porrexit & disertis verbis dixit: Accipite, comedite, hoc est corpus meum: & rursus cum similiter separatim & distinctè poculum porrexit dicens, accipite, bibite ex hoc omnes, hic est sanguis meus. Ita igitur secundum hoc mandatum, corpus & sanguis Domini nostri IESV Christi, distribui tantū, & à fidelibus seu credentibus Christianis cōmuniter percipi debet, non autem sacrificari, aut proponi, aut venerationis causa attolli monstrariq; et asseruari aut circumferri debet: & distinctis elemētis hæc ambo accipi debent, peculiaritèr & separatim corpus, & separatim sanguis eius sanctus, sicut singula separatim à Domino instituta, porrecta, & vniuersis communiter tradita fuerunt, atq; hæc etiam in prima Ecclesia sancta vsurpata doctrina, hocq; sacramentum vtriusq; partibus suis integrè distributum & perceptum fuit.

Qui

Qui verò præter & contra hæc mandata institutionémque Christi, aliud aut amplius aliquid suscipere, & cum hoc sacramêto facere aut architectari petulanter audet, is manifestè & proterue facit contra Christum Dominum, qui hoc sacramentum instituit, & sacro testamento, voluntatiq; ultimæ ipsius, quæ verbis ipsius proprijs & disertis indicata est, rem contrariã committit.

Hoc etiã sacramentum sine adoratione, sinéque illo vni Deo debito cultu, cum debita tamen religione & reuerentia percipi administrariq; debet, atq; ea imprimis, quæ omnium est maxima, fide scilicet & sui ipsius exploratione, quæ in hac actione Domino Christo omnium gratissima est, hominibus omniũ vtilissima, quam etiã S. Paulus primã Ecclesiam docuit, & ad hanc eam hortatus est, cum inquit, Probet autem seu exploret se 1. Cor. 11. vnusquisq; atq; ita de pane illo comedat & de poculo illo bibat: nam qui indignè edit & bibit, sibi iudiciũ seu

2. Cor. 13.

condemnationem edit & bibit, non discernendo corpus Domini. Et alibi: Ipsi vos tētate, an sitis in fide, ipsos vos explore, an non agnoscitis ipsos vos, quod I E S V S Christus in vobis sit, nisi forte reprobī estis. Oro autem Deum, ne quid malī committatis. Quod si quis absq; tali exploratione, neq; se dignum præstando, huc accederet, qui neq; ipse prius in se inquisiuiſſet cuiusmodi fidem haberet, quo consilio ad hoc sacramentum veniret, quomodo ve se ad hoc parasset: talis igitur hoc sacramentum, imò totam institutionem huius à Christo factam, summa profanatione & contumelia afficeret. Qua de causa Ecclesiarum nostrarum ministri neminem ad hoc sacramentum admittunt, neque præbent etiam hoc vllis, nisi qui seriò hoc agere animaduertantur, & quantum in ipsis est, Christianam pietatem decenti modo se ad hanc rem parent.

Quando verò iam ad vsum Cœnæ Domini & cōmunicationem huius cele-

celebrandam conuentus fiunt, tum secundum exemplum primæ Ecclesiæ, concionibus sacris de Christo docetur, de gratia quæ per hunc & in ipso peccatoribus confertur, & in primis de morte eius, sanguinis profusione, & per hanc parta redemptione & salute. Postea simul ab vniuersa Ecclesia ad Deum fideles preces fiunt, ad impetrandum hoc, vt verè digni hoc vtamur. Ad hæc deinceps à peccatis absolutio legitimè administratur, verba institutionis recitantur, & populus ad religiosam considerationem mysterij huius, ad alacrem feriamq; beneficiorum diuinorum contemplationem, hortâdo excitatur, sacramentũ religiose cum omni pietate distribuitur, Populus autem fidelium vsitatissimè in genua procūbens hoc accipit, cum gratiarũ actione, lætitia, & hymnos accinendo sacrarum cantilenarum, annunciântq; mortem Domini, & commonefaciūt se omnium beneficiorum huius ad fidei suæ confirmationem, in vera cum Christo,

& corpore ipsius, communicatione,
 & hæc quidem omnia de sentētia eorum,
 quæ in sacra scriptura præcipiuntur,
 in primis de dicto Christi, cum inquit,
 Hoc facite in mei memoriam: &

Luc. 22.

1. Cor. 11.

Paulus, Quotiescunque de hoc pane
 comederitis, & de hoc poculo biberitis,
 annunciabitis mortem Domini,
 donec veniat.

C A P V T X I I I I .

De Clauibus Christi.

DEcimum quartum Ecclesiasticæ doctrinæ nostræ caput, est
 De clauibus Domini, de quibus dicit
 Math. 16. Petro, Dabo tibi clauēs regni cœlorum.
 Hæ verò clauēs sunt peculiare munus ministeriūq;
 seu administratio potestatis Christi & spiritus sancti
 eius, quæ est Ecclesiæ Christi, & ministris
 huius, vsq; ad finem mundi concredita,
 vt nō tantum sanctum Euan-gelium, etsi hoc
 quidem præcipuè, concionando prædicent,
 hoc est, verbum id consolationis veræ, lætūmq;
 pacis

pacis & nouū de gratia quam Deus offert nunciū, annunciēt, sed etiam vt credentibus & non credentibus, illis quidem Dei gratiā, his iram, vniuersis aut singulis, publicē aut priuatim denuncient & demonstrent, in domum Dei ad communionem sanctorum aliquos scienter recipiāt, aut inde expellant, atq; ita sceptrum regni Christi per ministerij sui administrationem manu teneāt, & ad gubernationem ouium Christi eo vtantur.

Conditio igitur & munus propriū clauium est, primum aperire & solvere, hoc est, fidelium, pœnitendōq; resipiscentium conscientiam, in Christo pacare atq; tranquillare, de remissione peccatorum ad ipsos contestari, et in spe certa salutis eos confirmare, atque ita regnum cœlorum eis aperire, aduersus omnes tentationes animos addere, & firmitatem atq; alacritatē exuscitare.

Atq; hæc quidē omnia à fidelibus animarum pastoribus geruntur loco Domini, non ex sese hoc agentibus,

sed de mandato Christi, non sua & propria, sed Christi virtute & verbi fa
 1. Cor. 4. cramentorúmque huius efficacitate, vt
 2. Cor. 3. & 5. qui œconomi sunt & administri my-
 steriorũ Dei, & ministri quidem tan-
 tum, in quarum rerum administratio-
 ne decentibus aliquibus & adiapho-
 ris, id est, in nullo discrimine positis
 ceremonijs, quales sunt, manus impo-
 nere, aut dextram porrigere, vti pos-
 sunt, aut has etiam omittere.

Ab altera parte, clauĩ Christi mu-
 nus & opus proprium est claudere et
 ligare, hoc est, de mandato Christi, &
 autoritate muneris huius ab ipso Ec-
 clesiæ crediti: quod est virtus & sce-
 ptrum ipsius: omnibus proteruis, nõ
 pœnitentibus, incredulis, & huius ge-
 neris peccatoribus alijs, horribile iu-
 dicium Dei, & iram huius intolerã-
 bilem, quam nulla natura sustinere
 potest, seuerámque sententiam ipsius
 denunciare, Atque ita verbo Christi,
 pro ratione eius quod admissum est,
 peccatum arguere, à Christi saluato-
 ris nostri communitate, & sacramen-
 torum

torum fructu perceptioneque separare, & ex Ecclesia Christiana eijcere, atque in summa regnum cœlorum eis claudere, tandem & Satanæ eos tradere.

Hanc potestatem sceptri & spiritus sui, Dominus Apostolis sanctis, atque ita omnibus legitime constitutis Ecclesiarum ministris, quam ipsius loco exercerent, concessit & tradidit, huius sententiæ verbis: sicut pater misit me, ita mitto & vos: Et mox his addit, Accipite spiritum sanctum, si Ioh. 20. quorū peccata remiseritis, ijs remissa sunt, & si quorum retinueritis, retenta sunt.

Ad hæc manifestum exemplum utendi potestate clauium in Corinthio illo peccatore & alijs proponitur, quem S. Paulus, vna cum Eccle- 1. Cor. 5. sia eius loci, virtute atque authoritate Domini nostri IESU Christi, atque spiritus huius, inde eiecit, & Satanæ tradidit, & contra, postquã Deus ei largitus fuit, ut pœnitentiã ageret, à peccatis eum absoluit, iterum ad sanctorū

2. *Cor. 2.* & sacramētorum communionem in Ecclesiam eum recepit, atq; ita regnū cœlorum rursus ei aperuit.

Ex his intelligere licet, has clauēs, seu munus hoc Domini diuinū, animarū curatoribus, & singulis Ecclesiasticis communitatibus, siue parua sint siue magnę, concreditum esse & concessum, De quo Dominus dicit *Math. 18.* Ecclesiis: Amen dico vobis, quaecumq; ligaueritis in terra, erunt ligata in cœlo. Et mox: Nam ubi duo aut tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio ipsorum.

Præterea docetur & hoc, vt vnusquisque Christianus, quotiescunq; ei his clauibus Domini opus est, ab animarum pastoribus eius Ecclesiæ seu communitatis, cuius ipse pars est, & ad quam pertinet, eas peculiariter sibi petat, atq; cum plena fiducia, nō aliter quàm si à Christo ipso perciperet, ijs vtatur, cum hic illis has traderit, neq; vllō modo dubitet, per ministerium hoc clauium, virtute & potestate Christi, peccata sua ei remitti,
&

& ab his se absolui, secundū dictum Christi ipsius, cui peccata remisistis, etc. Et, qui vos audit, me audit, & qui vos (hac in parte nimirum ministerij Ecclesiastici, & necessario tempore suo) recipit, me recipit. Et contra, Qui vos cōtemnit, me cōtemnit.

Ioh. 20.

Luc. 10.

Math. 10.

Iohan. 13.

Etiam hoc docetur & agitur, ne sacerdotes his clauibus Domini aliter vtantur, quàm de sententia & voluntate Christi, quæ in verbo ipsius expressa declaratur, & secundum iudicij eius certas, disertas, expressasque decisiones, neve vlllo modo de humanis opinionibus, multo minus pro suo arbitrio aut libidine, his clauibus abutantur, ita enim futurum esset, vt claues à munere suo recederent, atq; aberrarent. Et hoc quidem cauendum, ne compleatur hoc modo in peruersa administratione harū, quod Dominus dixit per Prophetam: Ad vos, inquit, mandatum hoc, ô sacerdotes, si audieritis nec applicueritis cor vestrum, vt colatis, nomē meum, dicit Dominus exercituum, mittam

Malac. 2.

in vos execrationē, maledicāmque benedictionibus vestris, sicut iam maledixi eis, quoniam non curatis animis vestris timorem Domini.

CAPVT XV.

De Rebus accedentibus seu adiaphoris, traditionibus, constitutionibus, ritibus, & ceremonijs Ecclesiasticis, & de libertate Christiana.

DE hoc genere accessorio, traditionibus humanis, constitutionibus, consuetudinēque bona introductis ritibus, docetur, esse hæc conditione inferiore, minuscque necessarias res, quam sint dona ordinarij ministerij, imò ministerij Ecclesiastici causa, & vt huic inseruiāt, hæc instituuntur & cōstituuntur, Et tamen in cœtibus Ecclesiasticis populi Christiani, apud communem cultum diuinum, concordī consensu retinenda esse, secundum sancti Apostoli doctrinam: omnia in communitate, scilicet Ecclesiasti-

fiastica vestra, decenter & ordine fi-
ant. Item, Deus non est autor confu- *Ibidem.*
sionis sed pacis.

Omnino autem cum hac cautione
seruare ea oportet, intráq; has metas
continere, ne pro fundamentis quí-
bus salus nitatur, aut pro cultu qui à
Deo sine vlllo discrimine constitutus
sit, habeantur, néve magis aut arctius
quam mandata Dei conscientias ho-
minum obstringant, & his ne se effe-
rendo præferant, sed tantum pro or-
namento, decore, honestáq; specie, &
laudabili disciplina vt habeantur, at-
que ita quidem ne libertatem Chri-
stianam Spiritus Christi & fidei vio-
lent, & caritatem ne turbent, Contra
etiam, ne quis speciem Christianæ li-
bertatis prætendendo, pñs & bono
vsui seruientibus constitutionibus se
subtrahat.

Christianæ autem libertatis men-
tione intelligit præcipuè ea libertas, *Iohan. 8.*
qua per Christum à peccatis & male- *Rom. 6.*
dictione legis atq; iugo eiusdem, libe-
rati sumus, Postea perceptio spiritus

Rom. 8. promptæ voluntatis seu voluntarij fi-
Act. 15. liorum Dei, quo cupide & cum volu-
Pfal. 51. ptate, sponteque nostra, opera fidei er-
et 110. ga Deum, & caritas erga proximum
Rom. 8. exerceantur, & per legem caritatis, stu-
2. Tim. 1. dio potius quam obligatione aut co-
Iac. 1. actione vlla, ad hæc præstāda animus
 excitetur, Item quo immunes reddi-
 mur ab omni obligatione conscien-
 tiæ, ad vllas humanas traditiones, ne
 ad has æquè, inprimis autem ne gra-
 uius, quam ad mandata Dei aliquis
 alligetur, & postremo, ne aliquis per
 has cauterium fieri patiatur conscien-
 tiæ suæ.

Secundum hæc igitur, non tantum
 non seruandæ, sed fugiendæ sunt o-
 mnes traditiones humanæ, ritusque e-
 iusmodi, qui gloriam, honorem, cultum
 & gratiam Domini nostri IESU Chri-
 sti obscurant aut tollunt, populumque
 à vera & sincera fide abducunt, atque
 vt breuiter dicamus, quorum causa
 & respectu mandata Dei violantur,
 negliguntur & parui penduntur, Dei-
 que verbum in sua sinceritate & veritate
 non

non exercetur aut tractatur. Dominus enim Christus seuerè arguit Pharisæos illos & magistros Iudæorum, talium rituum & traditionum nomine, quodq; tales seruent, cum dicit, Quam præclare de vobis hypocritis *Mar. 7.* prædixit Iesaias, sicut scriptū est, Hic *Esai. 29.* populus colit me labijs, sed cor huius longe abest à me: frustra autem me colunt, cum doceant eiusmodi doctrinam, quæ est ab hominibus tradita & introducta, omissis enim mandatis Dei, seruatis traditiones humanas. Et S. Paulus monet, vt caueatur ab humanis nugis eiusmodi, cum inquit, *Coloss. 2.* videte ne quis vos deprædetur per philosophiam & inanes deceptiones secundum traditionem hominū, secundum elementa mundi, & non secundum Christum, De quo & Canones extant iuris Canonici, quorum hæc verba sunt: Consuetudinē laudamus, *Distinct. 8. & 11.* eam tamen, quæ contra fidem Catholicā nihil vsurpare dignoscitur. *cap. Consuetud.* Quare illi tantum ritus illæq; ceremoniæ bonæ seruari debent, quæ in populo

Christiano vnicā & veram fidem sincerumq; cultum Dei, concordiam, caritatem, & veram atque Christianam seu religiosam pacē ædificant. Siue igitur ab Episcopis, siue à Concilijs Ecclesiasticis, aut à quibuscunq; autoribus alijs extiterint, aut introductæ sint, de eo simpliciores laborare non debent, neque hoc moueri aut perturbari, sed quia bonæ sunt, ijs ad bonum vti, atq; hanc solam regulam in his obseruare, vt semper in ijs tantum quæ diuina sunt, maximam fiduciam suam collocent, & vnicum præcipuūq; perfugium in his sibi constituent, omniq; diligentia caueant, ne ceremonijs talibus, ab ijs quæ omnium maxima sunt, & quibus religio fundatur, atq; ita à rebus ipsis abducantur. Diuinæ enim & salutares res illę, per omnia, omnibus omnium hominum rebus anteponi, & illis solis alligari conscientia debet. Dominus enim ipse Væ proclamat senioribus Iudæorum, qui traditiones suas mandatis diuinis, & quę minora sunt

pouo-

Math. 23.

Luc. 11.

potioribus præferebant, Vos omittitis, inquit, quæ sunt in lege grauissima, iudicium scilicet, misericordiam & fidem, hæc oportebat præstare & illa non omittere.

Quomodo & hodie apud nos multi ex veteribus ritibus, & consuetudine introductis, quantum fieri, & decenter fieri potest, seruantur, quales sunt ieiuniorum & feriarum dies certi, matutina, id est, conciones matutinae, vespertini cōuentus, Dominicæ, festi dies, illiq; eximiarum feriarum dies, qui consecrati sunt celebrationi operum Christi, Natiuitati, cruciati- bus, resurrectioni, etc. itémq; memoriae sanctorum hominum, vt virginis Mariæ, Apostolorum, aliorumq; sanctorum, & eorum sanctorum præcipue, de quibus in sacris literis mentio fit : & hæc quidem omnia propter verbum Dei & cultus diuini causa, propterq; gloriam Dei à nobis fiunt.

Et quanquam nostri non omnes ritus æquè seruant cum alijs Ecclesijs,

id quod & fieri non potest, & non est
 necesse fieri, vt omnibus in locis Chri-
 stianorum conuentuum vnæ & eadē
 ceremoniæ vsurpentur, Non tamen
 vlli bonæ & piæ constitutioni repu-
 gnant, seseve opponunt, neq; ita ani-
 mati sunt, vt ceremoniarum causa dis-
 sidia vlla commouere velint, etiamsi
 aliquæ non admodum necessarię esse
 iudicarentur, modo Deo & cultui at-
 que gloriæ huius non reperiantur cō-
 trariæ, & quæ veram in IESVM Chri-
 stum fidem, quę sola iusticiam conci-
 liat, non deminuant.

Et si hoc loco, & hac in parte, ne
 hoc quidem silentio præteritur, quod
 scilicet nullo modo deceat multis su-
 peruacaneis & grauibus traditioni-
 bus, quales Mosaicæ illæ sub lege fue-
 runt, populum onerare. Hoc enim
 Apostoli fieri prohibuerunt, sicut de
 hac re S. Petrus quibusdam dicebat,
 Act. 15. Quid tentatis Deum, imponendo iu-
 gum ceruicibus discipulorum: Item,
 Gal. 5. Ne, inquit Paulus, seruitutis iugo de-
 tineamini. Qua de causa & grauiter
 Chri-

stus in Scribas inuectus est, cum dicit: Væ etiam vobis Scribis, oneratis enim homines oneribus, quæ ferri vix possunt. Luc. 11.

Docentur & hoc agnoscere homines, traditiones humanas non complecti legem perpetuam & immutabilem, sed quemadmodum iustis de causis ab hominibus instituuntur, ita etiam iustis & grauibus de causis, & re ita postulante, violari, abrogari, atque mutari sine vlllo peccato posse, de exemplo etiam Apostolorum, qui à senioribus tradita transgrediebantur, quando illotis manibus comederant panem, neq; eadem cum alijs ieiunia seruabant, & tamen hoc modo nullius peccati culpam contrahebant, Math. 15.
Mar. 7. Itémq; de exemplo primæ & sanctæ Ecclesiæ, cui Apostoli & Synodus Act. 15. vniuersa per Spiritum sanctum hoc mandatum imponebant, vt abstinerent ab esu eorū quæ idolis sacrificabatur, & sanguinis, & suffocati, postquam tamē causæ & occasiones, propter quas hoc decretum extiterat, in-

teriecto tempore evanuerunt, etiam hæc Apostolica constitutio exoleuit. Neq; in his scandalum improborum qui hac re offenduntur curari decet, sicut Dominus dicit, *Dimitte eos, sunt cæci & cæcorum duces.* Et contra hoc diligenter cauendum, ne parvulis scandalũ detur, libertatis Christianæ temeraria, proterua, & peccatum cõplectente, vsurpatione. Nam hoc etiam dicit Dominus: *Væ homini, per quem venit scandalum.*

Matt. 15.

Rom. 14.

1. Cor. 8.

Matt. 18.

Quod si verò in traditionibus & ritibus externis dissimilitudo aliqua & innoxia diuersitas in Ecclesiasticis conuentibus reperiatur, omnino nemo tam imperitus harum rerum esse debet, vt hac de causa offendatur eo, aut scandalum ex alijs contrahat, aliosq; hoc nomine contumelijs afficere aut lædere, aut sectarum etiam & factionum autor esse velit, cum nunquam vbiq; vna & eadem Ecclesiastica hac in parte constitutionis forma fuerit, neq; hodie etiam sit eadem, id quod & in Iuris Canonici libris, his verbis

verbis refertur: scit S. Romana Eccle *Distinct.*
 sia, quod nihil obsunt salutem creden- *12. cap.*
 tium, diuersæ pro loco & tempore cō- *scit.*
 stitutiones vel consuetudines, si il-
 lis Canonica non obsistat autoritas.
 Vnumquę potius orthodoxum
 contentum esse decet suāq; conscien-
 tia acquiescere in eo, si videat Chri- *Philip. 2.*
 stianos vnum Christi spiritum habe- *Ephes. 4.*
 re, & veram sententiam huius consen-
 tientibus animis, vnāq; & eandem
 doctrinam in omnibus his rebus &
 fidei capitibus tenere & sequi. Qui e-
 nim hunc Christi spiritum non ha-
 bet, is non est Christi, sicut Apосто- *Rom. 8.*
 lus testatur, quascunq; etiam, seu cu-
 iuscunq; generis ceremonias aut con-
 stitutiones vsurpet. Quicunq; igitur
 Christi sunt, ab ijs debetur hoc, vt in
 rebus talibus omnibus sicut vnus
 corporis membra, inter se vnus alte-
 rum in caritate sustineat & ferat, abs-
 que qua nulla res prodest quicquam, *1. Cor. 13.*
 secundum sententiam doctrinæ
 Apostolicæ.

*De Politica potestate, seu magi-
stratu Politico.*

AMplius ex sacris literis docetur, politicum magistratum esse ordinationem diuinam, & à Deo constitutum, qui & à Deo originem suã ducat, & efficacitate præsentia & auxiliij huius perpetui conseruetur, ad gubernandum populum in ijs rebus quæ ad hanc in terris & corporis huius vitam pertinent, qua re etiam ab illa spirituali rei Ecclesiasticæ gubernatione discriminatur, De quo extat *Rom. 13.* gloriosa Pauli sententia, Non est potestas nisi à Deo, & quæ est potestas, à Deo constituta est. Secundum hæc igitur, omnino hoc scire, agnoscere, & meminisse debent omnes illi, qui hac potestate præditi munera publica gerunt, cuiuscunq; etiam generis sint ex magistratum ordine, quod sint vicarij Dei, & loco huius, Deũq; omnium ipsorum, sicut & ceterorum hominum vniuersorum, supremum Do-

Dominum & regem esse, cui tandem
 de ordine in quē collocati sunt, de quibus
 terris suis, & vniuersa gubernationis
 suę administratione, die nouissimo ra-
 tiones ipsos reddere oporteat, de
 quo in libro sapientię & alibi, disertè *Sap. 6.*
 scriptum est. Cūque locum Dei in ter-
 ris administrent, & vicarij sint ipsius,
 par est eos etiam conformare se ad e-
 xemplum superioris Domini sui, se-
 quendo eum & imitando, & ab hoc
 misericordiam & iusticiam discendo.
 De his igitur huiusmodi fit institutio,
 Qui cum potestate sunt, debere esse
 erga alios beneficos, secundum id
 quod Christus dicit, Qui potentes *LUC. 22.*
 sunt appellantur domini benigni, seu
 benefici, & muneris sui ratione ad
 hoc eos peculiariter obligari, cura-
 tionemque hanc ipsorum esse propriam,
 vt iusticiam, pacem, omnisque generis
 bona, ex his quę sunt huius temporis,
 in populo, sine respectu personarum,
 excolant, & subiectos pacificos suos
 iura, facultates, vitam, & corpora ho-
 rum protegant & defendant, aduersus

eos qui hæc violāt, in hæc grassantur
& damnis malisve hæc afficiunt, itēq̃
contra Turcarum iniustam vim, vna
cum alijs qui hoc agūt, defensionem
eis præstent, atq̃ ita Domino Deo in-
feruiant, in eo, vt non frustra gladium
gerant, sed fortiter, animose & fideli-
ter eo vtantur, ad voluntatem & ope-

Psal. 82. ra Domini cum hoc perficiēda, Inde
Ioh. 10. tales in sacris libris dñj, à sancto autē
Rom. 13. Paulo ministri Dei appellantur, Ma-
gistratus, inquit, minister Dei est in
tuum bonum, qui mittitur, vt Petrus
1. Pet. 2. dicit, ad vlciscendum qui mala, & or-
nandum eos qui bona faciunt.

Cum autem magistratus non tan-
tum sit potestas Dei eo modo, quo
scriptura Ethnico etiam magistratui
hoc tribuit, sicut Christus Pilato dice-
Ioh. 19. bat, Non haberes potestatem in me,
nisi tibi data esset ex loco qui supra
est, sed Christianus magistratus con-
fors etiam, quasiq̃ minister, & præci-
puè quidem, esse debet potentię agni
IESV Christi; quem Deus in nostra
natura dominum Dominorum & re-
gem

gem regum fecit, vt reges terræ, qui *Apoc. 1.*
olim ethnici fuerunt, sub imperium *et 19.*
agni venirent, & Ecclesiæ deferrent *1. Tim. 6.*
gloriam suam, & nutritores huius fie-
rent, id quod compleri tum cœpit, *Esa. 49.*
quando religionem Christianam re-
ceperunt, & sub arbore sinapis, quæ si *Math. 15.*
des est, nidos sibi fecerunt. Hac igitur *LUC. 13.*
de causa Christianus magistratus ta-
lis peculiariter docetur, vt hæc gloria,
& parte potentia suæ ea, quam cum
agno cōmunem habet, recte vtatur,
& hanc Satanæ & Antichristo ne
prodat, nisi in bestiam illam aut horri-
bile animal illud, quod meretricem
gestat, conuertí velit, Néve pudeat
eum nominis I E S V Christi Domini
nostri, & vt hoc munere suo veritatē
sancti Euangelij ornet, portas verita-
ti vbicunq; potest aperiat, ministrorū
& populi Christi defensor sit, Ido-
latriam ac Tyrannidem Antichristi-
ne approbet, quantum in ipso est,
multo minus eam sequatur, etiam si
hac de causa mali aliquid ipsi perpe-
tiendum esset, Atque ita coronam

suam coram agno deponat, eiq; vnâ
 cum spiritualibus regibus & sacerdo-
 tibus Ecclesiæ sanctæ, hoc est cum o-
 mnibus fidelibus, & ad vitam æternā
 vocatis Christianis, inseruiat, Ad quā
 rem & Psalmus secundus magistra-
 tus hortatur, Cuius sæpè se commo-
Psal. 2. nefacere debēt, vbi sic habet: Et nunc
Esa. 1. reges intelligite, & erudimini qui iu-
 dicatis terram, seruite Domino cum
 timore, & lætamini cum tremore. Ex
 his sequitur & concluditur argumen-
 tando, Quicumq; ordinaria hac pote-
 state Dei & agni, cum patientia in re-
 bus aduersis suis tam ad dextram quā
 sinistram, eo modo quo dictum est
 vtuntur, eos pro hac re & opera sua
Psal. 82. luculentam & immēsam mercedem,
Sap. 6. benedictionemq; diuinam in terris,
 atq; etiam in altera vita, per fidem in
 Christum, percepturos esse, & contra
 super malos illos ferinos sanguinisq;
 sitientes, qui non agunt pœnitentiā,
 horribilis vindictæ pœnas in hac vi-
 ta, & postea in æterno supplicio ven-
 turas esse.

Ad

Ad hæc, docetur etiam populus de suo officio, & re ipsa verbo dei eo adigitur, vt vniuersi & singuli, in omnibus, quæ Deo tantum non sunt contraria, eminenti potestati subiectionem præstent, primum Regiæ Maiestati vestræ, postea omnibus magistratibus, & qui cum potestate sunt, in quibuscunq; etiam muneribus sint collocati, siue ipsi per se boni viri sint, siue mali, itémq; omnibus ministris & legatis horum, & vt eos reuerentur, colant, & quæcunq; eis iure debentur, ea omnia vt præstent, etiam honorem eis, tributū, vectigal, & similia alia, ad quæ pendenda obligantur, vt præstent & pendant. Quæ verò ad hominum animas, fidem & æternā salutem pertinet, de his idem populus docetur, debere eum nemi- Matt. 22. ni plus obedire quam Deo, sed huic soli & vnico Deo, & sancto verbo eius, omnium maximè & præcipuè, secundum illud, quod Dominus mandat, Date Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & Deo quæ sunt Dei. Quod si aliquis

conaretur aliquos ex hac vera Christianáq; sententia & ratione deijcere, ibi exemplum Apostolorum sequi illi deberent, qui firmo & intrepido animo Magistratui & consilio Hierosolymitano ita respondebāt: Oportet Deo plus obedire quam hominibus. De quo & patrum veterum, & iuris Canonici sententia extat, vbi sic scribunt, & sunt hæc S. Hieronymi verba: Si Dominus (vel magistratus) ea iubet quæ non sunt aduersa sanctis scripturis, subiiciatur Domino seruus: Si vero contraria præcipit, magis obediat spiritus quam corporis Domino: Et aliquanto inferius, si bonum est quod præcipit imperator, iubentis exequere voluntatem, si malum, responde, Oportet Deo magis obedire quam hominibus.

*Causa 11.
Quest. 3.
ca. Si Dominus.*

De Sanctis hominibus, & horum cultu.

DE sanctis hominibus docetur, primum, quod nemo inde usque ab initio mundi operibus aut actionibus pijs suis, aut vnquam fuerit, aut nunc sit, aut futurus sit sanctus deinceps, usque ad finem mundi, secundum vocem Moysis, fidelis serui Domini, quando ad Dominum exclamabat, Domine, coram te nemo est innocens, Exod. 34. id est sanctus. Et in libro Hiob scriptum est, Quid est homo vt immaculatus sit, & vt iustus appareat (scilicet coram Deo,) natus de muliere? Ecce inter sanctos eius nemo immutabilis, & cœli non sunt mundi in conspectu eius, Quanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem. Et scriptura sacra disertè testatur, per omnes libros suos, omnes homines, statim ab ortu suo, natura esse peccatores, neque esse, Eph. 2. Psal. 14. & 52. Rom. 3. neque fuisse quenquam, qui à se, & ex

se, iustus & sanctus esset, sed omnes à Deo declinarunt inutilésq; facti sunt, & nullius omnino precij. Quod autem aliqui sancti Deoq; accepti facti sunt, id eis sine vlla dignitate aut merito ipsorum ab eo qui solus sanctus est, conciliatum est, Deus ipse, ex mera gratia & ineffabili opulencia bonitatis suæ, eò eos destinavit atq; perduxit, vt essent electi & vocati, per Christum redempti, per sanguinẽ eius mundati & consecrati, à Spiritu sancto vncti, per fidem in Christum iusti & sancti redditi, & laudabilibus virtutibus, bonisq; & Christianam professionem decentibus actionibus seu operibus exornati, quorũ multi qui vitam suam cursumq; in his confecerunt, iam æterno gaudio in cœlo, vbi Deus suos coronat, per gratiam donati sunt & affecti. Ex his etiam aliquos Deus peculiari quadam gratia sua, diuinisq; donis, ad ministeriũ publicumq; & commune bonum Ecclesiæ, affecit, quales fuerũt Patriarchæ, Prophetæ, alijsq; sancti patres: Item,

Apo-

Apostoli, Euangelistæ, Episcopi, & ^{Eph. 4.}
 multi Doctores & pastores, atq; alijs ^{1. Cor. 12.}
 etiam excelsi, raræq; præstantiæ, & spi-
 ritu instructissimi homines, quorum
 memoria, laborum monumenta, &
 commoda quæ præstiterunt, vsq; ad
 hodiernũ diem in sacris literis & Ec-
 clesia extant & durant.

Inprimis autem & creditur, & pro-
 fitendo celebratur, de sancta Maria ^{Luc. 1.}
 virgine, quod sit filia stirpis Regiæ ex
 Domo & familia Dauidis illius cari
 famuli & amici Dei, Et à Deo patre
 delecta, & benedicta, à Spiritu san-
 cto cõsecrata, præq; alijs sexus huius
 visitata & sanctificata, Etiam mirifica
 gratia virtutèq; Dei repleta, in hunc
 finem, vt re ipsa veraq; mater Domini
 nostri IESU Christi filij Dei fieret, ex
 qua naturã nostram assumere digna-
 tus est, quodq; sit vera, casta, pura vir-
 go, omni tempore, ante partum, in
 hoc, & post hunc, & per carissimum
 suum & Dei viuentis filium, precio
 mortis, & sanctiss. sanguinis ipsius
 profusione, care redempta & sanctifi-

cata, atque à sancto spiritu per fidem vna carissima consors Christi reddita, excelsis donis, nobilibus virtutibus, bonorúmque operum actionibus exornata, præ cæteris beata celebrata, certissimáque cohæres facta vitæ æternæ.

Quomodo & nostri, sicut homines Christianos facere par est, consecratos ei dies festos, memoriámque huius, ad laudem & gloriam Dei celebrant, piás Christianásque de ipsa cantilenas componunt & decantant, magnásque res illas, quibus Deus ipsam præ alijs affecit, cum voluptate, & studiose, & ad sese confirmandos, commemorant, partámque salutem generi humano simul sibi vniuersis congratulantur, & gratissimis animis prosequuntur, & cū vniuerso populo Christiano beatam eam confitentur atque profitentur, Deum propter hæc omnia laudant, eiúsque virginis vitam sanctam, & bonos mores pro viribus fideliter sequuntur & imitantur, quódque ipsa mandat ministris nuptialibus, re ipsa

ipsa exequuntur, & cum ipsa semper in cœlo esse expetunt. Atq; hæc quidam omnia de sacrarum literarum sententia.

Ita etiam instituitur Ecclesia, neminem debere sanctos homines, nedum imagines horum, ita ut Deum colere, eoque cultu hos, animiq; affectione, quæ soli & vnico Deo tantum debentur, venerari, atq; in summa nullo modo, diuino cultu eos afficere, aut huc his tribuere, Deus enim per Prophetam Esaiam dicit, Ego Dominus Deus tuus, hoc est nomen meum, Non dabo honorem meum alteri, neq; gloriam meam simulacris. Esa. 42.
& 48.

Sic verò docetur sanctos rectè colli, ut populus certis diebus definito tempore ad cultum diuinum conueniat, beneficiâq; Dei quæ sanctis hominibus, & per hos in Ecclesiam suam contulit, in animum reuocet & commentetur, atq; simul de uocatione ipsorum, seu loco quem tenuerunt, doctrina, fide, vita, pietatisq; exercitijs, & ultimo vitæ exitu, se commune-

faciat, quo in eadem veritate per verbum Dei quasi exedificetur, Deumque pro his & nomine horum celebret, & gratias ei agat, vtilis, & à superstitione puras cantilenas de ipsis accinat, & ad similem obedientiam, imitationemque fidei, operumque & actionum in ipsis pietatem, sanctitatem et honestatē sese exuscitet & incitet, Deumque inuocet, vt largiatur ei consuetudine & societate horum frui : tam hic gratiæ tempore, quam deinceps in æterna gloria. Quæ vniuersa breuibus verbis bellè comprehensa sunt in Epistola ad Hebræos, vbi dicitur: Memores estote ducentium vos præeundo, qui locuti sunt ad vos sermonē Dei, quorum vitæ cursus exitum, animo reputantes, fidem ipsorum imitemini.

Hebr. 13.

Sicut autem contradicitur ei rei, vt Deo debitus honor sanctis tribuatur, ita nullo etiā modo permittitur, vt honor agni Christi Domini nostri, & quæ propria sunt huius, eique soli debentur, atque ad proprium verumque naturæ ipsius sacerdotium pertinent, in illos

illos transferantur, hoc est, ne ex ipsis
 & ijs cruciatibus quos perpeffi sunt,
 redemptores aut merita in hac vita, in
 cœlo autem ne aduocatos, interces-
 sores & mediatores faciamus, néve
 hos inuocemus, & non tantum hos,
 sed ne sanctos quidem Angelos, cum *1. Tim. 2.*
 non sint Dñj, vnicus enim tantum re-
 demtor est, semel hic corpore & san-
 guine suo morti traditus sacrificādo, *Hebr. 9.*
 vnicus etiam tantum aduocatus, no- *1. Tim. 2.*
 strum omnium benignissimus Do- *1. Ioh. 2.*
 minus.

Non autem ij tantū sancti creden-
 di, & agnoscendi, qui antecesserunt
 nos, & in Domino obdormierūt, atq;
 iam inter gaudia habitāt, Sed & ij qui
 vt semper in terris fuerunt aliqui, ita
 iam etiam in terris viuunt, Tales sunt
 omnes veri & pñj Christiani, vbicun-
 que etiam illi. locorum aut terrarum,
 hic aut ibi, & inter quoscunq; popu-
 los vitam degant, qui per baptisma in
 nomine Domini sanctificati sunt, &
 vera in filium Dei fide donati, diuinæ
 caritatis et dilectionis affectu inter se

mutuo incensi flagrant, quicq; iustificationem Christi agnoscētes, & hac, & absolute à peccatis, & sacramento corporis & sanguinis Christi communicando vtuntur, omnibúsq; pijs & professionem Christianam decentibus pietatis exercitijs diligenter student, Quomodo & Apostolice tales Christi fideles, qui adhuc in terris in conditione mortali obuersantur & peregrinantur, sanctos appellant: Vt, vos estis genus selectū, Regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitus. Itē, salutant vos omnes sancti, Item: salutate omnes qui ducūt vos pręeundo, & omnes sanctos, hoc est, omnes fideles Christianos.

1. Pet. 2.

2. Cor. 13.

Hebr. 13.

Hac de causa docetur, quod Christianos vniuersos, præ cæteris populis, intimi cordis amore & fauore prosequi, & cum opus est, de amoris affectu ministeria nostra eis præstare, eisq; commodare debeamus, Cum ijs vero qui veritatem Christi diligunt & sequuntur, coniunctionis sanctæ necessitudinem colendam, optimæ
affe-

affectionis fiduciam de his cōcipien-
dam, propter Christum eos honorifi-
cè habendos, debitam reuerentiam
eis de affectu caritatis Christianæ ex- Rom. 12.
hibendam, atq; in omni bono procu- Gal. 6.
rando officijs et ministerijs nostris, vt 1. Cor. 12.
eis commodetur, studendum, & pre-
ces eorum pro nobis expetendas
esse.

Aberrantes autem, & peccatis affe-
ctos Christianos, amanter & huma-
niter corrigēdos, commiserationem
eis impertiēdam, placido in dilectio-
ne animo hos, ita vt decet, tolerādos,
ad Deum pro his intercedendū esse,
vt in viam salutis eos reducere velit,
quo sanctum Euangelium propage-
tur, & gloria Christi in omnibus cele-
bretur & amplificetur.

CAPVT XVIII.

De Ieiunio.

DE vero Christianoq; Ieiunio do-
cetur, quod sit externa, venera-
tionemque complectens fidei actio,

quæ corpore ad abſtinentiam exercendo, vna cum precibus & eleemoſynarum largitione fiat, & ſoli Deo debeat, quòdque hoc inter Chriſtianos, pro eo vt vires ſinunt, & res rationeſque poſtulant & concedunt, in vnaquaque communitate, tam vniuerſorum quam ſingulorum, quocunq;

Math. 6.

tempore fiat, abſque hypocrifiſi & ſuperſtitione præſtandum ſit, ſicut teſtantur ſacræ literæ, & Paulus de eo inter alia ſic ſcribit, Præſtemus nos quales miniſtri Dei ſolent, in ieiunijs.

2. Cor. 6.

Et Chriſtus dicit, Tum ieiunabunt.

Luc. 5.

Atque iterum Paulus alio loco, vt vacetis ieiunio & precibus. Non autem in delectu cibi quo aliquis vtatur, poſitum eſt ieiunium, ſed in moderato cibi uſu, & exercendo cohercendoque & ſubigendo indomitam carnem coram Deo, Inprimis autem in ſpiritu & corde res eſt poſita, quomodo, quæ de cauſa, quove conſilio aut propoſito aliquis ieiunet.

Quomodo autem & qua ratione pijs, ſalutare Deoque placens ieiunium exer-

exercere, & contra, quando non ieiunare, sed cauere etiam ne ieiunent, debeant, apud prophetam est, & à Christo manifestè docetur. Quid de delectu et discriminationibus ciborum sentiendum sit, vnusquisq; de doctrina Christi discere debet, vt hoc modo quicquid in hac parte implicatio- num est, tollatur atq; decidatur. Conuocato autem ad se populo Christus sic dicit, Audite & percipite, quicquid in os ingreditur, non polluit hominem, sed quod ex ore egreditur, id hominem polluit, id est reum facit. Item, de doctrina Apostolica, cuius verba sunt huius sententię, Nā persusum habeo in Domino IESU, nihil esse impurū per se, sed ei tantūm qui pro re impura aliquid habet, eam rē impuram fieri: Quod si verò cibi tui causa perturbatur frater tuus, nō amplius secundum caritatem ambulas; Nolito perdere cibo tuo eum, pro quo Christus mortuus est. Neque enim regnum Dei cibus est aut potus, sed iusticia & pax & gaudiū in Spiritu sancto.

Esa. 58.

Math. 6.

Math. 15.

Mar. 7.

Ro. 14.

Sunt quidem Christiani hac in parte legibus soluti, ita tamen, ne imbecillioribus sint scandalo: ideò addit Apostolus, Omnia quidē pura sunt, sed malū est hominī si comedit cūm
 1. Cor. 8. offensione alterius, & alibi scribit: Cibus non commendat nos Deo: neque enim si comedamus, meliore loco propterea sumus futuri, aut detiore, si non comedamus.

CAPVT XIX.

De Vita Cælibe & Coniugio.

DE conditione vitæ cælibis, virginitate & viduitate, docetur, in vniuscuiusq; arbitrio esse positum, deligere eam sibi, aut repudiare, Legis enim modo de his à Deo hominibus nihil est mandatum, neque res ab hoc instituta, & contra etiam non prohibita: qua de causa nemo contra voluntatē suam eò adigi debet, neq; inde repelli.

Ad Ecclesiam autem & certos homines

mines, atq; in primis ministros Ecclesie quod attinet, nostri ab initio docuerunt, & nunc docent, primum, Donum castitatis peculiari benignitate Dei, & S. spiritus, & olim donatum fuisse, & hodie etiam aliquibus ad singularem usum & commoda Ecclesie donari, sicut manifesta Christi oratio testatur: Hoc verbum, inquit, id est, *Mat. 19.* ut sine coniuge aliquis aut cœlebs maneat, non capit vnusquisq; sed n̄ quibus hoc datū est. Et S. Paulus etiam *1. Cor. 7.* & collocat & celebrat hoc inter peculiaris dona, & ad quod peculiariter vocantur aliqui. Atq; insuper testantur hoc exempla quorundam ex Prophetis, Apostolis, itemq; S. Iohannis, atq; multorum Ecclesie ministrorum ministrarumq;.

Secundo loco docent hoc donū non existere de carne & sanguine: nam quæ inde est in hoc genere inhabilitas, eam Dominus distinguendo hinc remouet & separat: sed de spiritu zelota, cui gloria Dei propriaque & proximi salus, atque ministerium

etiã Ecclesiã, ex animo curæ & cordi est, atque hac de causa à coniugio sua sponte abstinet: Ideò dicit Dominus: qui ipsi se castrarunt propter regnum cœlorum, id est, qui tales sunt, vt possent esse coniuges, omittunt tamen & abstinent, propter intimi cordis affectionẽ & amorẽ erga Deum & verbum huius, voluptatẽq; & lætitiã quam inde percipiunt, p̄r̄q; hoc donum Spiritus, cuius virtus & potentia naturæ motus superat: tam Spiritus quàm corporis puritatem conseruant, etiamsi non sit res hæc expers ipsis laboris & difficultatum, quemadmodum & Christianis hominibus omnibus alias etiã suaues res, viteq; cõmodas, verbi causa, amicos, opes, & pecuniam, nõ parum sit opus & difficile dimittere, vsuq; earum carere.

Tertio, cœlibem vitam verò consilio piãq; sententia deligendam & sumendã esse, id est, Non hoc fine aut consilio, quod sibi aliquis aut alteri remissionem peccatorum & vitam
 æter-

Matt. 10.

Luc. 18.

æternam, atq; ita salutem ipsam hoc modo promereri aut cōciliare velit, nulla enim hoc continentia aut castitas, vlláve humana actio aut virtus alia mereri potest, sola tantum vnigeniti filij Dei Domini nostri IESV Christi innocentia & mors, hæc præstat & perficit.

Non etiam cum tali sententiã resuscipienda, vt propter hoc donum, sacro Ecclesiæ ministerio dignitas aliqua accedere existimetur, aut cœlibum in hoc ministerio operæ, merito & dignitate ijs quas mariti præstant præferantur: Sed sicut Dominus dicit, propter regnum cœlorum vt suscipiatur, hoc est, vt is qui propter donum indicatum ad cœlibem vitam idoneus est, hic igitur vt minore cum impedimẽto faciliusq; & expeditius & maiori cum ocio, atq; cōmodius, Ecclesiæ sacrísq; conuentibus ad salutem opera sua inseruire possit, atq; ita eiusdem salutis quam ipse per Christum partam habet, cuiusq; vt particeps sit per fidem ei gratis ex gratia

datum est, & in qua se seruat & custo-
 dit: huius igit̃ salutis vt minister ex-
 peditior esse alijs possit, cum certum
 sit à coniugij conditione multa im-
 pedimenta, multasq; curas, & quie-
 tem necessariã turbantia multa obij-
 ci: & hoc est quod Paulus dicit: Ve-
 lim vos curarum talium expertes es-
 se, qui cœlebs est, sollicitus est de ijs
 quæ sunt Domini, quomodo placi-
 turus sit Domino. Itē: Existimo hoc
 bonum esse propter vrgentem ne-
 cessitatem. Item, Ad id quod decet,
 & assiduitatem præstandam, inser-
 uendo Domino sine distractione.
 Et suprà Domini vox citata est, cum
 dicit, esse, qui propter regnum cœlo-
 rum abstineãt. Et S. Paulus, Qui non
 dat nuptum, melius facit.

Qua de causa docetur, omnes eos
 qui hoc vitæ genus sua sponte sibi su-
 munt & deligunt, hoc summo studio
 agere debere, vt in tali vita singula-
 ri cum contentione, seriõq; pietatem
 exercent, & sancti sint, sicut Paulus
 præcipit, tam corpore quàm spiritu,
 actio-

actionumque honestate, & Christianam professionem decentium occupationum laboribus, inseruiendoque Ecclesiæ, & ministeria sua præstando ægrotis & egentibus membris suis, alijs præluceant.

Hoc donum & propositum taliũ, qui se ita hac in parte Deo cõsecrant, pietatisque exercitium ipsorum tale, nostri commendant, & in hac re suadenda fidem suam præstant: sed suadent, vt diximus, non cogunt, quod & Paulus facit, qui scribit, de virgibus mandatũ Domini non habeo, 1. Cor. 7. sed profero sententiã meam, qui hac misericordia affectus sum à Domino, vt fidus sim. Bonum esse existimo homini esse talem, & concludit hoc modo: Beatior est, si talis, id est cœlebs maneat, quàm si nubat, secundum meam quidem sententiam: videor autem & ego spiritum Dei habere. Quomodo & ijs qui tales sunt, præ cæteris benignæ & peculiare promissiones factę sunt, et singulariũ compensationũ, nimirũ quod labori

Sap. 3. præclaro merces etiam ampla repen-
datur, & neminem quicquam Domi-
ni causa gratis dimissurum, vt verbi
causa domum patrem, fratrem, ita e-
Matt. 19. tiam vxorem, etc. quod Apostoli fe-
cerunt.

Præterea docetur, vt qui hoc do-
num à Deo acceperunt, atque in hac
parte spectati exploratiq; Domino
& Ecclesiæ sua sponte inseruiunt, hi
igitur vt hoc donum vna cum reli-
quis donis magnifaciant & diligen-
ter custodiant, ne vllis cupiditatibus
malis vllarumve occasionum illece-
bris, id amittant.

Quod si tamen fortè bonum ali-
quem fidelémq; & diligētem virum,
eiusmodi tentatio inuaderet, vt à libi-
dinum ardore & facinore sibi metue-
ret, nemini tum laqueus tenditur, aut
conscientiæ periculum struitur, sed ta-
lis qui est, ad consilium seniorum &
Ecclesiæ præsides, qui spiritum Dei
habent, ablegatur, vt omnia ordine,
decenter, cum exempli honestate &
omni consideratione habita, in Ec-
clesia

clesia fiant. Tum verò, si his ita factis, vitæ genus legitimè mutat, non peccat ille, cum pareat sancti spiritus cōsilio, & Ecclesia sancta hanc ob causam contemnere eum non debet, neque ministerium ipsius minoris facere: si tamen hac de causa contemneretur, quod sine peccato ab Ecclesia fieri nō potest, omnino ei melius fuerit, animā eum suam hoc modo conseruare, etiā si ex vulgo tantum Christianorū vnus manere deberet, quàm cum peccato in ministerio persistendo hanc perdere & damnare.

Etsi autem ad exemplum primæ Ecclesiæ propius accedere videtur, vt digni & honesti mariti ad animarum in Ecclesia curam deligantur, quam ijs, qui antea cœlibes in ministerio Domini operam nauarunt, vitæ generis mutationem permittere, A nostris tamen, sicut salus Christiana, ita etiā ministerij Ecclesiastici dignitas, sanctitas & virtus, neutro ex his vitæ generibus, neq; cœlibe neq; coniugij conditione, fundatur, neq;

præter illam vnicâ, quæ in cœlibem vitam cadit & à spiritu sancto prædicatur commoditatem, opportunitatémq; in hac re aliud quicquam queritur & spectatur, vt supra.

Posthæc consequenter de coniugio sic docetur, talis vitæ conditionem, etiãsi multas difficultates, pœnasq; & maledictiones habet, quibus post lapsum hominis & genus humanum, & ordo hic, premitur, sic tamen sanctam Deoq; acceptã esse, ideo quod Deus ipse initio eam instituerit, & postea Christus Dominus eam consecrauerit, atque in ijs qui ipsius sunt, quotidie consecret, adeo quidem, vt & liberi horũ sancti sint, atq; præter hæc, peculiariter ei à Deo factas singulares promissiones atq; benedictiones habeat, quæ sacris literis sunt cõpræhensæ. Inde igitur veri Christiani omnes scire debent, quicumq; hoc genus vitæ, ita vt decet diligunt, rectoq; consilio huic se & tradunt, & in hoc versantur, eos nõ tantum non peccare, sed id quod Deus

velit

1. Cor. 7.

velit, cum bona conscientia facere & peragere, atq; in vitæ genere versari eiusmodi, ad quod Deus peculiari- ter aliquos vocet, & eidem hos Do- mino seruire, cui & cœlibes seruiāt.

CAPVT XX.

De tempore gratiæ.

ET post & inter omnia doceñ de tempore gratiæ, & visitatione paterna, vt discant considerare homi- nes, ætatis tempus omne, quod in hac vitæ degunt, à Deo ipsis vt gratiæ sit tempus concedi, intra quod Do- minum & Deum ipsorum, gratiamq; & misericordiam huius, vtq; ab eo di- ligantur, quærant, & hoc modo salu- tem hic suam in Christo consequan- tur, cuius & Apostolus in concione sua, quam Athenis habuit, mentio- nem facit, cum dicit, definiuit homi- Act. 17. ni Deus tempora, quæ præuidēdo cō- stituit, & limitibus pactis circumscri- psit habitationes eorū, ad quærendū Dominū, si fortè palpando inuenire

eum possent. Et per Prophetam E-
Esa. 49. saiam dicit Dominus, In tempore pla-
 cito exaudiui te, & in die salutis auxi-
2. Cor. 6. liatus sum tibi. Ecce nunc, inquit Pau-
 lus, tempus est acceptum, ecce nunc
 dies salutis. Itaq; sine intermissione
 populus admonetur, vt, dum in ter-
 ris viuunt, recte q; valent, & tempus
 gratiæ à Deo cōcessum inter manus
 præsensq; habent, veram pœnitentiã
 agant, vitæ emendationem instituãt,
 cum Deo se reconcilient, conscien-
 tiam per fidem in Christum erigant,
 per ministerium Euangelij in Eccle-
 sia pacatam hanc reddant, atq; hoc se
 confirmēt, quod Deus ipsis propter
 Christum sit propitius, omniãq; pec-
 cata remittat. In hac igitur oblata gra-
 tia quando sunt cōfirmati, se q; ad sta-
 biliendam seu confirmandam voca-
 tionem suam in bonis operibus fide-
 liter exercēt, tandem etiam cum cer-
 ta spe salutarē exitum expectare, cer-
 tōq; sibi persuadere debent, animas
 ipsorum post mortem, ita sicut pñ il-
Luc. 16. lius Lassarī animã in cœlestem æter-
 nãmq;

námq; quietem ab Angelis certo delatum iri, vt sint ibi vbi est Dominus & redemptor ipforū Christus IESVS, & postea in di. resurrectionis rursus hanc cum corpore suo coniunctum *Ioan. 12.*
 iri, ad fruendum gaudio & gloria æterna verbisq; inexplicabili: neq; enim in condemnationē, sed magno *Ioan. 5.*
 cum gaudio ex morte in vitam perumpendo transibunt. *14. 17.*

Ad tales commonefactiones vsurpandas excitat nos Epistola ad Hebræos, cum dicit, Cohortamini ipsi *Hebr. 3.*
 vos inter vos aliq; alios quotidie, quādiu durat nomen hodie, seu diei hodierni, ne quis ex vobis induret deceptio-
 ne peccati. In quietem enim *Hebr. 4.*
 ingredimur nos qui credidimus, id est, qui voci diuinę, dum tempus concessum fuit, paruimus. Contra, hoc etiam certissimè tenendum, si aliquis in peccatis virtutiq; manifestè cōtrarijs, & turpibus facinoribus pollutus, absq; vera pœnitentia & fide ex hoc mundo moriēdo decedit, huius igitur animæ non aliter quàm illius

diuitis fideiꝫ expertis hominis, certò ad infernum migrandum esse, in cuius abyſſo nulla guttula est gratiæ, atꝫ in die iudiciꝝ in auribus eius sonātem maximè omnium terribilem vocem filiꝝ Dei audiendam ei esse, qua

Matt. 25.

dicturus est, Discedite à me vos maledicti in ignem æternum, qui para-

Iohani. 5.

tus est Diabolo et angelis eius: qui enim mala perpetrarunt, prodibunt ad resurrectionem iudiciꝝ.

Itaqꝫ indefinenter instatur docendo, ne quis pœnitentiam conuersionemꝫ ad Deum suam, in senectam vsque, aut dum in morbo decumbat, differat, atque interea in peccatis, atque carnis & mūdi cupiditatibus audacter petulantiam suam exerceat, quia scriptum est, Ne dicas, Misericordia Domini copiosa expiabit peccata mea: nam misericordia & ira apud eum festinant, & supra peccatores incubabit indignatio ipsius. Ne differas cōuertere te ad Dominum, & ne protrahas diem ex die: de repente enim egredietur ira Domini, &

Eccles. 5.

& cum negliges, extirpaberis, et tempore ultionis interibis.

In primis autem periculosa res est, si quis post acceptum donum gratiæ diuinæ, inq̄ testimonio conscientiæ bonæ, cōsulto & petulanter peccat, omnēsq̄ ex intimo corde factas ad ipsum & paternas cohortationes atque inuitationes ad id quod salutare ipsi sit tempori cogitandū, & resipiscendū, contemnit & nihili facit, atq̄ insuper in persuasione de misericordia Dei audaci & cæca, & hac fretus peccat, cōfidentérq̄ ea abutiť, sinéq̄ pœnitentia vsq̄ ad extremū agona esse talis pergit, & tum primūm terroribus mortis, metúq̄ pœnarū infernarum impulsus, tam serò se cōuertere & Dei misericordiã inclamare vult, quādo seuera Dei intolerabilisq̄ iram exardescit, pœnæq̄ tanquã vehementes fluminum impetus quibus frustra resistitur, ruunt et perrumpūt: De tali igitur, quod dolenter dicimus, difficile est credere quod vera sit in eo conuersio, ideóq̄ periculum

Pro. 1.

Es. 4. 30.

est, ne compleatur in eo, quod Deus minatur per Prophetam Micheam, loco gratiæ iram Dei eum experturum, & hac vt conficiatur futurum esse. Horribili enim oratione sic dicit ille, Tunc clamabunt ad Dominum, & non exaudiet eos, sed abscondet faciem suam ab eis tempore illo, sicut & ipsi vitam egerunt continenter impiam. Imò Deus ipse dicit, etiã si clamauerint ad aures meas voce magna, tamen non exaudiam eos, Cum meam vocem audire noluerint, quando tota die expandi ad ipsos manus meas, atq; ad gratiam tempus eis spaciumq; concessi abunde. Qua de causa clamat S. spiritus dicens: Hodie si audiueritis vocem eius, nolite obturare corda vestra, sicut factum est in exacerbatione in die tentationis illius in deserto.

Secundum hæc igitur omnia, diligenter nostri atque ex fundamentis scripturæ, hortantur, vt ad auertendum metum periculi grauissimi, imò etiam ne prodat salutem animæ suæ,
vnus

Mich. 3.

Hesech. 8.

Ier. 7. &
11.Esa. 65.
& 66.

Psal. 95.

Hebr. 3.

vnusquisq; tempori hoc fidele consilium, doctrinamque necessariam sibi vsurpet, eamq; sequatur: omnino enim vehementer metuendū hoc horribile periculum, ne, quam res mercedem meretur mortis æternæ, eam igitur, ne, & meritò quidē accipiat, quicumque hoc à Deo benignè concessum gratiæ tempus temerè cōtumaciterve contemnit aut negligit, sicut & diuus Ambrosius inter alia multa, quæ in hanc sententiam variè disputat, sic etiam scribit, huius sententiæ verbis: Si quis in extremo articulo mortis pœnitentiam egerit, & absolutus fuerit: siquidem hoc illi denegari non potuit: ita discedens ex hoc corpore moritur, non audeo dicere, quòd hinc bene exeat: nō assero, neque audeo hoc affirmare aut promittere cuiquam, quoniam neminem fallere velim, cum de ipso nihil certi habeam. Nunquid dico damnabitur? Sed nec dico liberabitur. Quid enim aliud dicam nescio, Deo commendetur. Vis ergo frater à dubio liberari?

Lib. 3. De pœnitentia, qui Augustini esse putatur.

age pœnitentiam dum sanus es: si vis agere pœnitentiam dum peccare nō potes, peccata te dimiserunt, non tu illa.

Ne quis tamen desperet, docetur & hoc, Quod si etiam in extrema hora vitæ, veræ pœnitentiæ signa apud aliquem appareant, id quod raro fieri solet, (omnino enim verū est quod in Epistola ad Hebræos scribitur, *Hebr. 6.* Atq; hoc etiā faciemus, modo Deus vt fieri possit concedat,) Talem igitur & ipsum ab instructione, consolatione, absolutione, aut remissione peccatorum, non esse destituendum: tempus enim gratiæ durat quandiu hæc vita durat. Quapropter quandiu hic viuitur, par est vt cogitetur de suprâ commemorata prophetica *Hebr. 3* & Apostolica sententia, Hodie vbi audiueritis vocem eius, nolite obturare corda vestra.

In eo verò occupantur nostri, omniq; & seria cōtentione hoc agunt, vt omnes huic benigno mandato cōsilióq; pareant, & celeriter pœnitentiam

tiam agant, & priusquam sol insolitū ad modum obscuretur, & tenebris obruantur montes, depositóq; peccato, ad Deum se, vera fiducia ad eū cōfugiendo, intimiq; cordis constanti inuocatione, cōuertant, operamq; dent fidelem, à gloria vitæ æternæ vt ne repellant, sed cum Christo & Ecclesia ipsius in hac vita ad tempus, & in altera ibi in æternum viuere vt possint. Amen.

ATq; ita hæctenus Regiæ Maiestati vestræ rationes & causæ fidei, doctrinæ, Christianæq; religionis nostræ, scripto hoc informatæ sunt indicatæq;, cuius modi doctrinā nostrarum Ecclesiarum ministri vniuersi & singuli, vnusquisq; pro dono diuinitus ipsi concessio, consentientibus sententijs tenēt, vsurpant & concionantur, hancque aduersus oppugnantes, aut contrarios ei errores docendo spargentes, constanter tuentur atque propugnant, non huius mundi potentia, sed sacris literis: ne-

que tamen absque Christianam professionem decente illa moderatione in hac cōtumaciter potius quàm religiose persistunt, aut vnquam perstiterunt, sed si quid fortè in hac non rectè ab ipsis acceptum depræhendatur, idq̃ ex certis fundamentis verbi Dei: quod norma iudicij esse omnibus hominibus debet: placidè mitiq̃ spiritu, sicut fieri par est, eis indicet, parati promptique sunt, & ad hoc se nunc etiam, vt ante hac semper offerunt, quod debita cōsideratione, veraq̃ veritatis cognitione habita, eam quę meliora fundamēta habebit doctrinam gratissimis animis accepturi sint, libentèq̃ re ipsa quod corrigēdum fuerit, emendaturi.

Quapropter Sereniss. Rex Domine benignissime, Reg. M. V. de hac confessione nostra iudicium iam facere, & diligenti iustaq̃ cōsideratione habita, perpendere velit, an etiam hanc doctrinam aliquis iure & merito, vt sacrae scripturae inconsentaneam, parūmq̃ Christianā, repudiare

re condemnaréq; possit. Nos quidē ita existimamus, si quis hanc contemnere cōdemnaréve auderet, illum ipsum etiam sacram scripturam, unde excerpta est, veterésque & veros Christianos Doctores, cum quibus consentit, atq; etiam sanctam Ecclesiam ipsam, quæ ab initio, constanterq; ita docuit docétq;, condemnare eum oportere.

Atq; hinc R. M. V. benignissimè percipere statueréq; potest, an nobis doctoribúsq; nostris, parum fauentium, aduersariórúmque accusatoriæ aduersus nos delationes criminatiónesque, iustæ sint aut minus. Petimus igitur subiectissimè, ne R. M. V. aduersarijs nostris in ijs quæ discrepantibus modis, nullis fundamentis nitentia, de nobis deferunt, locum fidémve tribuat, cum parum humaniter nos, & ministros cōcionatorésq; nostros insimulant, quasi aliam religionem habeamus, doctrinámq; aliam vsurpemus, præter hanc quam R. M. V. in præsentia offerimus,

quòdve aliud quippiam, contra Deū Regiamq; M. vestram, politiaēq; constitutionibus & iuri publico Regni Bohemię contrariū, cōtumaciter suscipere audeamus, aut instituamus.

Atq; V.R.M. bene sibi in memoriam reuocare potest, quod nos, omnino semp̄erq; obediētes, pacificosq; gesserimus, atque in omnibus rebus quæ ad salutem V.R.M. publicūq; bonum & totius regni commoda, vertere pertinerēq; possent, in talibus igitur ne in postremis essemus, operam nos dedisse, atq; etiam deinceps, pro fide & officio nostro ad hæc promptissimè præstanda nos offerimus, neq; tantum virtutem esse ducimus, atq; ad honestatem solum & politiaē constitutionem pertinere, vt V.R.M. pacis, cōcordiaē, & huius vitæ præmiorū causa, subiectos nos fidelēsque præstemus, sed multo magis placere hoc Deo, eūq; ita velle agnoscimus, vt vnusquisq; conscientiaē causa magistratui obediāt, & hūc obseruet, diligat, colat, & magnificiat,

ciat, quemadmodum & doctores nostri tam ad nos quàm vulgus agunt vt hoc præstetur, sæpèq; ex verbo Dei docendo ad vtrosq; inculcant.

His V. R. M. nos vt benignissimi Domini nostri, paternæ, benignæq; curæ, tutelæ, et protectioni commendamus, subiectissimèq; ab hac, ad ea, quæ pro Christiana pietate ad ipsam egimus, benignum, et quod Deo placeat, responsum petimus.

Omnipotēs æternus Deus, R. M. V. ad vtilitatem, commoda & incrementa sanctę Christianę Ecclesię suæ quàm diutissimè rectè valentem benignè conseruet. Amen.

PROVERB. XX.

Misericordia & veritas custodiūt Regem, & roboratur clementia thronus eius.

F I N I S.

*Ut complerentur reliquæ pagellæ,
duas Epistolæ addi curauimus.*

O iij

REVERENDO IN
CHRISTO FRATRI, IOH.
AVGVSTAE, VERBI DIVINI

*ministro Litomyslij inter fratres,
suo charissimo,*

Gratia & pax in Domino.

PEtijt, mi Iohannes, hic frater ve-
ster Laurentius Litomyslensis li-
teras ad te meas, & sententiam de no-
bis vestram, quàm sit vera & sincera,
& mei in precibus vestris memoriã,
mihì explicuit.

Quare ego vobis omnibus gratiã
habeo, & peto vt deinceps quoque
pro me oretis. Persuasum enim mihi
est, non diu duraturam miseræ huius
vitæ meę horam. Opto autẽ vt Deus
auferat hinc animam meam in pace,
quod feliciter fiat, Amen.

Porrò moneo vos in Domino, vt
nobiscum ad extremum vsq; perdu-
retis in communionem Spiritus & do-
ctrinæ, provt cœpistis, ac pugnete v-
nã nobiscum, verbo & precibus, con-
tra

tra portas inferorum, quæ indefinenter oppugnāt veram Ecclesiam Dei, & Dominū & caput huius Christū. Qui licet aliquando viribus Satanae impar videtur, tamen virtus eius in imbecillitate nostra perficitur, sapiētia eius in stultitia nostra celebratur, & bonitas ipsius in iniquitatibus & peccatis nostris fit gloriosa, secundū mirabiles & incōprehensibiles vias eius. Ipse confirmet, tueatur, conseruet & perficiat nos vobiscum, ad eandem imaginem suam, & gloriam misericordiæ suæ perpetuo celebrandę. Amen. Postridie Francisci, Anno M. D. XLII.

Saluta reuerenter omnes
fratres in Domino,

Martinus Luther
Doctor.

VENERABILI VI-
RO IN CHRISTO, D. BE-

*nedicto, cæterisq; Fratribus Vualdensibus
in Bohemia,*

GRatia & pax, etc. Existimo, vir
eximie, Fratres tuos in hoc no-
stro cōgressū, in multis rebus melius
meā sententiā cognouisse et perspe-
xisse, q̄ olim : ego quoq; videor mi-
hi res vestras percepisse. Quare cum
de præcipuis articulis doctrinæ Chri-
stianæ inter nos constet, complectā-
mur nos mutuo amore. Neq; dissimi-
litudo & varietas rituum et cæremon-
niarum disiungere debet mentes no-
stras. Sæpe Paulus cōcionatur de cæ-
remonijs, et prohibet Christianos dis-
sidere propter varietatem rituum &
cæremoniārū, quamvis mundus pro-
pter cæremonias vehemēter pugnet.

Seuerius exercitium seu discipli-
na in Ecclesijs vestris profectò non
malè mihi placet. Utinam in Eccle-
sijs nostris quoq; paulo seuerior pos-
sit obtineri. De meo animo ergavos
ita

ita sentiatis, me vehementer optare
 ut hi, qui Euangelium amant, & no-
 men Christi glorificari cupiunt, mu-
 tua charitate sese prosequantur, atq;
 ita doctrinam suam cōmunibus stu-
 dijs ad gloriam Christi referant, ne se
 ipsos mutuis & domesticis odijs seu
 discordijs perdāt, præsertim propter
 illas res, de quibus tumultuari nō est
 necesse. Bene valete. Orate pro
 me, & pro gloria Christi. Datę Vui-
 tebergæ Anno 1535.

Philippus Melanchthon.

EX LIBRO BVCE
RI, CVI TITVLVS, SCRIP

*pta duo aduersaria Latomi, etc. in cap. de
Ecclesiæ autoritate, pagina*

159.

ILla certè ratio optima est, quam
obseruant fratres Picardi, qui fidei
suæ confessionem nuper Regi Ferdi-
nando oblatam Anno 1535. edide-
runt, cum præfatione D. Lutheri: qui
solì propè in orbe cum puritate do-
ctrinæ, vigorẽ etiam disciplinæ Chri-
sti apud se retinuerũt: quam laudem
vt ijs tribuamus, & Dominũ qui sic
in illis operatur, celebremus, res ipsa
nos cogit, etiamsi Fratres illi à præpo-
sterè doctis nonnullis contemnun-
tur. Ratio verò quam in hac re obser-
uant, hæc est:

Præter ministros verbi & sacramen-
torum, habent certum collegium vi-
rorum, prudentia, & grauitate spiri-
tus præcellentium, qui munus obeunt
monendi ac corrigendi Fratres pec-
cantes, componendi dissidentes, &
in

in causis eorum iudicandi . Excommunicationis tamen sententiam, nō nisi causa delata ad totam Ecclesiam, & communibus sententijs iudicata ferunt, idq; per supremum Ecclesiæ curatorem.

De huiusmodi senioribus scribit & diuus Ambrosius in Epistola 1. ad Timot. cap. 5. Vnde & Synagoga, & postea Ecclesia, seniores habuit, sine quorum cōsilio nihil agebatur in Ecclesia. Quod qua negligentia obsoleuerit, nescio, nisi forte doctorū desidia, aut magis superbia, dum soli volunt aliquid videri, etc.

ERRATA.

Pagina 14 versu 12. cur à societate lege
cur vos à societate 16 5 & 6 offendant lege of-
fendunt 131 20 auertat lege auertatur

B A S I L E A E,
ANNO REPARATAE SA-
lutis humane M.D.LXXV.

M. J. J.
Koch